

Finestra oberta

*Participació i immigració
en contextos pluriculturals*

La situació del Casc Antic de Barcelona

Escenaris de Participació Ciutadana
d'Ecoconcern

Setembre 2003

Finestra Oberta | 33

Autors: Antònia Amengual, Sandra Astudillo, Maria de la Pau Bosch, Blanca Callén, Lluís Garzón, Marisela Montenegro, Albert Terrones i Antoni Verger, membres de l'equip de recerca d'Escenaris de Participació Ciutadana d'Ecoconcern.

Les opinions que s'expressen
en aquesta publicació corresponen als autors.

Edició: Fundació Jaume Bofill
Provença, 324. 08037 Barcelona
Tel. 93 458 87 00
Fax 93 458 87 08
fbofill@fbofill.org
www.fbofill.org

Impressió: Alta Fulla - *Taller*
Dipòsit Legal: B. 38.937-2003

Índex

<i>Agraïments</i>	5
<i>Introducció</i>	7
<i>1. Breu marc metodològic</i>	10
L'anàlisi d'indicadors	10
L'anàlisi sociomètrica	11
L'anàlisi del discurs	12
<i>2. Subjecte. Els tipus d'organitzacions</i>	14
Entitats de serveis	15
Associacions veïnals	16
Grups de pressió	17
Associacions d'immigrants	18
<i>3. Anàlisi de xarxes</i>	20
Introducció	20
Anàlisi de les xarxes de relacions	21
Anàlisi general d'entitats del barri	21
Xarxa social d'entitats del barri amb l'Administració	24
Conclusions	27
<i>4. Anàlisi per temes</i>	30
Immigració	30
Context	30
Formes d'intervenció / acció	32
Visió de l'immigrant	36
Immigració com a fenomen	40
La nostra anàlisi	41

Convivència	42
La convivència com a problema	43
La solució dels dèficits de convivència al barri	44
Convivència apromblemàtica	46
Delinqüència i inseguretat al barri	46
La nostra anàlisi	52
Urbanisme	57
Discursos crítics	58
Discurs legitimador	70
Discurs desconexedor de la reforma	71
Sobre la degradació	72
La nostra anàlisi	73
Participació	78
Crisi de la participació: febleses i amenaces	79
Facilitant la participació: oportunitats i propostes	92
La nostra anàlisi	97
<i>5. Conclusions</i>	105
La participació ciutadana de la població immigrada	105
La convivència en contextos pluriculturals	118
Propostes	122
<i>Bibliografia</i>	129

Agraïments

Aquest projecte s'ha pogut dur a terme, en primer lloc, gràcies a la imprescindible col·laboració de les entitats, associacions i grups del Casc Antic que, obertament, ens han donat la informació necessària per a la recerca.

El nostre agraïment també a la Fundació Jaume Bofill per haver confiat, per segon cop, en el nostre equip i per haver fet materialment possible el projecte.

També a les companyes d'Estràgora per haver compartit amb nosaltres el seu procés de recerca i a totes aquelles persones que participaren en les jornades de devolució dels resultats, "Casc Antic, el Barri que Volem", celebrades al convent de Sant Agustí el 5 d'octubre del 2002.

A les persones que, des de la seva experiència, ens han assessorat i han seguit el procés, com en Ricard Zapata, en Pep Martí, na Teresa Climent i en Pep Manté, entre d'altres. I, molt especialment, a totes les persones que han intervingut en la tasca dels Escenaris de Participació Ciutadana (EPC), tant en la definició del projecte com realitzant col·laboracions puntuals. Ens referim a en Ferran, na Sandra, na Viky, en Robert, na Núria, na Noe, en Sam, en Dani, na Sílvia, na Cristina, na Juliana, na Rosa, na Georgina, n'Eva, na Susana, en Martí, na Neus i n'Ester.

Introducció

El projecte "Participació de persones immigrades en contextos pluriculturals" va sorgir l'any 2000 arran d'una inquietud de l'equip d'Escenaris de Participació Ciutadana de l'Associació Ecoconcern per conèixer les formes de participació de col·lectius de persones immigrades que desenvolupen la seva acció al barri del Casc Antic de Barcelona. A partir d'aquesta inquietud, ens vam proposar fer una recerca que analitzés la situació d'aquests col·lectius al barri des del punt de vista de la participació ciutadana, i les relacions culturals i socials que hi havia en aquest context territorial.

Per fer això, però, pensàvem que s'havia de mirar no només cap als col·lectius específics d'immigrants sinó també cap al teixit associatiu del barri en general, que és el context on desenvolupen la seva activitat aquests col·lectius. Amb aquest camp més ample podríem comprendre quines característiques té la participació al barri, quins són els espais oberts a la participació, tant de persones autòctones com de persones immigrades, quins són els discursos que fan les entitats sobre diferents temes com la participació, la immigració i els diferents problemes i necessitats que hi ha al barri, així com quines propostes es fan per tal d'anar cobrint les mancances trobades.

La decisió de treballar en el marc territorial escollit, el Casc Antic de Barcelona, té relació amb diverses raons: en primer lloc, perquè la seu d'Ecoconcern està situada en el territori que delimita el Casc Antic, per la qual cosa pensàvem que era fonamental el coneixement més profund d'aquest context i, en segon lloc,

Aquesta recerca analitza la situació dels col·lectius de persones immigrades al barri des del punt de vista de la participació ciutadana i les relacions culturals i socials.

Al Casc Antic hi ha un teixit associatiu molt viu i ampli al qual cal vincular-se per tal de treballar vers graus creixents d'intercanvi, coneixement i enteniment entre els veïns i veïnes.

perquè en aquest barri s'està donant una sèrie de canvis estructurals (com per exemple l'arribada creixent de persones immigrades) i d'intervencions controvertides (com la reforma urbanística) que estan transformant les formes de viure i d'entendre el barri. A més, al Casc Antic hi ha un teixit associatiu molt viu i ampli al qual cal vincular-se per tal de treballar vers graus creixents d'intercanvi, coneixement i enteniment entre els veïns i veïnes que hi viuen des de fa més anys i els nouvinguts.

A partir d'aquestes inquietuds, engegarem una recerca en la qual, mitjançant entrevistes fetes en profunditat a vint-i-quatre entitats del barri¹, ens vam proposar explorar les característiques fonamentals de cada una d'elles, les seves relacions amb altres agents del barri i amb l'Administració i els discursos sobre els problemes que consideraven més importants del barri, així com les formes amb què es podien treballar al si de la comunitat.

Fetes les entrevistes, vam fer diferents tipus d'anàlisis (d'entitats, de xarxes i dels discursos sobre el barri i les seves característiques), de les quals vam poder extreure una sèrie de conclusions sobre la vida al barri, sobre les relacions –de col·laboració i conflicte– entre els actors que hi són presents i sobre els discursos més utilitzats a l'entorn del fenomen migratori, la participació, la convivència, la delinqüència, l'exclusió social i la reforma urbanística (que van ser els temes més tractats en les entrevistes).

En aquest informe expliquem, en primer lloc, l'anàlisi de xarxes realitzada. Com veureu, ens centrarem sobretot en les relacions socials que es donen, tant entre les entitats com entre les entitats i les institucions públiques. En segon lloc exposem l'anàlisi realitzada de les temàtiques que considerem que condicionen el nostre objecte d'estudi (la participació de la població

immigrada). Ens referim a temes com la immigració, la convivència, l'urbanisme i la participació ciutadana. Finalment, desenvoluparem amplament les principals conclusions obtingudes amb l'estudi: parlarem allí de les possibilitats i les barreres per a la convivència al barri; de la participació de les persones immigrades; i, finalment, exposarem algunes propostes que creiem que són interessants per poder treballar els temes tractats des d'una perspectiva comunitària. Abans de tot, considerem interessant explicar breument i a tall d'introducció quina ha estat la metodologia emprada per a la realització de l'estudi i en què recolzen les nostres conclusions.

1. *Breu marc metodològic*

Per analitzar els resultats de les entrevistes hem fet servir tres tipus d'anàlisi: anàlisi d'indicadors, anàlisi sociomètrica i anàlisi de discurs. Cadascuna d'aquestes eines es diferencia tant en la manera d'abordar els continguts de les entrevistes com en els fonaments metodològics que l'originen.

Per analitzar els resultats de les entrevistes hem fet servir tres tipus d'anàlisi: anàlisi d'indicadors, anàlisi sociomètrica i anàlisi de discurs. Cadascuna d'aquestes eines es diferencia tant en la manera d'abordar els continguts de les entrevistes com en els fonaments metodològics que l'originen.

L'anàlisi d'indicadors

Malgrat la dimensió qualitativa i subjectiva del nostre estudi, trobem part dels seus fonaments en la racionalització i sistematització d'uns indicadors, o unes variables empíriques, a partir de fets i pràctiques objectivables. Els indicadors són elements que indiquen com es posiciona l'actor estudiat davant les variables que, des de la recerca, s'han considerat significatives.

La funció dels indicadors en aquesta recerca ha estat triple. En primera instància ens ha permès sistematitzar la recerca teòrica, la qual cosa equival a dir que el marc teòric s'ha concretat en una bateria d'indicadors multifactorials. La segona funció ha consistit a dissenyar, per inducció i a partir dels indicadors, el principal instrument per a l'obtenció d'informació: l'entrevista. I en darrer lloc, pel procés invers, la bateria d'indicadors ha esdevingut un marc-guia útil a partir del qual realitzar l'anàlisi de les dades (les respostes a les preguntes generades a partir dels indicadors) i obtenir determinades conclusions.

L'anàlisi sociomètrica

Hem fet servir l'anàlisi sociomètrica per fer l'estudi de les xarxes de relacions dels diferents actors entrevistats, entre ells i amb actors externs, com ara l'Administració i altres actors socials nacionals i internacionals.

Aquest tipus d'anàlisi es basa en els principis teòrics i metodològics del socioanàlisi i concretament es fa al voltant de la categoria de xarxa social, entesa com una sèrie de vincles entre un conjunt definit d'entitats socials. La qual cosa implica que els vincles existents entre els elements compleixen determinades propietats que repercuteixen sobre diversos aspectes de les conductes dels actors i de les relacions futures que puguin establir.

L'anàlisi de xarxes socials vol trobar pautes o regularitats en les formes de vinculació que sorgeixen. Gràficament es poden representar en forma de mapa, com un conjunt de punts (en aquest cas les entitats entrevistades i altres actors que són mencionats) i línies (que representen les relacions que s'estableixen amb aquests actors). Així, a partir de l'anàlisi es poden veure quins actors tenen relació entre si i quin caire tenen aquestes relacions, a partir del desenvolupament de símbols que representen les formes de relació més importants per la recerca (com ara relacions positives, d'enfrontament, econòmiques i altres).

El procediment que hem fet servir per fer aquesta anàlisi és buscar, a partir de les entrevistes, totes les vegades que la persona entrevistada ha fet referència a un altre grup o associació. Estudiar després quines són les paraules (adjectius) que fa servir en cadascuna d'aquestes parts per a definir els altres actors i la relació que hi té (de tipus econòmic, i principalment positiva o negativa). Hem creuat totes les dades i hem produ-

Els vincles existents entre els elements compleixen determinades propietats que repercuteixen sobre diversos aspectes de les conductes dels actors i de les relacions futures que puguin establir.

it mapes per actors on es poden veure les relacions que estableixen, i mapes generals on es representa el conjunt de les relacions trobades entre els actors entrevistats. Finalment, hem esbossat algunes conclusions sobre el caire de les relacions al barri a partir de la recerca feta i les possibilitats de treball futur a partir d'aquests mapes.

L'anàlisi del discurs

L'anàlisi del discurs va ser l'eina metodològica que vam fer servir per analitzar els quatre temes diferents que van sorgir a les entrevistes: immigració, convivència, reforma urbanística i participació.

Considerem que el llenguatge, a través de les interaccions quotidianes, serveix per construir la realitat que ens envolta, i a la vegada, es considera el discurs com un conjunt de pràctiques lingüístiques que mantenen i promouen certes relacions socials.

La perspectiva discursiva de la qual es deriva aquest tipus d'anàlisi considera que el llenguatge, a través de les interaccions quotidianes, serveix per construir la realitat que ens envolta, i a la vegada, es considera el discurs com un conjunt de pràctiques lingüístiques que mantenen i promouen certes relacions socials. L'anàlisi del discurs serà, doncs, l'estudi de com les pràctiques lingüístiques actuen en el present i mantenen i promouen les relacions socials.

En aquest treball, hem fet servir el concepte de "repertoris interpretatius" com a marc teòric i metodològic de l'anàlisi. Els repertoris interpretatius són entitats discursives que defineixen una certa manera d'entendre el món, són els patrons recurrents d'explicació que emergeixen del discurs, és a dir, són els elements fonamentals amb què qui parla construeix la seva visió del món.

Per fer aquesta anàlisi hem fet servir el programa informàtic Atlas-ti. A partir d'unes categories generals vam introduir totes les entrevistes al programa i vam

obtenir com a resultat totes les vegades que es va parlar dels diversos temes. Una vegada fet això, vam llegir el material i vam extreure els diferents repertoris interpretatius trobats, i vam produir una classificació dels discursos que s'havien fet al voltant de cada tema. Després d'identificar els diferents repertoris interpretatius, es van exemplificar amb extractes de les diferents entrevistes, i es va produir, finalment, una anàlisi dels diferents temes combinant els discursos trobats i els elements teòrics de la recerca.

Els repertoris interpretatius són entitats discursives que defineixen una certa manera d'entendre el món.

2. *Subjecte.* *Els tipus d'organitzacions*

En aquest treball farem referència a entitats de serveis, associacions de veïns, grups de pressió i associacions d'immigrants.

El tipus d'organitzacions i col·lectius amb què hem treballat comparteixen el fet de ser organitzacions de la societat civil. A partir d'aquest vincle podem establir quatre categories d'organitzacions, que ens permeten fer una partició de la mostra tan clara com sigui possible. Així, en aquest treball farem referència a entitats de serveis, associacions de veïns, grups de pressió i associacions d'immigrants. Som conscients que voler definir una organització a partir d'una sola etiqueta comporta imprecisió. Per aquest motiu ens guiem per característiques definitòries generals, no sempre relacionades amb la mateixa variable². Tot i aquesta consideració, creiem que la taxonomia esmentada ens ajudarà a ordenar i analitzar la informació que exposem en aquest informe.

A continuació descrivim les característiques de les diferents categories d'organitzacions. Cal dir abans que no hem treballat amb la totalitat d'organitzacions del barri, de manera que evitem fer inferències absolutes a l'hora de desenvolupar els elements descriptors de cada categoria.

El Pla Integral del Casc Antic no l'incloem en cap d'aquestes categories, ja que com a pla de desenvolupament comunitari, hauria de contemplar totes les categories. Així i tot, a l'apartat *Xarxa social d'entitats del barri amb l'Administració* fem una anàlisi acurada d'aquest Pla.

Entitats de serveis

Les organitzacions de serveis serien aquelles que tenen com a missió principal oferir serveis professionals a la comunitat o als membres de l'entitat: formació, orientació, informació, inserció laboral, tallers culturals, esports, etc. Al Casc Antic la seva presència és molt alta, en ser un barri que podem qualificar de sobreintervingut. Les organitzacions de serveis solen ser iniciatives impulsades per la població autòctona i destinades a persones necessitades, per això diem que la seva orientació és altruista. Destaca la presència d'algunes entitats de serveis de caire confessional, més que en qualsevol altra categoria. La presència i el rol de les persones immigrades en aquestes organitzacions se sol donar en qualitat d'usuàries, més que des d'una posició de gestió. Per aquest motiu les podem qualificar també com a organitzacions proimmigrants. Encara que també podem trobar organitzacions d'immigrants que ofereixen serveis als seus membres.

La fórmula de funcionament adoptada sol ser la funcional. Per la seva tasca de gestió de serveis socials públics, compten amb els pressupostos més alts de totes les categories definides. Pel mateix motiu i per la professionalització que requereix el fet d'oferir serveis, són les organitzacions que compten amb més personal professional o assalariat. A la vegada són les organitzacions amb una composició interna més diversificada: patrons (quan són una fundació), socis (quan són una associació), dirigents, tècnics, voluntaris i usuaris.

La majoria són organitzacions molt localitzades en el barri de Casc Antic. Només SOS Racisme, Càritas i la Fundació ADSIS abarquen un territori molt més ample, tot i que aquestes dues darreres tenen equips de treball específics al barri. Serien excepcions d'aquesta des-

Les organitzacions de serveis serien aquelles que tenen com a missió principal oferir serveis professionals a la comunitat o als membres de l'entitat.

Per la seva tasca de gestió de serveis socials les entitats de serveis compten amb els pressupostos més alts de totes les categories definides.

cripció Xivella (Sodepau), que com a xarxa d'intercanvi de coneixements és l'única que fa una intervenció centralment comunitària; Rai, que destina els seus serveis no únicament a la població necessitada, de manera que transcendeix la dimensió social (esports, intercanvis europeus, activitats lúdiques, etc.) i SOS Racisme, que compagina els serveis amb una important tasca de sensibilització i pressió política.

Associacions veïnals

Incloem en aquesta categoria les associacions de veïnes enteses com a organitzacions històriques i integradores del moviment veïnal, conscients que les organitzacions de serveis o d'immigrants poden ser també de veïnes.

El moviment veïnal al Casc Antic està molt fragmentat i, com la resta d'aquestes organitzacions històriques, ha anat diversificant la seva funció, això sí, mantenint-se directament vinculades a les necessitats o problemàtiques del barri.

El moviment veïnal al Casc Antic està molt fragmentat i, com la resta d'aquestes organitzacions històriques, ha anat diversificant la seva funció, això sí, mantenint-se directament vinculades a les necessitats o problemàtiques del barri. La diversificació de l'activitat de les associacions de veïnes ha fet que l'orientació de la seva activitat, tradicionalment mutualista i política (orientada al benestar dels veïnes) hagi anat adoptant connotacions altruistes i de serveis. La fórmula organitzativa o naturalesa jurídica predominant és l'associació. Entre les entitats veïnals estudiades cal fer esment a banda de la Federació d'Associacions de Veïnes de Barcelona (FAVB), ja que en ser una federació o associació de segon nivell, els seus membres no són persones físiques sinó altres associacions. No cal dir que les associacions veïnals estan formades per veïnes i veïnes del barri. Però aquesta delimitació de barri pot ser més ampla (Casc Antic) o més concreta (la Ribera)³. El perfil

dels socis i sòcies acostuma a ser una persona adulta i d'origen autòcton. La presència de població juvenil o immigrada de països estrangers és molt baixa. El presupost també és baix i depèn majoritàriament de la quota que paguen els socis.

A les associacions de veïns la presència de població juvenil o immigrada de països estrangers és molt baixa.

Grups de pressió

Definim com a grups de pressió (GP) aquelles organitzacions que neixen per a exercir pressió política institucional per una determinada raó política o social. El tema arran del qual s'organitzen aquesta mena de col·lectius acostuma a ser molt concret. En els casos que hem treballat, els temes tractats són: la reforma urbanística, la situació de desemparament de menors immigrants i l'excessiva presència de persones immigrades. Solen ser grups de caire mutualista, és a dir, per al benefici de les persones que constitueixen l'organització. Així i tot, la seva activitat sempre beneficia tot un entorn de persones que no es mobilitzen.

Els GP solen ser col·lectius no formalitzats, és a dir, sense personalitat jurídica. El seu període de vida com a grup de pressió acostuma a ser breu, tot i que amb una activitat intensa. Poden acabar desapareixent o formalitzant-se i adoptant una línia de treball més linial i clàssica. Aquesta darrera opció és la que està en discussió dins de la Plataforma Ciutadana en Defensa dels Menors Immigrants Desemparats i la que ja han adoptat els Veïns en Defensa de la Barcelona Vella, que treballen des de l'any 1995.

Els GP que incideixen en el barri adopten un funcionament intern de caire assembleari, és a dir, sense cap altre òrgan de govern que no siguin l'assemblea. Per aquest motiu, de les quatre categories d'organitzacions

Els temes tractats pels grups de pressió al Casc Antic són: la reforma urbanística, la situació de desemparament de menors immigrants i l'excessiva presència de persones immigrades.

definides, són les que tenen una estructura més horitzontal i una composició de membres més homogènia. Cap d'elles no compta amb personal assalariat. Excepte la Plataforma Ciutadana en Defensa dels Menors Immigrats Desemparats, les altres fan una tasca molt localitzada al Casc Antic i els seus membres també són d'aquest barri. Hi ha una tímida presència de persones immigrades en els quatre GP estudiats. Presència que fins i tot existeix en aquell GP que es mobilitza davant l'"allau" d'immigració (la Plataforma per Barcelona)⁴.

Associacions d'immigrants

Entenem per associacions d'immigrants aquelles organitzacions fundades i gestionades majoritàriament per població immigrada.

Un dels seus principals objectius, gairebé constant, acostuma a ser intentar millorar les condicions de vida dels membres de la comunitat ètnicoconacional.

Entenem per associacions d'immigrants aquelles organitzacions fundades i gestionades majoritàriament per població immigrada. La seva presència al barri és molt alta, tot i que no sempre realitzin una tasca localitzada en ell, com en el cas de Associació d'Estudiants i Joves de Guinea Equatorial (AEJGE) i la Coordinadora Unificada d'Immigrants (CUI).

Excepte la CUI, la resta d'associacions s'organitzen per nacionalitats. Un dels seus principals objectius, gairebé constant, acostuma a ser intentar millorar les condicions de vida dels membres de la comunitat ètnicoconacional, sigui oferint serveis i/o reivindicant drets de ciutadania. També treballen en l'àmbit cultural, amb l'objectiu de difondre aspectes de la seva cultura a la resta de la societat, o amb fins més expressius com mantenir les seves tradicions i la identitat col·lectiva.

Totes les organitzacions d'immigrants estudiades estan constituïdes jurídicament com a associacions. Algunes d'elles, com la CUI o l'AEJGE, tot i ser associacions adopten un funcionament assembleari.

El seu pressupost prové bàsicament de la quota dels

socis i de subvencions i no és gaire elevat. Només l'AEJGE compta amb una persona assalariada.

Excepte Insha Allah, la resta d'organitzacions són laiques, de manera que sembla que la confessionalitat predomina només en les organitzacions de serveis.

La presència de persones autòctones és baixa en aquesta mena d'organitzacions, tot i que gairebé totes recalquen que estan obertes a tothom. És freqüent que els autòctons tinguin presència en elles pel fet d'estar casats o relacionats amb alguna persona immigrada.

El cas excepcional és el d'Insha Allah, organització en la qual el vincle més fort no és la nacionalitat sinó la confessionalitat musulmana o l'interès per l'Islam. D'aquesta manera es produeix una mena de sincretisme entre els seus membres per la important presència de persones catalanes que a la vegada són musulmanes quant a la seva confessió religiosa.

És freqüent que els autòctons tinguin presència en les associacions d'immigrants pel fet d'estar casats o relacionats amb alguna persona immigrada.

3. Anàlisi de xarxes

Introducció

Un dels objectius de la recerca al Casc Antic, com hem dit, és entendre les xarxes socials establertes entre diferents associacions que desenvolupen la seva acció al barri i les relacions que tenen amb els diferents àmbits de l'Administració pública. A les entrevistes fetes, doncs, vam preguntar a cadascun dels actors entrevistats quines relacions tenia amb altres associacions de la comunitat i amb les administracions i, amb això, vam recopilar informació sobre aquestes relacions. La finalitat principal d'aquesta part de la recerca és entendre la complexitat de les relacions al barri i, a més, explorar quines són les aliances possibles entre aquests actors per desenvolupar treballs de col·laboració en xarxa per a la convivència al barri.

A través de la creació de mapes socials, s'expressen les relacions d'atracció, conflicte, dependència, etcètera entre els diferents grups al si de la comunitat on es treballa.

Per fer l'anàlisi d'aquestes relacions vam fer un estudi sociomètric. A través de la creació de mapes socials, s'expressen les relacions d'atracció, conflicte, dependència, etcètera entre els diferents grups al si de la comunitat on es treballa.

En aquest cas, hem fet tres mapes, que representen en tres àmbits de resultats les relacions establertes entre actors, a partir de les quals podrem fer un anàlisi de xarxes i extreure algunes conclusions.

- 1 mapa de les xarxes socials que té cada un dels actors entrevistats (24 mapes)
- 1 mapa de les xarxes socials dels 24 actors entre si

- 1 mapa que representa les relacions d'aquests actors amb les administracions

Anàlisi de les xarxes de relacions

Hem trobat que cadascun dels 24 actors socials del barri té múltiples relacions amb altres associacions i entitats governamentals i no governamentals que, en la majoria dels casos, superen l'àmbit veïnal. No obstant, ens centrarem en l'anàlisi de les relacions que els actors socials entrevistats tenen entre ells i, a més, amb l'Administració. El criteri escollit per classificar les 24 entitats ha estat el que es descriu en l'apartat anterior "Subjecte. Els tipus d'organitzacions" (entitats de serveis, associacions veïnals, associacions d'immigrants i grups de pressió). Així, trobem les relacions que estableixen entre elles les entitats d'un mateix tipus (subxarxes) i les relacions que hi ha entre entitats de tipus diferents.

Alguns conceptes clau (Martín, 2001), derivats de la metodologia de mapes socials, que hem utilitzat són el d'**elements centrals** en una xarxa (aquells que mantenen relacions amb nombrosos actors socials i que exerceixen d'aglutinadors d'un espai densament relacionat) i el d'**elements articuladors** (aquells que sense ser necessàriament centrals, ocupen una posició estratègica –per la seva activitat, prestigi, context social, etcètera– des de la qual poden unir diversos conjunts d'actors o rearticular la xarxa).

Alguns conceptes clau que hem utilitzat són el d'**elements centrals** en una xarxa (aquells que mantenen relacions amb nombrosos actors socials i que exerceixen d'aglutinadors d'un espai densament relacionat) i el d'**elements articuladors** (aquells ocupen una posició estratègica).

Anàlisi general d'entitats del barri

En primer lloc, veient el mapa social general de les relacions al barri, hem trobat que hi ha múltiples relacions

(tant positives com negatives) entrecruades entre les diferents entitats, però no hi ha cap element que es relacioni amb totes les entitats ni es forma cap xarxa tançada en què tothom es relacioni amb tothom.

A la subxarxa d'entitats de serveis hi ha una gran densitat de relacions; és a dir, es relacionen i col·laboren molt entre elles, però no hi ha cap actor central en aquesta subxarxa que funcioni especialment com a element aglutinador. Veiem que el caràcter de les relacions està més en funció de les activitats, els interessos o l'objecte social que pel fet de compartir el mateix territori. Per exemple, hi ha derivacions d'usuaris entre algunes entitats, com ara de la Rai cap a la Fundació Comtal. Tanmateix, el Pla Integral del Casc Antic funciona com a element articulador, ja que gairebé totes les entitats de serveis hi pertanyen. El Pla Integral del Casc Antic, a la pràctica, és una entitat de tipus mixt, ja que està plantejat com a projecte de desenvolupament comunitari recolzat institucionalment i econòmic per l'Ajuntament de Barcelona i altres organismes públics, que hi participen en certs nivells, tot i que no en el de gestió política del procés. La forta vinculació d'algunes entitats que pertanyen al Pla Integral del Casc Antic i la creença en el projecte no es pot generalitzar a totes. N'hi ha que hi estan més involucrades (com la Fundació Comtal, la Fundació PRISBA i Càritas) i altres de més crítiques amb les actuacions que es fan des del Pla (com la Rai o la mateixa Associació de Veïns del Casc Antic).

Pel que fa a les associacions veïnals, també trobem molta densitat a la xarxa. Les múltiples relacions entrecruades, però, són de caire tant positiu com negatiu. Aquestes relacions són el reflex del seu posicionament sobretot respecte a la reforma urbanística del barri. Així veiem que hi ha dos grans blocs entre les entitats de tipus veïnal: per una banda, aquelles que estan a favor

El Pla Integral del Casc Antic funciona com a element articulador, ja que gairebé totes les entitats de serveis hi pertanyen.

Les relacions entre les entitats veïnals són el reflex del seu posicionament sobretot respecte a la reforma urbanística del barri.

d'aquesta reforma (la Coordinadora de Veïns del Casc Antic, la Plataforma d'Entitats de la Ribera) i per l'altra banda aquelles que hi estan en contra (FAVB i Associació de Veïns del Casc Antic, molt relacionades amb dos grups de pressió arrelats al barri: el Forat de la Vergonya i els Veïns en Defensa de Ciutat Vella). Al mateix temps, de tot aquest grup d'entitats, les primeres pertanyen al Pla Integral i les segones hi estan en contra, tant si hi pertanyen com si no, a causa del seu suport a la reforma urbanística del barri.

Per una altra banda, a la subxarxa d'entitats d'immigrants no hi ha gairebé relacions entre les entitats, ni tampoc cap actor que tingui un paper d'articulador. N'hi ha quatre que pertanyen al Pla Integral del Casc Antic però totes en critiquen la gestió, sobretot perquè se'n senten excloses o, en ocasions, instrumentalitzades.

Quant als grups de pressió no arrelats al barri (la Plataforma Ciutadana en Defensa dels Menors Immigrants Desemparats i la Plataforma per Barcelona), veiem que no tenen cap relació entre ells i, a més, que cadascun d'ells manté relacions amb actors molt diferents escollits per a aquesta recerca: la Plataforma Ciutadana en Defensa dels Menors Immigrants Desemparats es relaciona amb SOS Racisme, Càritas i la FAVB, associacions més generals que tenen àmbits d'actuació que superen l'àbast del Casc Antic; en canvi la Plataforma per Barcelona assegura haver iniciat contactes amb grups de base veïnal, com l'Associació de Veïns del Casc Antic, els Veïns en Defensa de la Barcelona Vella o el Forat de la Vergonya.

Pel que fa a les relacions entre les diferents subxarxes, hem trobat que entre les entitats de serveis i veïnals, el tema de la reforma urbanística és determinant en el tipus de relacions que s'estableixen. Així, hi ha

A la subxarxa d'entitats d'immigrants no hi ha gairebé relacions entre les entitats, ni tampoc cap actor que tingui un paper d'articulador.

Pel que fa a les relacions entre les diferents subxarxes, hem trobat que entre les entitats de serveis i veïnals, el tema de la reforma urbanística és determinant en el tipus de relacions que s'estableixen.

majoritàriament relacions positives entre les entitats de serveis i les veïnals a favor de la reforma urbanística i, per altra banda, relacions negatives entre les entitats de serveis més implicades al Pla Integral (Fundació Comtal i Fundació PRISBA) i a la reforma i les associacions de veïns i grups de pressió que hi estan en contra.

Les relacions entre la subxarxa d'entitats de serveis i la d'immigrants es caracteritza per diferents tipus de col·laboració entre elles, majoritàriament de caire interventiu en forma de serveis cap a beneficiaris immigrants. Quant a les relacions entre associacions d'immigrants i associacions veïnals, no hi trobem gairebé cap relació, exceptuant l'Associació de Joves Algerians amb la Coordinadora de Veïns del Casc Antic, i l'Associació Catalana de Residents Senegalesos amb l'Associació de Veïns del Casc Antic.

Quant a les relacions entre associacions d'immigrants i associacions veïnals, no hi trobem gairebé cap relació.

Xarxa social d'entitats del barri amb l'Administració

Els òrgans administratius que mantenen major relació amb les entitats entrevistades són l'Ajuntament de Barcelona i la Generalitat de Catalunya.

Els òrgans administratius que mantenen major relació amb les entitats entrevistades són l'Ajuntament de Barcelona i la Generalitat de Catalunya; fonamentalment, amb relació a temes d'ajudes, subvencions d'algun tipus o cessió d'espais (Fundació PRISBA, Associació de Veïns del Casc Antic, Coordinadora de Veïns del Casc Antic). Organismes més locals com el Districte també tenen relació amb diferents entitats de serveis (Sodopau, Rai, Fundació Comtal) i veïnals (Plataforma d'Entitats de la Ribera, Associació de Veïns del Casc Antic).

El Govern estatal, en menor mesura, manté algun tipus de relació amb entitats com Bayt-al-Thaqafa, o la Plataforma d'Entitats de la Ribera, mitjançant organismes com l'IMSERSO. I per altra banda, la Diputació de Barcelona pràcticament no té relació amb les entitats entrevistades.

Cal destacar que, pel fet que moltes de les entitats entrevistades treballen el tema de la immigració, també pertanyen o col·laboren d'alguna manera amb el Consell Municipal d'Immigració.

Més detalladament, observem que l'Ajuntament té millors relacions amb les entitats de serveis que amb les de tipus veïnal, la majoria de les quals formen part del Pla Integral del Casc Antic. Les entitats de serveis que diuen tenir una bona relació amb l'Ajuntament són la Fundació Comtal, Càritas i la Fundació PRISBA, encara que la majoria de les associacions de serveis reben ajudes de l'Ajuntament. Així mateix, moltes associacions d'immigrants reben ajudes de l'Ajuntament (Associació de la Comunitat Dominicana a Catalunya, Associació Catalana de Residents Senegalesos, Associació d'Estudiants i Joves de Guinea Equatorial), encara que únicament l'Associació de la Comunitat Dominicana a Catalunya diu que té una bona relació amb el consistori municipal. Per un altra banda, l'Associació de Joves Algerians espera rebre en el futur ajudes econòmiques no només de l'Ajuntament, sinó també de la Generalitat i del Govern central.

La majoria de les associacions veïnals critiquen l'Ajuntament pel seu paper en la reforma urbanística del barri, per haver deixat que es degradés (Coordinadora de Veïns del Casc Antic, Veïns en Defensa de Ciutat Vella), pel poc respecte cap als veïns expropiats en fer aquesta reforma (Forat de la Vergonya) i pels interessos especulatius que hi ha rere aquesta reforma, conjuntament amb el Patronat Municipal, PROCIVESA i l'Administració en general (Coordinadora de Veïns del Casc Antic, Veïns en Defensa de la Barcelona Vella, Plataforma en Defensa dels Menors Immigrants Desemparats).

Respecte a la Generalitat, hi ha un panorama semblant: les crítiques més fortes o les pitjors relacions les

L'Ajuntament té millors relacions amb les entitats de serveis que amb les de tipus veïnal.

La majoria de les associacions veïnals critiquen l'Ajuntament pel seu paper en la reforma urbanística del barri.

Des de la Plataforma en Defensa dels Menors Immigrants Desemparats es fa una crítica a la Generalitat per l'incompliment de la Llei del menor.

En parlar de l'Administració en general, ens trobem amb opinions diferents i, fins i tot, oposades de les entitats entrevistades.

té amb entitats de tipus veïnal (Plataforma d'Entitats de la Ribera, Coordinadora de Veïns del Casc Antic, Forat de la Vergonya), a excepció també del Pla Integral del Casc Antic. Entre les entitats de serveis té bones relacions amb la Fundació Comtal i Bayt-al-Thaqafa, mentre que amb la resta manté relacions majoritàriament de tipus econòmic. Entre les associacions d'immigrants, només diuen rebre ajudes de la Generalitat l'Associació Catalana de Residents Senegalesos i l'Associació d'Estudiants i Joves de Guinea Equatorial. A més, des de la Plataforma en Defensa dels Menors Immigrants Desemparats es fa una crítica a la Generalitat per l'incompliment de la Llei del menor.

Per finalitzar, en parlar de l'Administració en general, ens trobem amb opinions diferents i, fins i tot, oposades de les entitats entrevistades: per una banda, es critica l'Administració per no fer res per solucionar els problemes del barri (Plataforma per Barcelona), per no donar més espai al diàleg amb les associacions o ignorar-les (Bayt-al-Taqafa, Insha Allah), per tenir en compte el barri només quan s'apropen les eleccions (Coordinadora de Veïns del Casc Antic), o per contradir-se entre el Govern central, la Generalitat i l'Ajuntament respecte al tema de la immigració (FAVB).

També diuen que l'Administració té voluntat de treballar, però que té dificultats i falta de temps i participació (Coordinadora Unificada d'Immigrants), que fa coses positives i negatives (Associació Catalana de Residents Senegalesos) i, fins i tot, que l'Ajuntament és competent però que hi ha molta necessitat (Càritas).

Conclusions

En intentar arribar a una visió més general del mapa social d'entitats del barri, veiem que no hi ha cap actor social que sigui articulador de tota la xarxa en conjunt trobada al Casc Antic, en el sentit que ocupi una posició estratègica que li permeti unir diversos conjunts d'actors o rearticular la xarxa. Encara que el Pla Integral del Casc Antic manté relació amb molts dels actors entrevistats i té una posició important relativa a la seva possibilitat d'articular diversos actors (pel fet que aquest Pla està recolzat per l'Ajuntament de Barcelona), no aconsegueix dur a terme aquestes funcions articuladores, ni incloure totes les entitats del barri.

Aquesta iniciativa del Pla Integral del Casc Antic suscita opinions contraposades: per una banda, hi ha qui opina que aquest Pla suposa una unió de les entitats del barri perquè promou un treball en xarxa, la qual cosa és considerada positiva per algunes associacions com ara Càritas, la Fundació PRISBA i la Fundació Comtal.

Per altra banda, hi ha actors socials que, encara que en formin part, tenen opinions crítiques amb relació a aquest Pla (com l'Associació de Joves Algerians, l'Associació de la Comunitat Dominicana a Catalunya i la Rai) perquè, segons ells, no tenen gaire base social al barri, ni fan un treball reivindicatiu del dia a dia, sinó que únicament canalitzen les subvencions d'organismes oficials i, per tant, la seva activitat només es pot apreciar en moments puntuals com la setmana intercultural.

Finalment, també hi ha moltes entitats –tant de serveis com veïnals, d'immigrants o grups de pressió– que no hi pertanyen; com per exemple, SOS Racisme, la FAVB, Insha Allah, l'Associació d'Estudiants i Joves de Guinea Equatorial i tots els grups de pressió. Les dues

No hi ha cap actor social que sigui articulador de tota la xarxa en conjunt trobada al Casc Antic.

Hi ha actors socials que, encara que en formin part, tenen opinions crítiques amb el Pla Integral.

Algunes entitats fan una crítica del Pla Integral per la seva vinculació amb l'Ajuntament, responsable d'accions que es duen a terme al barri i amb les quals no estan d'acord, com ara la reforma urbanística.

No hi ha ni un objectiu ni un model de barri comú per a totes les entitats que hi desenvolupen la seva feina.

raons principals per la no participació d'aquestes entitats al Pla integral són: 1) perquè són entitats desarrelades del barri, en el sentit que el seu objecte d'acció supera l'àmbit veïnal del Casc Antic, raó per la qual podem pensar que, en ser el Pla Integral un pla de desenvolupament comunitari específic, no hi ha objectius comuns; i 2) perquè són associacions o grups de pressió que encara que estiguin arrelats al Casc Antic, fan una crítica del Pla Integral per la seva vinculació amb l'Ajuntament, responsable d'accions que es duen a terme al barri i amb les quals no estan d'acord, com ara la reforma urbanística.

Després de la recerca feta, entenem el perquè de l'absència d'un actor articulador general de les accions en l'àmbit del barri. Una de les raons d'aquesta absència, com hem vist abans, és que no hi ha ni un objectiu ni un model de barri comú per a totes les entitats que desenvolupen la seva feina al si del barri: les *significacions* al voltant del barri són contraposades entre si, tant pel que fa al diagnòstic dels problemes del barri (entre els quals els més anomenats són la reforma urbanística, la degradació i la presència de persones immigrades) com pel que fa a les solucions que es plantejgen per a aquests problemes.

Així, l'intent del Pla Integral de fer un projecte en xarxa de tipus comunitari que inclogués totes les entitats del barri no ha estat possible, a causa de les raons abans esmentades, i per tant ha tingut com a conseqüència l'exclusió d'altres entitats també del barri. Això ha provocat una polarització entre qui està a favor i qui està en contra d'aquest Pla i pensem que ha tingut com a resultat la desarticulació entre aquelles associacions que estan fora del Pla i les que treballen dins d'aquest.

A més, el fet que el Pla Integral estigui recolzat per l'Ajuntament fa que sigui difícil que des d'aquest espai

es dugui a terme una tasca més reivindicativa cap al barri, ja que aquesta iniciativa tendeix a recolzar les accions polítiques que es fan des de l'Ajuntament, com ara la reforma urbanística. A més, la polarització present al barri fa que sigui pràcticament impossible que les entitats excloses del Pla Integral accedeixin a una legitimitat com a actors socials per a un possible diàleg polític amb instàncies públiques o que es beneficiïn d'ajudes d'aquestes institucions.

La polarització present al barri fa que sigui pràcticament impossible que les entitats excloses del Pla Integral accedeixin a una legitimitat com a actors socials per a un possible diàleg polític amb instàncies públiques.

4. Anàlisi per temes

Immigració

Els discursos trobats sobre la temàtica de la immigració s'agrupen en funció de si fan referència al context, a les formes d'intervenció, a la visió de l'immigrant o al fenomen de la immigració.

Context

Aquí es recullen els discursos que es refereixen al context social on es dona el fenomen de la immigració.

Alguns entrevistats afirmen que en el futur el fenomen migratori es naturalitzarà i ja no serà vist com un problema.

- **Favorable:** Són els discursos que consideren que el context social és favorable; com per exemple, aquells que perceben Ciutat Vella com un entorn hospitalari o aquells que afirmen que en el futur el fenomen migratori es naturalitzarà i ja no serà vist com un problema.

“Pero la historia es así, estamos en un proceso interesante, a nivel de todo, a nivel de la sociedad general, que pronto Europa estará llena de gente que no será europea, es ridículo, porque la gente no será católica mayoritariamente, o que si es mayoritariamente habrá muchísimas otras tendencias e ideologías y no todos los musulmanes tienen la misma ideología, ni la misma tendencia política, ni la misma cultura ni siquiera... la interrelación entre la gente será interesante.”

Altres entrevistats es refereixen als diferents aspectes desfavorables del context actual a Barcelona i a l'Estat espanyol per a la immigració.

- **Desfavorable:** Aquests discursos es refereixen als diferents aspectes desfavorables del context actual a Barcelona i a l'Estat espanyol per a la immigració (és important destacar que la majoria dels discursos sobre

el context pertanyen a aquesta categoria). Els fenòmens anomenats estan relacionats amb factors diversos, com per exemple:

a) La **Llei d'estrangeria** i com afecta les condicions laborals de les persones immigrades. Aquesta Llei produeix una situació d'indefensió d'aquestes persones.

"La ley de extranjería la valoramos de manera muy negativa, nosotros somos muy críticos con esta ley... Pero sobre todo como asociación no somos partidarios de leyes específicas para colectivos específicos, eso sí que creemos que puede hacer aumentar el racismo institucional en las visiones. Porque, si un extranjero necesita una ley especial... Quiero decirlo, lo del famoso apartheid jurídico."

La Llei d'estrangeria produeix una situació d'indefensió de les persones immigrades.

b) El **poc recolzament** que reben els immigrants dels diferents estaments de l'Administració i el fet que, per exemple, dels sindicats només en reben un recolzament puntual.

"Todo el mundo tiene sus derechos, pero si la gente tiene un poco más oscura la palma de la mano, ya los derechos empiezan a correrse un poco."

c) Els discursos relacionats amb els problemes particulars que troben les persones immigrades per aconseguir **habitatge**, a més del fet que si s'és estranger és difícil que s'aconsegueixi llogar un pis, per la discriminació d'aquest col·lectiu que s'està fent actualment a Barcelona.

Si s'és estranger és difícil llogar un pis, per la discriminació d'aquest col·lectiu que s'està fent actualment a Barcelona.

"Hay sitios que se alquila a los inmigrantes que no son sitios que cualquier persona podría vivir: Un sitio asequible a un precio completamente injusto. Hay mucha especulación, se está explotando mucho al inmigrante que es vulnerable, el que no puede quejarse mucho, se calla, y como el otro sabe que se va a callar, el otro se calla y le

dicen que es tanto y aunque sepa que no es tanto lo paga, es mejor esto que nada en esa situación, y las condiciones de vida se van deteriorando. Hay mucha gente.”

d) Els nivells **d'atur** actual afecten especialment la població immigrada.

“La mujer argelina está trabajando de limpieza, la explotan, hay unos jefes que quieren violarla, pero la argelina sabe responder, sabe atacar, tiene carácter fuerte. Cuando ellas llaman a una agencia y dicen ‘soy argelina’ no le dan trabajo.”

“Hay un rechazo de una parte de la sociedad española, la policía va tras ellos, les dicen moro, papeles, no sé qué.”

e) El **rebuig social** que hi ha cap a aquestes persones.

“Hay un rechazo de una parte de la sociedad española, la policía va tras ellos, les dicen moro, papeles, no sé qué.”

“...los chavalitos dominicanos cuando también fracasan van a la calle y ya lo que encuentran son a los fracasados que se han hecho los reyes del barrio.”

f) La **degradació del barri** també és un factor negatiu per a la seva integració.

“Y respecto a esa parte de Laietana de la que ya has dicho algunas cosas respecto al problema que la inmigración os parece menor... No, ahí son mayores; ahí es donde está el mayor fracaso escolar, producto de que la gran mayoría de los que han ido fracasando son los que más deambulan en el barrio y la calle; y los chavalitos dominicanos cuando también fracasan van a la calle y ya lo que encuentran son a los fracasados que se han hecho los reyes del barrio.”

Formes d'intervenció / acció

En aquest apartat hem inclòs les respostes que es donen al fenomen de la immigració: respostes d'accions / intervencions que actualment estan fent els agents socials involucrats; i propostes d'acció per al futur.

1) Quant a les **respostes** d'accions / intervencions, hem definit dos grans eixos de comprensió:

a) **Intervenció social**, que és quan l'acció proposada està definida principalment per professionals; és a dir, les persones immigrades en són les receptores, usuàries de l'acció professional o de serveis;

b) **Acció social**. En aquest cas l'activitat és desenvolupada per algun agent social (tant si aquest agent és immigrant com si no) com a moviment social o iniciativa local; seria diferent de l'eix anterior en tant que no inclou l'acció professional o de servei. A l'interior de cadascun d'aquests grans eixos hem definit tres tipus d'acció: assistencial / paternalista, participació / *empowerment*⁵, o de control social.

- **Assistencial / paternalista**: Són les activitats que consideren que la persona immigrant està mancada de recursos per actuar o bé victimitzen el col·lectiu immigrant, de manera que s'actua *per i per a* ells/es. En el cas de la **intervenció social**, serien els casos en els quals els serveis es donen a les persones beneficiàries sense que això impliqui que ells hi participin; en aquest cas les decisions, els programes, etc., són decidits únicament per l'agent interventor; que defineix quin és la necessitat de la persona o del col·lectiu i fa lliurament del servei. En el cas de l'**acció social**, l'activitat paternalista assumeix que la col·lectivitat (ja no el servei professional) ha de resoldre el problema de les persones immigrades que ho necessiten.

Les activitats assistencials consideren que la persona immigrant està mancada de recursos per actuar o bé victimitzen el col·lectiu immigrant, de manera que s'actua *per i per a* ell.

“Al Poble Nou es van tancar a l'església del Sagrat Cor, vint-i-sis persones, i va haver-hi de seguida un bon rotllo entre els immigrants i la gent del barri. A part de la gent, les entitats hi van col·laborar i finalment, al final d'aquest procés, es pot dir que tots tenen papers, clar

que hi ha un procés previ. Però, malgrat tenir papers, n'hi havia uns quants que no tenien sostre, llavors es va aconseguir llogar un pis, vàries entitats que se'n diuen Xarxa Solidària. Es paga una quantitat mensual per sufragar el lloguer d'aquest habitatge on viuen nou immigrants amb la condició que en el moment que trobin feina i puguin trobar un sostre deixaran lloc per a uns altres que no en tenen.”

Les activitats d'*empowerment* en les quals participen les persones immigrades, tendeixen a l'enfortiment de les seves organitzacions.

- **Participació / empowerment:** Són les activitats en les quals participen les persones immigrades. Aquestes tendeixen a l'enfortiment de les seves organitzacions. En el cas de la **intervenció social**, aquestes activitats serien les que són promogudes des d'un grup professional o una entitat de serveis, en les quals es treballa cap a la participació de les persones beneficiàries, en el control de la seva situació i en la definició de les seves necessitats i de les formes de resoldre-les. En aquest cas, es treballa *amb* les persones. En el cas de les **accions socials**, aquestes activitats es refereixen al protagonisme de les persones immigrades en l'exigència dels seus drets o, en general, en la seva participació en la vida pública a l'Estat o a Barcelona. Seria, doncs, un treball *de* les persones immigrades.

“Somos muy partidarios de colaborar con los colectivos inmigrados desde su autonomía e independencia (...)”

“Somos muy partidarios de colaborar con los colectivos inmigrados desde su autonomía e independencia porque no somos paternalistas, no tenemos visiones paternalistas sobre el hecho migratorio, trabajamos bastante en la línea de igualdad de derecho.”

- **Control social:** En aquest discurs hem inclòs les al·lusions que es fan sobretot a les incursions policials *contra* les persones immigrades. En aquest sentit hem definit aquestes accions com a intervenció social, en ser una actuació des d'una esfera professional, sense que hagi sortit cap discurs (per ara) que es refereixi a

activitats de control social com a acció social, ja que no les fan els agents de la societat civil.

“Nos parece de todas maneras que algunas acciones de la policía ayudan a aumentar el racismo. Sobre todo las identificaciones por el barrio. Se hacen de manera aparatosa, exagerada, sencillamente a veces por el aspecto físico de las personas.”

2) *Quant a les **propostes**, hem inclòs diverses categories:*

- **Canviar la imatge de l'altre – trencar estereotips (sensibilització):** Són els discursos referits a les propostes de sensibilització per a canviar els estereotips i la imatge negativa de les persones immigrades en la societat actual.

“Nosotros lo que queremos es borrar la imagen que tenemos nosotros aquí como ladrones, porque hay otros que son trabajadores. Y la parte esa que nosotros estamos haciendo es que hacemos jornadas, hacemos seminarios, traemos gente que habla sobre temas de inmigración, como temas políticos o económicos, jornadas sobre la cultura argelina, invitamos a los que están aquí, a españoles y catalanes.”

- **Canviar la política d'atac que té la policia:** Aquest discurs està estretament lligat a la crítica a les accions policials discriminatòries cap als immigrants.

“Yo hablé con la policía en Via Laietana y les dije ‘pa-ráis de aplicar la política policial sobre esta gente, porque nosotros estamos aquí ayudando y hay unas discriminaciones’.”

- **Agilitzar papers per a la integració al mercat laboral:** En aquest cas, són discursos associats a les dificul-

“Nos parece de todas maneras que algunas acciones de la policía ayudan a aumentar el racismo. Sobre todo las identificaciones por el barrio. Se hacen de manera aparatosa, exagerada, sencillamente a veces por el aspecto físico de las personas.”

“Nosotros lo que queremos es borrar la imagen que tenemos nosotros aquí como ladrones.”

Es considera que la ineficiència (i manca de voluntat política) en els tràmits dificulta la integració de les persones immigrades (i crea un context desfavorable).

tats de gestió dels permisos de treball per a les persones immigrades. En aquest sentit, es considera que la ineficiència (i manca de voluntat política) en els tràmits dificulta la integració d'aquestes persones (i crea un context desfavorable).

“Los que quieren salir adelante también han conseguido trabajo y salir adelante... Es el pez que se muerde la cola: no tiene papeles, no puede trabajar, no puede trabajar porque no les dan papeles..., algo tienen que hacer para ganarse la vida.”

- **Promoció econòmica:** Es refereix als discursos que mantenen que el problema de les persones immigrades està influït per la procedència socioeconòmica de la majoria d'elles. Per tant, una solució econòmica podria fer-se servir per millorar la seva qualitat de vida.

“També quan s'arregli tot el tema, no sóc cap expert, però també s'ha de fer, de la immigració que arribi, doncs si estan aquí que puguin treballar, viure i conviure com tothom.”

- **Treballar contra el racisme:** Aquests discursos es refereixen genèricament a la lluita contra el racisme de diferents maneres.

Visió de l'immigrant

Es parla dels immigrants fent referència a la seva similitud o diferència amb els autòctons, atribuint-los característiques positives, negatives o semblants.

En aquest apartat es recullen els discursos que fan referència a com el parlant veu l'immigrant. Encara que s'ha intentat sistematitzar la informació, les categories següents no són excloents entre si, sinó que per norma general els discursos es barregen, i s'inclouen a diverses categories.

- **En comparació amb l'autòcton:** es parla dels immigrants fent referència a la seva similitud o diferència

amb els autòctons, atribuint-los característiques positives, negatives o semblants.

“Els senegalesos també fa molt temps que hi són, no són massa, però... i aquests doncs són comerciants, aquests van a fires a tot Catalunya; carreguen els seus cotxes, aquests cotxes familiars mig abonyegats però carregats de material d'artesanía i se'n van a les fires i són gent molt... de vegades tenim alguns socis d'aquests i són molt complidors, una gent... que moltes vegades penses... ojalá els catalans fóssim una mica més complidors.”

- **Segons la procedència o l'origen nacional:** es concep l'immigrant de forma diferent segons el seu origen, i es produeix una distinció entre marroquins, senegalesos, paquistanesos, algerians, dominicans... Aquesta diferenciació entre els grups segons la seva nacionalitat implica a més una atribució de característiques i valors, depenent del grup al qual pertanyin.

- **Segons el temps d'estada al país d'acollida:** en funció del temps que l'immigrant hagi romàs al país d'acollida, els discursos varien, i es ressalten les diferències entre els que acaben d'arribar i els que ja fa més temps que resideixen al país.

“— *Otra pregunta que te queríamos hacer era... en este barrio... qué opinas del papel que juega la policía, los cuerpos policiales aquí, en el barrio?*

— La verdad es que son cosas también que es difícilísimo de juzgar. Porque hay dos puntos de vista que son muy distintos, porque yo llevo aquí diecinueve años, antes me podía quejar mucho, porque antes la policía actuaba de una manera que no era justo, no? Porque antes, cualquier inmigrante que encontraba por la calle, paraba para pedir documentos, para registrar y tal, no? Pero también últimamente tenemos que mirar nosotros mismos que vemos que en este barrio hay mucho inmigrante, a

Segons determinats discursos es concep l'immigrant de forma diferent segons el seu origen.

Es ressalten les diferències entre els que acaben d'arribar i els que ja fa més temps que resideixen al país.

Trobem discursos que fan referència als musulmans en general, sense distingir entre l'origen nacional del grup en qüestió.

través de todos los inmigrantes, todos no somos iguales.”

- **Segons la religió:** aquests discursos emfatitzen la distinció de les persones en funció de les seves creences religioses. Així, per exemple, trobem discursos que fan referència als musulmans en general, sense distingir entre l'origen nacional del grup en qüestió.

“Se mezcla el tema migración con el tema islámico y toda una serie de cosas para encontrar excusas [els polítics] y no aplicar, la normalización que es lo que queremos; eso es lo que crea esa marginación que no quieren, somos las primeras interesadas..... un islam donde se respeten los derechos de la mujer, los derechos de cualquiera, la convivencia entre religiones, y que no se cierren en el momento que se cierran, que no son el coco, que se les mira mal [als musulmans], que no tienen opciones, que no tienen nada, que nadie los quiere y que todo mundo los discrimina. ¿Qué haces?, te... sientes mal y no te puedes comunicar con los demás, y luego puedes tener consecuencias de grupos realmente peligrosos, eso es lo que se tiene que evitar en toda Europa, el riesgo de esto...”

L'immigrant “bo” reuniria característiques com ser treballador, estar integrat...

- **Bons i dolents:** aquesta categoria fa referència a aquells discursos que situen l'immigrant en un dels dos extrems d'aquesta categoria: són “bons” o són “dolents”, sense que hi hagi un continuum entre ambdós pols. L'immigrant “bo” reuniria característiques com ser treballador, estar integrat... Fins i tot s'inclouen referències segons el seu origen.

“La gent que ha anat venint s'ha buscat la vida, i gent treballadora, que han vingut amb les famílies i que han anat buscant feina i que s'han anat situant, no?”

A l'altre pol se situarien aquells immigrants considerats “dolents”: aquells que es dediquen a activitats

il·lícites com la delinqüència o aquells que no volen treballar. També en aquest extrem trobem una diferenciació segons l'origen dels immigrants, i amb la coincidència de diversos entrevistats en què els algerians són immigrants "dolents".

"Pero también últimamente tenemos que mirar nosotros mismos que vemos que en este barrio hay mucho inmigrante, a través de todos los inmigrantes, todos no somos iguales. Hay buenos y malos. No hay más remedio que actuen ellos [la policía], también. Es su trabajo. Eso ya es normal. Para mí... hombre, yo veo que tienen que cumplir su trabajo. Lo que pienso que lo mejor que distinguen, que distinguen... los que son buenos de los que son malos. Porque ellos saben mejor que nosotros los que son buenos y los que son malos."

- **Per persones:** aquesta categoria recull aquells discursos que emfatitzen el fet que cada persona és diferent, fugint de les generalitzacions i estereotips en funció de l'origen o la religió de l'immigrant. Es valora la persona per ella mateixa, pel que és, sense tenir en compte els altres aspectes reflectits a les categories anteriors.

"A mí me da igual un niño magrebí, un niño chino que un niño catalán..., yo no miro a la gente por países ni colores..., yo miro a las personas por personas."

- **Víctimes de la societat:** l'immigrant és vist com una pobre víctima de la societat, ja sigui del seu país d'origen, del país d'acollida o d'ambdós. Alguns d'aquests discursos intenten justificar d'aquesta manera la delinqüència.

"El problema es que no hablan castellano, primero; segundo, tu que eres sociólogo sabes que la sociedad influye al individuo, cambia el carácter, porque él nace como una persona muy sana, ¿no?, pero la sociedad cam-

Els immigrants considerats "dolents": serien aquells que es dediquen a activitats il·lícites com la delinqüència o aquells que no volen treballar.

"A mí me da igual un niño magrebí, un niño chino que un niño catalán..., yo no miro a la gente por países ni colores..., yo miro a las personas por personas."

bia la persona, ellos vienen de un conflicto a otro conflicto que es más grave, porque el conflicto que hay allí es el terrorismo, el Estado, pero estaban en..., estaban allí, como, digamos dentro de su país, dentro de su conflicto y tal, ahora salieron aquí y es que vieron que hay un rechazo de una parte de la sociedad española, la policía va tras ellos, les dicen ‘moro, papeles, no sé qué’. Ellos ¿donde se juntan? Ellos buscan refugio. El refugio es la calle Princesa porque es donde hay muchas tiendas y restaurantes árabes y ellos allí pueden gastar los dineros que tienen y además cuando roban una cámara o algo lo venden allí, en una tienda pakistaní y compran cosas robadas.”

Immigració com a fenomen

Es recullen aquí aquells discursos que es refereixen al fenomen de la immigració de tres maneres diferents:

Sempre hi ha hagut immigració i el barri de Ciutat Vella té una llarga trajectòria pel que fa a l'acollida d'immigrants.

- **Com un fenomen natural:** segons aquests discursos, sempre hi ha hagut immigració i el barri de Ciutat Vella té una llarga trajectòria pel que fa a l'acollida d'immigrants.

“El fenomen de la immigració sempre va existir, als anys seixanta [del segle xx], la població immigrada va tenir que lluitar pels seus drets.”

La visió de la immigració com un fenomen nou pot implicar veure-la com una *amenança* o un *problema*.

- **Com a problema o amenaça:** la immigració és vista com un fet nou i recent. La visió de la immigració com un fenomen nou pot implicar veure-la com una *amenança* o un *problema*: com una invasió, com una competència deslleial a l'hora de trobar feina...

“Por lo que explican los periódicos, todo es muy confuso también, pero nosotras que hemos estado metidas en el ajo sabemos que hay cierta falta [de] realismo todavía para afrontar la situación, en ese sentido estamos

muy decepcionadas y muchas cosas... que aprovecharon para todavía pintar la cosa como una amenaza realmente peligrosa y tuvieron jugadas en ese sentido político.”

- **Com a enriquiment:** el fenomen de la immigració és vist com un fet positiu que implica un enriquiment cultural i un intercanvi entre les cultures diferents.

“En la escuela, donde van los niños, siempre dicen que los inmigrantes no participan, sobre todo la mujer inmigrante no participa y tal... no se qué... y bueno, yo empecé a hacer un estudio... por qué no van a las reuniones del APA, por qué no participan en las actividades, fiestas y todo... Pues la mayoría dijo que... ‘nosotros no sólo tenemos que recibir, recibir y recibir... Nosotros también podemos dar, porque somos...’. Hay gente que tiene un nivel de estudios, hay gente que tiene... ¿sabes?”

La immigració també és vista com un fet positiu que implica un enriquiment cultural i un intercanvi entre les cultures diferents.

La nostra anàlisi

Com a conclusió de les trobades fetes a l'estudi amb relació a la visió que es té del fet migratori, veiem que hi ha dues maneres majoritàries d'entendre aquest fenomen: per una banda, les persones immigrades són vistes com *un problema* per la societat d'acollida. Així, problemes com l'atur, la delinqüència, la manca d'habitatges o la degradació del barri s'atribueixen a l'arribada de persones immigrades (sobretot d'aquelles que venen de l'anomenat Tercer Món).

Per una altra banda, les persones immigrades són vistes com *persones amb problemes*, a causa de la seva condició de nouvingudes. La conseqüència d'aquests dos discursos majoritaris és que, o bé es justifiquen els discursos racistes i xenòfobs (que recolzen la idea que cal limitar els fluxos migratoris i els drets socials d'aquestes persones), o bé els discursos de tipus racial, que justifiquen la intervenció social professio-

Les persones immigrades són vistes com *persones amb problemes*, a causa de la seva condició de nouvingudes.

Es conforma una dicotomia entre persones autòctones i persones immigrades.

Proposem treballar per l'ampliació d'espais de participació en què s'involucrin persones que visquin al barri i que siguin de diferents orígens nacionals.

Trobem un conjunt de repertoris interpretatius que inclouen la convivència com a problema, la delinqüència, proposades per millorar la convivència i/o la delinqüència, causes d'aquests problemes, etc.

nal i institucional de caire assistencial, que moltes vegades té com a conseqüència l'estigmatització d'aquest col·lectiu.

En resum, es posa de manifest una concepció de la persona immigrada com a 'diferent' i amb una distància de l'autòctona, justificada per les formes de vida irreconciliables i per l'argument que hi ha diferències insalvables per la diferència de llocs d'origen. Així, es conforma una dicotomia –que promou una asimetria– entre persones autòctones i persones immigrades.

Des de l'equip d'Escenaris de Participació Ciutadana d'Ecoconcern proposem treballar per l'ampliació d'espais de participació en què s'involucrin persones que visquin al barri i que siguin de diferents orígens nacionals. D'aquesta manera es busca ampliar la categoria de veïnatge per tal que incorpori tant les persones que són del barri, «de tota la vida», com aquelles que siguin nouvingudes. Pensem que el diàleg que es pot anar conformant mitjançant aquesta participació pot produir espais de convivència en els quals els discursos abans esmentats puguin ser problematitzats i qüestionats, i en els quals s'avanci vers formes de convivència veïnal basades en el coneixement i el respecte mutus.

Convivència

Quant als discursos sobre convivència, trobem un conjunt molt divers de repertoris interpretatius que inclouen diferents eixos: la convivència com a problema, la delinqüència, proposades per millorar la convivència i/o la delinqüència, causes d'aquests problemes, etc. Els detallem a continuació.

La convivència com a problema

Entre els discursos que es refereixen a la convivència com un problema real o potencial (no hi ha convivència, hi ha malestar...), es detallen aspectes diferencials amb relació a les causes de la falta de convivència:

a) És per **raons de tipus cultural**, com el desconeixement, els prejudicis o la guetització. En el marc d'aquest discurs hi ha una perspectiva que ho analitza segons un paradigma del tipus 'immigrants versus autòctons'.

“Un tema que se está dando es que los nacionales están sacando sus niños del colegio porque estan yendo niños inmigrantes.”

I altres que diferencien entre **col·lectius segons el lloc d'origen**:

“Con los que menos problemas de convivencia hay es con los negros [...] subsaharianos. [Fem una pregunta sobre els dominicans.] No, es que el dominicano no se integra..., los dominicanos no se integran, tienen su propio gueto, ellos se han hecho se hacen su..., porque, ¿cuántos vienen aquí de dominicanos? Pocos.”

“Los paquistanís, [pausa llarga i canvi d'entonació], también se hacen [...] pero que son etnias que no... que se hacen sus...”

[Continua l'altra persona.]

— ...que se hacen sus grupos.

— [...] Los subsaharianos son cariñosos.

— Sí...y educados..., y todo...

— [...] Los paqueistanís no es gente que se integre..., tampoco causan problemas en el barrio.

[Fem una pregunta sobre els dominicans.]

— Los dominicanos causan muchos problemas de..., porque es un país caliente y están acostumbrados a estar en la calle, a gritar, a poner la música alta.

En el discurs que veu en la cultura la causa de la falta de convivència distingim entre el paradigma “immigrant VS autòcton” i qui estableix diferències entre col·lectius segons el lloc d'origen.

— [La gent del Marroc] Es con la gente que menos problemas hemos tenido, los críos están integrados desde hace muchos años.”

La tensió que creen factors com la delinqüència i la reforma urbanística o l'exclusió social també porten a la falta de convivència.

b) Hi ha discursos que posen l'èmfasi en la tensió que creen altres factors, principalment la **delinqüència** i la **reforma urbanística**.

“Hay mucha incomodidad con esto de los..., la gente no se quiere marchar comprando la casa por cuatro pesetas, les están presionando para que se vayan, hay una cantidad de problemas...”

“La vecindad aquí la rompieron llevándose la gente a la Barceloneta y sacando a la gente del barrio.”

c) Finalment hi ha els que consideren que el principal factor de la falta de convivència són les conseqüències de l'**exclusió social**.

“I arriba un moment que si no roba o comet un acte d'aquestes característiques no pot menjar. Aleshores, estem vivint aquí al barri una degradació constant i gradual que va a més.”

La solució dels dèficits de convivència al barri

La solució dels problemes de convivència s'ha de tractar pensant a llarg termini.

El paper dels fills i les filles de persones immigrades és fonamental.

Distingim també una sèrie de discursos pel que fa a la possible solució dels problemes de convivència.

a) “És un tema que s'ha de tractar pensant a llarg termini.” Aquest convenciment és el rerefons de la visió tant dels que pensen que no hi ha convivència però que n'hi pot haver; com dels que creuen que n'hi ha però que hi ha un perill potencial que deixi d'haver-n'hi. Es posa bastant d'èmfasi en el paper de la infància, dels fills i les filles de les persones estrangeres que s'han establert aquí.

“S’han detectat grups d’aquí, autòctons, amb gent marroquí que formen part d’un mateix grup..., sobretot marroquins que en diem de segona generació.”

b) “Cal intercanvi, coneixement mutu, comunicació, diàleg, intercanvi, interculturalitat.” Aquestes són algunes de les expressions utilitzades pel tipus de discurs que entén que la solució passa per un apropament entre els diferents col·lectius (rompre el gueto, donar-nos a conèixer, fer participar els immigrants). També cal destacar que pensa que el tipus d’intervenció possible són activitats o accions molt lligades a la vida quotidiana, sobretot menjar i jugar. Per tant, el subjecte que les ha de portar a terme és el mateix veïnat. Ho hem anomenat **solució de la comunitat**.

“Se necesita trabajar la buena vecindad de los extranjeros, fomentar que aprendan un oficio, que vayan a la escuela de idiomas, que empiecen a convivir, a conocer, a reconocer al otro... Esto es un trabajo muy, muy, duro y la buena voluntad de ambas partes es lo necesario.”

“[Un torneig d’escacs] es una forma para integrar a esos autóctonos, para que vean que no somos extraños, que hemos venido y que queremos compartir con ellos para que nos acepten, esa es la mejor forma de integrarnos.”

c) Solucions externes. Anomenem **solucions externes** el tipus de discurs que considera que per aconseguir una bona convivència cal que primer es resolguin algunes tensions creades “des de fora”: garantir la seguretat, que la policia deixi de crear tensions, aturar l’especulació urbanística... És a dir, la solució al problema passa per la intervenció de l’Administració (regulització de les persones immigrades, paper de la policia, garantir condicions de vida dignes...) o altres institucions externes al barri.

Hi ha qui defensa que el subjecte que ha de portar a terme les solucions és el mateix veïnat.

Altres defensen que la solució al problema passa per la intervenció de l’Administració.

“(…) si no hi ha benestar per a tothom és difícil la convivència.”

“Fer una promoció econòmica i oferta de locals però amb menys gueto [...]. Si hem de tendir a alguna cosa, hem de tendir a això, a que tots, perquè tots tenim benestar, tots puguem conviure, perquè si no hi ha benestar per a tothom és difícil la convivència.”

“En este sentido la convivencia, tendría que haber un poco más de continuidad de los políticos, tendrían que venir aquí y preocuparse.”

Convivència aproblemàtica

Un altre repertori diferent de discursos és el que considera que no hi ha problemes de convivència. Aquest discurs no és mai una negació total de qualsevol tipus de problema, acostuma a estar matissat per comentar com: “però podria haver-n’hi”.

Un altre repertori diferent de discursos és el que considera que **no hi ha problemes de convivència**. Aquest discurs no és mai una negació total de qualsevol tipus de problema, acostuma a estar matissat per comentar com: “però podria haver-n’hi”, “a vegades passen petits problemes...”. Per tant, alguns dels actors que tenen aquest discurs es poden trobar també en els discursos sobre les solucions.

“Sí, hay una convivencia..., de vez en cuando pasan cosas pero creo que es un modelo de barrio donde conviven muchas culturas. Ahora hay que impedir un retroceso, hay que trabajar más el tema cultural, el tema de la convivencia.”

“A no ser cuando hay esos problemas nos sentimos a gusto [...], pero además son contradicciones graves, en el sentido que no se puede poner a un colectivo en contra del otro como a veces se ha pretendido, porque en realidad ¡todo el mundo se conoce! y hay vínculos, o sea se han creado unos vínculos, y ahí también se crea una tensión.”

Delinqüència i inseguretats al barri

En els discursos sobre convivència tenen un pes especial els que parlen de delinqüència i inseguretats, i per

tant creiem que han de ser recollits de manera més exhaustiva que altres aspectes considerats fins ara.

Difícilment es deslliga el tema de la delinqüència del de la immigració, però es poden distingir diferents discursos en aquest sentit: els que matisen que la immigració estigui lligada a la delinqüència (“no tots els immigrants són delinqüents”) o els que matisen distingint entre els diferents col·lectius, segons el lloc d’origen (“la gent no sap que els paquistanesos no roben”).

“[Cal més policia] para que así haya mayor protección. No sólo para el turista, sino para los autóctonos que están aquí, que tienen miedo de bajar de su piso, de ir al mercado; porque de una manera u otra ahí están los moros, que te arrancan hasta un brazo...”

“En aquest barri que jo hagi vist o que m’hagi passat el 99% han sigut immigrants. D’aquests, el 80% eren marroquins i els altres algerians. Els dominicans res, els paquistanesos tampoc. Aquí està molt clar qui roba, no ens inventem res.”

“Y hay inmigrantes que han venido que desgraciadamente estan haciendo mucho daño [...] esta delincuencia viene sobre todo de chicos argelinos.”

Els pocs discursos que no fan referència a la relació entre delinqüència i immigració principalment lliguen delinqüència amb exclusió i marginalitat en general o no fan referència a cap tipus de perfil de persona que delinqueix.

Les **causes** de l’alta inseguretat, segons els discursos de les entitats entrevistades poden ser:

a) De tipus **estructural**. És a dir, la delinqüència és una conseqüència dels problemes de marginalitat, de la manca de condicions de vida dignes, la falta d’habitatge i sobretot, la situació irregular dels immigrants.

Difícilment es deslliga el tema de la delinqüència del de la immigració, però es poden distingir diferents discursos.

Els pocs discursos que no fan referència a la relació entre delinqüència i immigració lliguen delinqüència amb exclusió i marginalitat.

La delinqüència és una conseqüència dels problemes de marginalitat, de la manca de condicions de vida dignes.

“La sociedad cambia a las personas. El ladrón te dice [...] yo no estuve robando en Argelia. Es que hay que solucionar otros problemas... y te lo juro, luego no vamos a tener otros problemas.”

“La marginación genera la delincuencia y si queremos cortar el camino ante la delincuencia hay que empezar a cortar el camino entre la exclusión social, entre la marginación y dar otra visión al joven, otra salida a nivel laboral, a nivel emocional, a nivel cultural a nivel..., darle otra alternativa a esto.”

La policia, per excés d'impunitat o per excés de repressió contribueix a la falta de convivència.

b) Les relacionades amb una valoració negativa del paper de la **policia**, ja sigui per excés d'impunitat, per falta de mitjans o per excés de repressió.

“Pasa mucha policia pero para nada. Pasan de lunes a viernes, sábado y domingo nada.”

A més, emfatitzen que la delinqüència està totalment naturalitzada:

“[...] mi hijo se disfrazó de abuela para carnaval y el otro crío moro que siempre juega con él..., pues estaban jugando al tirón..., como lo ven todos los días.”

Hi ha una voluntat de les administracions de crear al barri una situació d'inseguretat insostenible, de cara a legitimar la reforma urbanística.

c) Per una **voluntat de les administracions** de crear al barri una situació d'inseguretat insostenible, de cara a legitimar la reforma urbanística.

[Davant les actuacions injustificades de la policia] “Había gente que se estaba quejando, que decía: ‘pues es que se ve que quieren que seamos ladrones, porque cuando ven a la gente robando le dan la espalda [...]’. Parece que quieren fomentar eso [la delinqüència] y a los que estamos ganándonos la vida de una forma más honrada nos lo ponen más difícil.”

“Llavors què passa?, que és en aquestes zones afectades pel PERI, doncs es allà on es permet que hi hagi tràfic de drogues, que la brutícia s'acumuli pels carrers, on

la vigilància no hi és, on es permet que sigui el cau de delinqüents.»

Però quina és la **dimensió** del problema? Tot i percebre's el fenomen de la delinqüència com a problemàtic, la dimensió i gravetat amb què se'l percep varia.

a) "La delinqüència existeix i prou." Seria el cas d'aquells discursos que consideren que el fenomen de la delinqüència existeix i, d'alguna manera no cal donar-hi més voltes, o que denoten fins a quin punt és un element naturalitzat pels actors.

"Asociados a este problema hay el problema de la delincuencia, drogas, de limpieza, de espacios para la gente, para los mayores, para los críos..."

b) Exaltació del problema. La delinqüència s'ha exagerat de forma intencionada, sobretot als mitjans de comunicació.

"Jo crec que per això, ampliat pels mitjans, que jo crec que és una fotografia real, però jo crec que està completament augmentada i molt manipulada i molt de primera fila de diari perquè això és el que ven."

c) Silenciament. El tema ha estat silenciament de forma intencionada pels poders públics, perquè Barcelona no tingui mala premsa en l'àmbit internacional i de cara al turisme.

"I en aquest barri i a tota aquesta zona els problemes s'estan amagant, s'estan amagant perquè, perquè pel tema del turisme no interessa que Barcelona surti com una ciutat perillosa."

"Els mateixos polítics entre ells amaguen el tema, que és un tema tabú."

Quant a les **solucions** al problema de la inseguretat que defineixen els actors, passen per:

Tot i percebre's el fenomen de la delinqüència com a problemàtic, la dimensió i gravetat amb què se'l percep varia.

Alguns discursos consideren és un element naturalitzat. Altres consideren que s'ha exagerat de forma intencionada, i altres que s'ha silenciament de forma intencionada.

Hi ha qui defensa que la solució a la delinqüència passa per una major presència policial al barri.

a) Una major **presència policial** al barri, encara que no es consideri la solució ideal o no s'aprovin l'actuació i les formes d'aquesta institució.

“Esta zona está muy golpeada por los tirones de cartera y esto es por falta de la presencia militar. [...] [cal més policia] para que así haya mayor protección. No sólo para el turista, sino para los autóctonos que están aquí, que tienen miedo de bajar de su piso, de ir al mercado [...].”

“Estamos reivindicando una comisaria móvil que sería una vigilancia permanente en el barrio de Guardia Urbana y Policía Nacional, para que los vecinos vivan un poco más tranquilos, porque aunque muy a pesar nuestro lo hemos de pedir.”

“Antes me podía quejar mucho, porque antes la policía actuaba de una manera que no era justo, ¿no? Porque antes, cualquier inmigrante que encontraba por la calle, paraba para pedir documentos, para registrar y nosotros mismos que vemos que en este barrio hay mucho inmigrante, a través de todos los inmigrantes, todos no somos iguales. Hay buenos y malos. No hay más remedio que actúen ellos [la policía]. Ellos saben mejor que nosotros los que son buenos y los que son malos.”

Altres pensen que cal solucionar els problemes de fons, com la regularització, l'accés a l'habitatge, els llocs de treball.

b) Solucionar els **problemes de fons**, com el tema de la regularització, l'accés a l'habitatge, els llocs de treball.

“Però els problemes no s'agafen des de les seves arrels, des de les causes; llavors, si s'incideix en els efectes i no s'incideix en les causes, jo tinc la impressió que aquest problema no desapareixerà.”

“Home, la problemàtica número u del barri jo crec que és la inseguretat i la vivenda; són dos eixos que cal..., el que passa és que la solució de les administracions jo crec que és... El que s'hauria d'invertir en polítiques socials ho inverteixen en posar cada vegada més policia.”

c) El que cal és treballar sobre la **imatge**, el discurs: treballar per desmuntar la imatge d'immigrant igual a delinqüent, treballar per donar una imatge positiva del barri...

“Des del Pla Integral s'intenta fer molta feina per desmuntar aquest prejudici. Per exemple [...] la campanya “Aquí hi ha vida” [...], també es tracta de parlar en els mitjans de comunicació en positiu.”

d) Cercar vies de **prevenció** per allunyar les persones que són possibles delinqüents d'aquests “cercles” (teràpia ocupacional, intervenció parapolicial, control a través d'educadors o altres).

“Localitzen els grups de joves que estan al carrer, que no fan massa res o el que fan no és productiu...”

“És un projecte per treballar una mica la violència així més quotidiana al carrer. Llavors ho treballem a través de l'esport i el teatre, i una mica a través de l'esport i el teatre, i una mica a través de l'esport.”

e) Des de la comunitat s'haurien de trobar solucions al problema del buit policial. D'alguna manera s'estan proposant solucions del tipus “prendre's la justícia per compte propi”.

“Doncs si no et donen solucions, la solució l'hem de trobar i hem d'anar al carrer. I és aquesta realitat el que estem vivint.” [Entitat que proposa orgaitzar patrulles urbanes.]

Ens fixem també en les diferents valoracions que es fa del paper de la policia al barri.

“Hi ha una repressió injustificada dels immigrants.”

“I hem parlat amb els vàrius policies. I tots ens diuen el mateix: tenim les mans lligades. Des de dalt ens diuen que no podem fer res, que no hem de fer res.”

Altres pensen que cal treballar per desmuntar la imatge d'immigrant igual a delinqüent, donar una imatge positiva del barri i cercar vies de prevenció per allunyar possibles delinqüents.

També s'estan proposant solucions del tipus “prendre's la justícia per compte propi”.

La nostra anàlisi

Els diferents repertoris discursius entorn de la temàtica de la convivència ens fan veure, en primer lloc, que “convivència” és un concepte que cada actor defineix de manera diferent, per tant, a l'hora de ser analitzat cal abans definir de què estem parlant quan parlem de convivència.

Parlar de convivència a Ciutat Vella és parlar de com s'ha de gestionar la diversitat cultural, l'arribada de gent nova o de quins canvis i reptes implica.

La convivència és entesa com la possibilitat que diferents col·lectius comparteixin un espai de manera no conflictiva.

Tot i que cal tenir en compte els biaixos que pot suposar el fet que la recerca es presenti com una recerca sobre immigració i participació, pensem que es pot afirmar que l'element “immigració” està del tot present en la manera com els actors pensen la convivència. És a dir, parlar de convivència a Ciutat Vella és parlar de com s'ha de gestionar la diversitat cultural, l'arribada de gent nova o de quins canvis i reptes implica.

Majoritàriament, la convivència és entesa com la possibilitat que diferents col·lectius comparteixin un espai de manera no conflictiva. Hi ha altres visons més actives de la convivència, en què convivència seria participació activa de tots els col·lectius en les activitats del barri, és a dir, definir col·lectivament –persones immigrades i autòctones– el barri i participar de manera conjunta a les diferents activitats que s'hi fan.

Dins del fet d'entendre la convivència com quelcom relacionat amb la immigració, també hi ha algun enfocament que en lloc de posar l'èmfasi en com es comporta un determinat col·lectiu al barri, incideix més en elements com el civisme. Relacionar convivència amb civisme ens remet d'entrada al problema de la delinqüència, però també porta implícita una altra construcció més lligada a normes no escrites sobre el comportament de les persones al barri, és a dir, que les persones que arribin s'adaptin a la manera de comportar-se en l'espai públic de les persones autòctones.

Una altra definició –més minoritària– deixa més de banda l'element de la immigració i entén la convivència com a interclassisme, és dir, possibilitat que persones de nivells socioeconòmics diversos comparteixin l'espai i s'ajudin les unes a les altres. Des d'aquesta posició s'entén que els problemes del barri són de tipus socioeconòmic i afecten a tothom per igual –habitatge, ocupació, brutícia, etc.– però afecten sobretot a les persones de nivells socioeconòmics més baixos, vinguin d'on vinguin.

De les diferents maneres d'entendre la convivència se'n desprenen diferents visions dels problemes de convivència que hi ha al barri. El problema principal seria la guetització, que impedeix que es doni aquest entorn de comunicació, interculturalitat i interacció al barri. Per aquest motiu es crea un altre problema: la conflictivitat en les relacions entre persones de diferents llocs d'origen. La diferència entre una i altra és que la conflictivitat és un tema puntual, mentre que la falta de relació entre col·lectius o persones és més aviat una constant que no sempre comporta conflictivitat. Tot i així, caldria matisar l'afirmació de constant en la falta de comunicació entre col·lectius. Per això cal fer un cop d'ull als diferents nivells de relació possibles:

- **Entre entitats:** Per una banda, les entitats es componen de grups més aviat homogenis en funció del lloc d'origen. I, per altra banda, hi ha poca relació entre entitats formades per gent autòctona i entitats formades per persones immigrades, i encara hi ha menys relació entre les entitats formades per persones immigrades entre si.

- **Al barri:** D'entrada s'entén que també hi ha poca relació entre col·lectius de diferent lloc d'origen, al marge de si pertanyen a una entitat o associació, però, en

Una definició més minoritària entén la convivència com a interclassisme.

De les diferents maneres d'entendre la convivència se'n desprenen diferents visions dels problemes de convivència que hi ha al barri.

Hi ha poca relació entre entitats formades per gent autòctona i entitats formades per persones immigrades, i encara menys d'aquestes darreres entre si.

canvi, es creen xarxes informals de relació entre persones de procedència diferent en les activitats més lligades a la vida quotidiana i sobretot pel que fa als fills d'estrangers, la qual cosa ens mostra que existeix un espai potencial de convivència al barri.

Acció per la convivència

La convivència està molt present com a preocupació de les entitats. S'expressa com un dels principals reptes del barri. D'una manera o altra la convivència està present en el treball de la majoria d'entitats.

La convivència està molt present com a preocupació de les entitats. S'expressa com un dels principals reptes del barri. D'una manera o altra el tema de la convivència està present en el treball de la majoria d'entitats.

El tipus d'activitat o treball que es fa està bastant lligat als diferents perfils de les entitats. Així doncs, les associacions més petites i pròpies del barri treballen més en l'àmbit de promoure la convivència a través d'activitats concretes lligades a reproduir accions pròpies de la vida quotidiana però amb una voluntat d'acció amb contingut ideològic que podríem definir com en pro de la interculturalitat.

Les entitats que tenen un àmbit d'acció més enllà del barri basen la seva tasca en el treball de sensibilització sobre la necessitat de cercar eines per fomentar la convivència.

Un tercer cas seria el de les entitats que fan demandes a les administracions sobre aspectes que no són pròpiament convivencials però sense els quals no es podran establir les bases d'un context favorable al barri (habitatge, ocupació, seguretat ciutadana, dret de ciutadania). Aquestes entitats consideren que l'exclusió social és la principal barrera que dificulta la convivència.

Convivència com a procés

El fet que l'arribada de gent de diversa procedència cultural sigui un fenomen relativament nou al barri ens mostra que es percep com un procés. Es viu el moment actual com un estadi transitori. Els reptes que això comporta són el motiu que s'hagin creat algunes de les entitats i que les que ja existien hagin viscut canvis d'activitat. Des de les entitats s'expressa la necessitat d'incidir en aquest procés, els resultats del qual es veuran a llarg termini.

Però cal distingir entre els diferents projectes de convivència que es dibuixen, en part lligats al diferents models d'integració que es proposen. Hi ha actors que posen l'èmfasi en la necessitat que tant les persones immigrades com les autòctones facin un esforç per afavorir aquesta convivència, entesa com a intercanvi. Sobretot des de les associacions de persones immigrades es projecta la convivència com la possibilitat que els trets propis de cada col·lectiu siguin incorporats i normalitzats al barri.

En canvi, hi ha actors que posen l'èmfasi en la necessitat que les persones immigrades facin un esforç per adaptar-se a "les normes" de la societat on arriben, en un discurs clarament assimilacionista.

Per tant, tot i que es pot dir que moltes de les entitats del barri tenen especial interès per treballar la convivència i que hi ha un potencial en les xarxes informals que es creen, els projectes de futur i les solucions als déficits i els problemes de convivència que les entitats tenen al cap són, sovint, tan oposats que es poden crear disfuncions.

Hi ha actors que posen l'èmfasi en la necessitat que les persones immigrades facin un esforç per adaptar-se a "les normes" de la societat on arriben.

Els projectes de futur i les solucions que les entitats tenen al cap són, sovint, tan oposats que es poden crear disfuncions.

Delinqüència i inseguretat

En principi, en aquest estudi, la delinqüència havia de ser tractada com un tema més, però els resultats obtinguts han estat tals que, per una banda, es fa difícil aïllar-la dels discursos sobre la convivència. I, per l'altra, la dimensió del que en principi és considerat un problema a part, té unes dimensions més aviat reduïdes i potser considerar-lo en tant que un tema més no hagués portat enlloc més que a amplificar-lo de manera contraproductent. Per tant, l'analizem com un més dels elements que configuren la convivència.

La delinqüència és percepció com un dels principals indicadors de conflictivitat del barri.

La delinqüència és percepció com un dels principals indicadors de conflictivitat del barri. Afecta a la convivència des del moment que les persones del barri se senten víctimes potencials d'agressions i robatoris comesos per altres persones del barri. Hi ha qui creu que aquest és un fet nou al barri.

Sovint, més que la delinqüència en xifres absolutes, preocupa la imatge que es projecta a l'exterior i de quina manera comporta una degradació creixent al barri. Les demandes i les accions de les entitats per tal de prevenir la inseguretat ciutadana i acabar amb la delinqüència no estan tan definides com en cas de la convivència en sentit ampli. És a dir, en l'àmbit de treball de les entitats, la delinqüència és un tema que preocupa més o menys, però que ocupa poc espai.

En l'àmbit de treball de les entitats, la delinqüència preocupa més o menys, però ocupa poc espai.

L'aspecte més treballat és el que relaciona la delinqüència amb la imatge que es crea del barri, per tal de desmuntar el que es considera una imatge exagerada de barri conflictiu. Una altra actuació va en el sentit de proporcionar eines de prevenció a les persones susceptibles d'entrar als circuits de la delinqüència.

Un aspecte que cal tenir en compte respecte a la delinqüència és el fet que en la percepció col·lectiva hi

hagi aquest fort lligam entre delinqüència i immigració. Aquesta imatge s'atribueix principalment a una construcció interessada per part dels mitjans de comunicació i altres poders amb capacitat de crear discurs i imaginar. Les persones immigrades se senten discriminades per aquesta associació i consideren que actua com a *handicap* per la seva integració de manera normalitzada a la vida del barri.

Els estereotips segons el lloc d'origen també funcionen en els discursos sobre la delinqüència. És a dir, es crea un discurs que distingeix "immigrants bons" d'"immigrants dolents" segons el seu lloc d'origen.

La presència de la policia al barri és un element que provoca reaccions contraposades. Majoritàriament es considera que els resultats de la seva feina al barri no són favorables, ja sigui per excés d'impunitat, per excés de repressió o, en altres casos, per la violència simbòlica implícita en la seva presència constant als carrers. L'actuació policial genera dinàmiques més enllà de l'efectivitat de les detencions i la prevenció de delictes. És a dir, parlar de policia és parlar també de repressió sistemàtica contra les persones immigrades. Es considera que algunes de les tensions entre els diferents col·lectius són provocades per l'actuació policial. Una altra visió és la que valora de manera positiva la tasca policial. En aquest cas es considera que la solució policial és la més efectiva, tot i que no la més desitjable.

Urbanisme

Els discursos sobre la reforma urbanística a Ciutat Vella es poden dividir en tres grups: discursos crítics; discursos legitimadors de la reforma; discursos que no es posicionen o bé que desconeixen la reforma.

Els estereotips segons el lloc d'origen també funcionen en els discursos sobre la delinqüència.

L'actuació policial genera dinàmiques més enllà de l'efectivitat de les detencions i la prevenció de delictes. Parlar de policia és parlar també de repressió sistemàtica contra les persones immigrades.

Els discursos sobre la reforma urbanística a Ciutat Vella es poden dividir en crítics, legitimadors de la reforma, i els que no es posicionen o desconeixen la reforma.

Discursos crítics

Als discursos crítics amb la reforma podem distingir els següents repertoris:

La reforma és considerada com una estratègia de les administracions i els poders econòmics per expulsar del barri la seva població tradicional.

a) **Expulsió dels vells residents.** La reforma és considerada com una estratègia de les administracions i els poders econòmics per tal d'expulsar del barri la seva població tradicional. Aquests veuen els espais que es reformaran com espais homogenis. La reforma destrueix o amenaça el tradicional associacionisme de classe obrera al barri i provoca el desnonament dels residents de les cases antigues que estan al mig del camí de la reforma. L'expulsió dels vells residents de Ciutat Vella seria part d'una estratègia de control social de les administracions i els poders econòmics contra les estratègies de supervivència de la classe obrera, els immigrants o el moviment okupa. Anteriorment, als anys setanta del segle xx, s'havia viscut una intensa lluita veïnal per millorar les condicions dels barris, barris on durant la dècada anterior s'havia produït una immigració interna. Els habitants de Ciutat Vella pateixen doncs la desaparició d'un món que els atorgava significació i cohesió social. Es dona així una clara polarització entre aquells que són expulsats i els nousvinguts al barri.

La reforma hauria destruït el teixit comercial tradicional del barri.

b) **Desarticulació econòmica i social.** La reforma hauria destruït el teixit comercial tradicional del barri. Les administracions i les institucions financeres han concedit el capital per a fer les reformes molt selectivament. Per altra banda, la desarticulació econòmica fa que creixi la desigualtat entre les possibilitats de consum dels integrats al barri i les dels exclosos. Lligat a això caldria fer referència al tancament de serveis socials necessaris. Aquests són més difícils de finançar quan els habitatges

del barri comencen a ser propietat de professionals que no treballen ni fan vida social al barri.

“Resulta que aquest PERI que estan fent està canviant el model de trama urbana i el model de centre històric, que es un model que s’acosta molt més al model de ciutat sostenible; aquest model l’estan canviant per models que s’allunyen de models de sostenibilitat.”

Les associacions especialitzades en urbanisme destaquen que el PERI força el model de trama urbana que predominava abans al Casc Antic. Les reformes urbanístiques com l’actual tenen el seu origen en fenòmens de canvi econòmic i social transnacional i per tant són fenòmens alhora locals i globals.

La reforma no és respectuosa amb el teixit social, crea divisions entre els veïns i lluites per l’espai real i simbòlic.

La reforma no és respectuosa amb el teixit social, crea divisions entre els veïns i lluites per l’espai real i simbòlic.

“El problema que hem tingut amb la d’Urbanisme és que les entitats no estaven totes d’acord amb els procediments i amb el com i amb el què s’estava fent. Hi havia entitats radicalment en contra del PERI, hi havia entitats radicalment a favor del PERI, i entitats que el que volien és que es fes el PERI, sí, però matisant-lo i conservant al màxim, i sobretot que els veïns no se n’haguessin d’anar. Ha estat una font de conflicte perquè no hi ha hagut una entesa clara. Sembla ser que hem arribat a una entesa per fer un urbanisme més social, o sigui parlant més de reciclatge, parlant més d’urbanisme petit, a nivell de carrer, de plaça, de mobiliari urbà. De fet el PERI s’està tirant endavant i ja no hi ha res més a fer.”

La reforma seria per tant més un problema que una solució. Per altra banda, el debat que es crea al voltant del PERI podria obrir la porta a un urbanisme socialment més respectuós.

El procés de *gentrification* pretén fer el barri més atractiu per a les classes mitjanes professionals.

c) **Gentrification.** S'anomena així el procés el propòsit del qual és fer el barri més atractiu per a les classes mitjanes professionals. La manera d'aconseguir-ho és injectar capital en antigues zones de classe obrera, prèviament abandonades a la degradació, i realitzar obres en els habitatges que fan que les noves llars siguin inaccessibles per als antics habitants⁵.

“Sí, bé, el projecte aquest de l'Ajuntament és un projecte de substitució... Abans d'aquest PERI el barri de Santa Caterina era un barri popular, de teixit social viu amb relacions socials.”

“Nosotros pensamos que estan destruyendo la ciudad en general al poner sitios muy monos para alguna gente, sobre todo los de fuera, que a lo mejor llegan y se instalan en una casa de alto stand. Dentro del barrio todavía aspiramos a esa alma de barrio, nos estamos dando, por ejemplo para mi la rambla del Raval es una obra con un gran futuro. Personalmente me gusta. [...] Que sea un barrio que empiece a ser atractivo para gente de otros lugares, que puedan venir, que haya este tipo de equipamiento que comentábamos...: desde universidades, al Liceu, a todo este tipo de cosas.”

El discurs de les irregularitats econòmiques, sobretot per part de l'Ajuntament i PROCIVESA, és emès des d'aquelles organitzacions crítiques amb la reforma.

d) **Irregularitats econòmiques i polítiques.** El discurs de les irregularitats econòmiques és emès des d'aquelles organitzacions crítiques amb la reforma, algunes de les quals han sorgit precisament arrel de la seva execució (Forat de la Vergonya o Veïns en Defensa de la Barcelona Vella). És un discurs que s'estructura en una sèrie d'apartats: la identificació de responsables, els interessos existents en la reforma i les estratègies.

Es consideren *responsables* de les irregularitats econòmiques de la reforma tota una sèrie d'actors que, tot i pertànyer a diferents esferes, tenen en comú la proximitat o la pertanyença a les elits econòmiques i polítiques de la ciutat. Entre ells trobem:

- L'*Administració*, que és l'actor al qual s'atorga un grau major de culpabilitat, en concret, l'Administració local, l'Ajuntament de Barcelona; i també són esmentats, tot i que amb menor intensitat, la Generalitat de Catalunya i els seus organismes (INCASOL, ADIGSA).

- *PROCIVESA* (actualment FOCIVESA), una empresa mixta —amb capital públic (un 51%) i privat— és l'organisme executor i promotor de la reforma. És el principal actor al qual es responsabilitza de les irregularitats. PROCIVESA va néixer el febrer del 1988. Des de llavors s'ha destruït patrimoni, i a l'empara de l'INCASOL s'han comès autèntiques atrocitats arquitectòniques. PROCIVESA va ser l'encarregada de pactar les condicions d'expropiació, i per tant és l'organisme més visible per als veïns.

“Al Casc Antic, amb el tema de l'especulació és brutal el que s'està fent, l'expulsió sistemàtica dels veïns és brutal, hi ha un llibre molt interessant de l'Ajuntament de Barcelona, de l'any setanta i..., del primer Ajuntament democràtic, de l'any setanta-nou o voltants, a principis dels vuitanta, que parla del procés de gentrificació, que es l'expulsió sistemàtica dels veïns per poder especular, ja a principis dels vuitanta un llibre editat pel propi Ajuntament de Barcelona, que es qui està expulsant els veïns sistemàticament de Ciutat Vella, denunciava la possibilitat de la gentrificació i com la immigració en general, i concretament la situació dels menors, és utilitzada per poder especular. Aquí es un problema que va més enllà de la protecció o no de la infància, hi ha tot un seguit d'interessos creats per poder tirar endavant un pla d'acció que es va quallar quan Barcelona volia ser seu olímpica, on es va parlar d'un model de ciutat, un model de ciutat terciari on els pobres no hi tenim cabuda, no?”

Petits i grans propietaris d'immobles opten per tenir els seus immobles en desús. Abans de llogar-los o vendre'ls als preus actuals, prefereixen que la seva propietat es revaloritzi.

- *Petits i grans propietaris d'immobles.* Aquests actors es caracteritzen per tendències especulatives. Són conscients que el Casc Antic viurà transformacions radicals en els pròxims anys, és a dir, que de barri popular passarà a estar integrat al centre d'una ciutat de serveis on resideixin professionals lliberals.

D'aquesta manera, opten per tenir els seus immobles en desús. Abans de llogar-los o vendre'ls als preus actuals, prefereixen que la seva propietat es revaloritzi. La conseqüència: zones del barri amb una paisatge urbà desolador, habitatges deshabitats degradant-se, locals comercials tancats, carrers amb poca vida, major inseguretat, etc. En el discurs següent s'inclou l'acusació a les dues categories d'actors esmentades.

"Porque la han hecho muy mal [la reforma], aquí no se ha hecho vivienda para gente joven, porque aquí han dejado degradar la vivienda al máximo, no han obligado a los dueños a hacer una reforma, para que esa finca no se cayera. Porque han tirado fincas que no tenían que haberlas tirado, que estaban en buen estado, porque han especulado, la Administración, PROCIVESA, el patronato, la Generalitat, han especulado en este barrio; y dueños que han dejado para vender un terreno a precio de oro que lo están vendiendo ahora; ha habido especulación enorme en este barrio..."

Entre alguns actors socials del barri hi ha intencionalitat i premeditació en l'enriquiment personal amb la informació privilegiada amb què compten.

- *Actors socials del barri.* Especialment es responsabilitza membres significatius del teixit associatiu del Casc Antic. Segons aquest discurs, entre aquests actors hi ha intencionalitat i premeditació en l'enriquiment personal amb la informació privilegiada amb què compten arran de la seva posició econòmica o social. Aquestes persones són sobretot líders veïnals que pertanyen o pertanyien a alguna associació de veïns o de serveis. La seva actuació hauria provocat,

entre altres efectes, la fragmentació del teixit associatiu.

“— Diries que l’Ajuntament està actuant instrumentant una sèrie d’entitats, no?”

— Això està passant amb l’entitat X., amb la M., passa amb l’entitat Y., amb el [nom propi], aquest és un dels cacics del barri, íntim amic del Clos, i llavors fa passar les ajudes de l’Ajuntament a través d’ell. Ell és el cactic i diu si aquesta entitat o l’altra pot tenir o no accés a algun privilegi o subvenció, tal persona pot tenir llicència per obrir un bar o no...”

“— I al Pla Integral, hi esteu ficats?”

— En els seus inicis hi vàrem intentar intervenir, veient les diverses àrees sectorials. Vam anar a l’Àrea d’Urbanisme, vàrem anar a una reunió amb propostes nostres, però allà ens vam trobar aquests personatges que són com comissaris polítics de l’Ajuntament [...]. Aquest comissari en aquella època estava a l’entitat Z., que ara ja no hi és... Aquests van marxar i se’n van emportar els ordinadors i molta cosa de l’Associació. Hi havia a l’Àrea d’Urbanisme la N., la P... Nosaltres vam presentar aquests punts i aquesta gent no els va voler debatre per res: ‘Això no pot ser, això no pot ser’ i no vàrem admetre cap punt, ni tant sols debatre’ls.”

- S’assenyala el *Pla Integral del Casc Antic* com una plataforma d’entitats que en el seu moment va permetre legitimar l’execució del PERI actual i el seu finançament amb fons estructurals de la UE.

S’assenyala el *Pla Integral del Casc Antic* com una plataforma d’entitats que va permetre legitimar l’execució del PERI actual i el seu finançament amb fons de la UE.

Entre els **interessos** que es poden sistematitzar arrel del discurs crític i respecte al PERI es fa un tímid esment a la voluntat de reproducció i legitimació del poder polític, fi per al qual es crea una relació clientelar i de favoritisme entre les elits polítiques i les econòmiques, així com amb els diferents líders veïnals que tenen poder al barri.

Es crea una relació clientelar i de favoritisme entre les elits polítiques i les econòmiques, així com amb els diferents líders veïnals que tenen poder al barri.

Però els interessos a què es fa més esment són de caire econòmic o lucratiu. La reforma en si, amb l'agreujant de les irregularitats en el procés, és una via per a l'enriquiment ràpid de diferents tipus d'actors. Així, alguns dels discursos posen l'èmfasi en la corrupció dels càrrecs públics i dels líders veïnals, els quals, en disposar d'informació privilegiada i ser coneixedors del PERI, van comprar sòl i immobles a preu baix en terreny afectat per la reforma.

— Després, amb el temps, ho he anat entenent tot, perquè ell [un líder veïnal] ha creat una cooperativa d'habitatges on després amb el temps hi va haver un forat de 200 milions de pessetes, i se'n va anar i ara ha muntat una altra cooperativa d'aquestes.

— *Estava especulant?*

— Especulació, i a més amb moltes subvencions públiques: Ajuntament, Generalitat, ministeris del Govern espanyol, etcètera, etcètera.”

Des d'un altre vessant d'aquest discurs crític, s'identifica un problema de fons com a causa propiciatòria principal de les irregularitats. Es parteix del fet que PROCIVESA compta amb gairebé la meitat de capital privat i que, com a empresa privada que és, ha d'aconseguir beneficis per als seus accionistes —entre ells hi ha Telefónica (4%)—. En definitiva, és la mateixa lògica del mercat, que quan impregna un procés de reforma, comporta irregularitats i determinats impactes per a les classes menys afavorides.

Hi ha una sèrie d'**estratègies** a partir de les quals s'esmenta que s'han materialitzat les irregularitats. La majoria d'elles fan referència a la gestió de les expropiacions feta per PROCIVESA. Les més importants són:

- *Negociació descentralitzada.* PROCIVESA s'ha negat a pactar col·lectivament amb els veïns, malgrat que es va reivindicar la negociació centralitzada. Els advocats de la promotora han negociat amb els veïns de forma individual. Això ha propiciat que els actors amb major capital cultural, social i econòmic han aconseguit condicions més favorables que els més vulnerables. En la generació de desigualtats també hi ha jugat un paper important el clientelisme que hi ha hagut en el procés.

“Lo fuerte es que todos lo que han ido con el peloteo han sacado. Los que han ido con sus derechos los están queriendo humillar como pueden. Aquí ha habido personas que se han llevado bien con PROCIVESA y con alguna asociación de por aquí que hace de mediadora populista entre PROCIVESA y el Ayuntamiento.”

- *Pressió psicològica.* Amb relació a l'anterior punt, una altra estratègia ha estat pressionar psicològicament els col·lectius més febles, entre ells la gent gran, els immigrants, les persones amb problemes amb les drogues, etc. Fins i tot es fa referència a extorsió i amenaces per part de la promotora municipal⁶.

- *Omissió de drets.* PROCIVESA ha omès drets que atorga la Llei d'expropiació forçosa, com el dret de real·lotjament a les persones que fa menys de cinc anys que hi viuen.

“Empezamos todo por todos estos detalles y en un momento dado llegó una determinada expropiación y resulta que ninguno de los reglamentos de la Ley de expropiación se había cumplido, lo han hecho a su manera [...]; decía PROCIVESA y el Ayuntamiento que no tenían derecho a vivienda, porque no tenían los cinco años, una Ley que se inventaron ellos, que no existe, pero como lo pusimos en manos del abogado... y sí tienen un derecho. Pero según PROCIVESA, la vivienda parecía que no le pertenecía. Una vivienda nueva.”

Les irregularitats s'han materialitzat amb estratègies diverses: negociació descentralitzada, pressió psicològica, omissió de drets, falta de transparència, construcció amb materials de baixa qualitat i re-qualificació dels terrenys.

Fins i tot es fa referència a extorsió i amenaces per part de la promotora municipal.

Els grups de pressió han trobat les portes de l'Administració tancades.

- *Manca de transparència.* Els grups de pressió han trobat les portes de l'Administració tancades. El mateix consistori que impulsa un observatori sobre democràcia participativa i engega processos de diagnòstic comunitari, executa un PERI de les dimensions del Casc Antic d'esquena als veïns.

“En referència a la sol·licitud d'audiència que fa anys li fan al senyor Cases, regidor d'Urbanisme de l'Ajuntament de Barcelona: una vegada la seva secretària ens va dir que ens convocava, llavors ens va desconvocar dient que no sé què tenia i ja no ens va trucar més ni res. I l'hem convidat a ell i a altres càrrecs de l'Ajuntament com la senyora Kati Carreras o responsables de PROCIVESA per explicar el què..., per a debatre amb ells els criteris de la reforma i no han volgut mai..., al mateix acte del vídeo els vàrem convidar públicament i no van voler venir, no...”

Aquestes afirmacions poden resultar contradictòries amb el fet que el 85% de les expropiacions fetes pel PERI s'han finançat amb fons europeus de regeneració mediambiental, ja que accedir a aquests fons requereix que el projecte de reforma estigüés consensuat amb el veïnat. És en aquest aspecte que es denuncia el paper legitimador de la reforma que ha jugat pel Pla Integral.

“L'urbanisme és un tema que a nivell europeu necessita del consens veïnal, no es pot fer d'esquena als veïns..., en aquella època, està clar que aquest PERI està fet d'esquena als veïns, doncs per justificar això van crear la figura del Pla Integral com a figura gestora de projectes veïnals i llavors van fer tot aquest treball del Pla integral del qual el que els interessava més era que l'Àrea d'Urbanisme digués que estava a favor d'aquest PERI. [...] Llavors es va acabar el procés de constitució del PICA, es van sumar tots els documents sense fer una fusió i com que cada àrea havia aprovat el seu document, es considerava

que totes les entitats havien acatat el document sencer, i això es el que van presentar a l'Ajuntament, i això és el que l'Ajuntament va presentar a Europa per obtenir aquests diners... Fins al punt que a nosaltres, com que havíem participat en una d'aquestes reunions, ens van incloure com a entitat signatària del PICA, d'una manera molt ambigua... deien 'les que han participat en l'elaboració del document aquest'... En aquell moment ens vam donar de baixa del PICA, vam veure que ens havien manipulat del tot i això."

- *Abaratir costos i multiplicar beneficis.* Una altra estratègia per a l'enriquiment ha consistit en la construcció d'habitatges amb materials de baixa qualitat, de tal manera que els habitatges de nova construcció resulten molt més barats que la rehabilitació. A més, permet multiplicar el nombre d'habitatges, a la vegada que la xifra total dels ingressos econòmics.

"D'edificis que antigament eren grans, si ara són molt petits és perquè s'han partit i s'han fet dos cases. I d'un pis s'han arribat a fer fins a deu pisos, en els casos més extrems, en altres no tant. Per exemple la casa del palau Vallescà és un cas —ja l'han enderrocat—, que tenia deu pisos per planta, del que abans era un sol pis, eh?"

- *Requalificació de terrenys.* Finalment, espais que s'han expropiat escudant-se en que allà s'hi faria una zona verda o un equipament públic, com seria el cas del conegut Forat de la Vergonya, han vist com es requalificava el terreny i tornen a ser edificables.

"Allà s'hi volia construir un parc. Ara curiosament, l'altre dia em varen informar, que aquell parc ja no es construirà, sinó que es construiran uns pisos per a estudiants. Està bé això! O sigui, tires unes cases a terra, fots fora els veïns d'aquelles cases que vivien tranquil·lament per construir un parc... Home, un parc a Ciutat Vella, doncs no estaria malament, perquè no n'hi ha... a part

Espais que s'han expropiat escudant-se en que s'hi faria una zona verda o un equipament públic, han vist com es requalificava el terreny i tornen a ser edificables.

del parc de la Ciutadella i el parc de Montjuïc, no hi ha res més. Aleshores un parc mínim no estaria gens malament, no? Pues no! Quan els interessa construeixen uns pisos per a estudiants.”

Una de les conseqüències de l'especulació urbanística és la dificultat per a aconseguir habitatge al barri, sobretot els joves i la població immigrada.

Una de les **conseqüències** directes de l'especulació urbanística que es deriven del present repertori són les dificultats de les classes populars o amb poc poder adquisitiu per a aconseguir habitatge al barri, sobretot els joves i la població immigrada.

“El tema dels habitatges que aquí està tot desbordat, s'hauria d'autoregular una mica, vull dir pisos absolutament cutres que demanen bestieses, el mercat de Santa Caterina aquest, doncs s'ha de fotre canya i tots aquests pisos buits, que n'hi ha moltíssims, doncs mirar d'apretar-los perquè els posin en lloguer i, i, i la gent els pugui llogar sigui d'on sigui, doncs això és una altra dificultat, evidentment, que no lloguen a tothom, sinó que sempre demanen moltes coses, no?”

A mesura que progressava el Pla molts edificis catalogats van ser descatalogats i enderrocats.

e) **Destrucció del patrimoni.** Es va demanar que el PERI del Casc Antic fos considerat zona de rehabilitació integrada, cosa que es va aconseguir el 1986. Però a mesura que progressava el Pla molts edificis catalogats van ser descatalogats i enderrocats⁷.

“A mí me gusta este barrio [...] yo quiero vivir en anti-gua Barcelona, me recuerda a mi barrio que es un barrio de turcos que lleva doce o trece siglos, me gusta entrar en la iglesia, escribir en la calle, pero no me gusta que hagan edificios nuevos, com rambla del Raval, no te da nada, van a borrar todo lo simbólico de Barcelona que es el Casc Antic, que era Ciutat Vella.”

Es reivindica que s'hauria de fer saber als barcelonins que la Barcelona Vella no és solament el Barri Gòtic o el carrer Montcada. Al Casc Antic de Barcelona s'hi troba art romànic i gòtic (convents, esglésies, claustres,

etc.), fonaments de cases d'abans del segle XIII, tombes romanes, etc. Es proposa la rehabilitació del barri i el seus edificis, i no la seva destrucció. Així es dignificaria el barri i serviria perquè els veïns augmentessin la seva autoestima. Un barri "maco" visualment seria d'aquesta manera també un barri "maco" socialment.

f) **Desarticulació econòmica.** La reforma urbanística comporta la desarticulació econòmica i la substitució i destrucció del teixit comercial tradicional. Un comerç tant localitzat com el tradicional entra en crisi a partir del moment que els seus clients són desplaçats a zones percebudes com a llunyanes.

"Però què ha passat? Que el carrer Carders tenia un comerç tradicional, de sempre, català, no? de divers, de roba, d'objectes de regal, merceries, d'alimentació; hi havia un comerç totalment divers i propi d'un cicle propi, del comerç tradicional. I ha coincidit amb els enderrocs i les expropiacions; quan van expropiar dues illes de cases senceres, que van enviar a aquests veïns a uns blocs que van fer a la Barceloneta, en uns edificis pantalla al costat de la ronda litoral. Doncs clar, aquest èxode de veïns va provocar un buit de clients a l'eix del carrer Carders. I durant aquell mig any, en un any es va perdre la meitat del comerç tradicional del carrer Carders. Llavors què va passar?"

La devaluació dels locals va facilitar que, en un moment donat, en el teixit comercial agafessin força els nous veïns, d'origen paquistanès i dominicà sobretot. Per altra banda, en el que era el mercat de Santa Caterina només s'hi conservaran un 10% de les parades. La major part de l'espai estarà ocupat per un centre comercial. Mentrestant, en l'espai que es preveu destinar a la dinamització cultural s'hi inclourà un museu gastronòmic. Aquest cas es percep com a paradigma

La reforma urbanística comporta la desarticulació econòmica i la substitució i destrucció del teixit comercial tradicional.

de la substitució: tot un homenatge al comerç tradicional i al consum local, que es pretén conservar, però entre vitrines.

Discurs legitimador

Al discurs legitimador es poden distingir diferents temes:

Els discursos a favor de la reforma urbanística defensen la reforma social que comportarà i la millora del paisatge urbà i l'esponjament.

a) **Reforma social.** El canvi urbà es vist per si sol com una millora de les condicions socials dels habitants del barri. S'emfasitzen els aspectes culturals de la reforma (nous equipaments, etc.) que atrauen la gent que havia deixat d'anar al centre perquè el considerava un lloc brut o perillós. S'expliquen els processos de canvi social començant per decisions individuals.

“La valoro positiva però lenta [la reforma]. I jo no sóc de les que diu ‘s’haurien d’haver conservat més coses’. El PERI és va consensuar en un moment donat per tots els veïns del barri, va estar sis mesos en exposició pública. Ens va semblar que era el millor, poden modificar-se coses, lo que sí que trobo que hi hagut molt de retard i que no podem viure de dir ‘volem un Poble Espanyol’. Jo no vull..., sí que vull cases maques i un centre històric, però vull cases per les persones. Per mi compten més les persones que les pedres i abans, i en això soc molt dràstica, i abans demoleixo tot el barri perquè hi pugui viure tot-hom que no deixo un barri històric en el qual no hi podrà viure ningú, que seria un barri com la Mairie de Paris, que és preciós però que no hi viu ningú, és un barri desert, això no ho vull. Absolutament. Malgrat els de [l'entitat X.] i qui hi hagi. La meva entitat té una postura molt clara, nosaltres treballem per les persones. Estem al servei de les persones i no de la pedra, la pedra no em diu res a mi. Si no és per ajudar les persones, ho tinc molt clar.”

b) Millora del paisatge urbà i esponjament. Des d'aquest discurs, la reforma urbanística possibilitarà que el barri sigui un lloc més agradable per a viure.

“Por ejemplo para mi la rambla del Raval es una obra con un gran futuro. Personalmente me gusta. [...] Que sea un barrio que empiece a ser atractivo para gente de otros lugares, que puedan venir, que haya este tipo de equipamiento que comentábamos..., desde universidades, al Liceu, a todo este tipo de cosas...”

Si des de discursos anteriors es valorava la trama medieval del barri, des d'aquest es valora sobretot que hi pugui haver més espais oberts, major entrada de llum o espais on puguin jugar els infants. És el procés urbanístic que es coneix com a esponjament⁸. A més, alguns actors consideren que els carrers estrets i tancats són amagatalls ideals per als delinqüents.

“Jo penso que en alguns casos, el que els carrers s'hagin obert o s'hagin esponjat, el que entri el sol, el que entri l'aire és bo perquè sinó et quedes ofegat. Però a vegades no ha lligat molt l'estil de les construccions amb el que és Ciutat Vella i a mi em sembla que això caldria cuidar-ho més. Us recomano, si no l'heu vista, la pel·lícula *En construcción*.”

Discurs desconixedor de la reforma

Als discursos que no esmenten la reforma hi conflueixen diferents factors. Solen ser les associacions d'immigrants les que més desconeixen la reforma, tot i que portin temps treballant al barri. Però aquest desconeixement del PERI i de les seves implicacions també és molt present en aquelles entitats d'intervenció social que no estan localitzades al barri, tot i que hi tinguin la seu.

Solen ser les associacions d'immigrants les que més desconeixen la reforma, tot i que portin temps treballant al barri. Però també aquelles entitats d'intervenció social que no estan localitzades al barri, tot i que hi tinguin la seu.

Sobre la degradació

La degradació del barri (la mala gestió en la recollida de la brossa, els sorolls ocasionats per la gent al carrer o als locals nocturns, o la mateixa delinqüència) està estretament lligada a la reforma urbanística.

La degradació del barri està estretament lligada a la reforma urbanística. Aquesta és una problemàtica tractada des de dos discursos ben diferents. Un primer, des del qual es fa referència a la degradació com a resultat d'una sèrie de factors atomitzats; i un segon, des del qual s'estableix una relació causal entre el PERI i la degradació.

a) **Factors atomitzats.** La degradació del Casc Antic respon sobretot, des d'aquest discurs, a una sèrie de problemes com la mala gestió en la recollida de la brossa, els sorolls ocasionats per la gent, al carrer o als locals nocturns, o per la mateixa delinqüència.

— A vegades hi ha massa soroll que no em deixa treballar... això és un problema, però és que sempre hi ha pobres per aquí i no hi pots fer res [...] Abans... el tema de la recollida d'escombraries...

— *Consideres que està brut el barri?*

— Està brut, aquí al costat, de vegades la gent deixa les coses aquí i no es passen a recollir fins no sé quan... el carrer que està aquí al costat sempre està ple de escombraries."

b) **Relació causal amb la reforma.** Des d'aquest discurs, la reforma urbanística seria la raó primera de la degradació del barri i del desolador paisatge urbà existent.

"Quan es va començar aquest projecte urbanístic hi havia un nivell de degradació x , no? doncs des d'aquell moment fins a l'actualitat aquell nivell de degradació ha anat augmentant, eh? I si s'hagués fet un altre tipus d'intervenció a un nivell diferent, que és el que nosaltres pretenem, el nivell x de degradació no hauria crescut. S'hauria fet un tipus d'intervenció que faria un creixement zero

de la degradació, i amb el temps permetria un decreixement de la degradació.”

Es pretén que s'associï delinqüència i degradació amb la necessitat d'una reforma urbanística. La reforma seria doncs la solució als problemes del barri, en lloc de la causa. Aquesta estratègia permet legitimar la Llei d'estrangeria o almenys que una part de l'opinió pública sigui favorable a ella, en associar indissolublement immigració, delinqüència i degradació del barri.

“Si agafem un mapa de Ciutat Vella, es pot fer la ruta de l'especulació amb la ruta del pas d'aquests xavals [delinqüents d'origen magrebí]. A finals de l'any noranta-vuit estaven majoritàriament concentrats a la plaça Reial i plaça George Orwell, hi havia dos edificis en aquesta plaça en rehabilitació, en el moment que apareix un cartell de promoció immobiliària, pressió policial principalment guàrdia urbana, pressió policial, pressió policial i aquests menors són desplaçats cap al Raval, cap a la zona del teatre, Drassanes.”

La nostra anàlisi

La situació actual del Casc Antic és la d'un barri en procés de canvi. La forma en la qual es dona aquest canvi no ha estat escollida lliurement pels seus habitants, sinó imposada des de fora per les administracions i els poders econòmics.

Els canvis en el tipus d'habitatge són conseqüència, en primera instància, de canvis en el tipus d'estructura econòmica i d'activitats professionals predominants en un determinat territori. Els nous projectes urbanístics no són socialment neutrals. Justificats teòricament per un discurs de degradació que les pròpies autoritats han contribuït a crear, volen reconstruir des de la desigualtat. Estan pensats i realitzats per a un sector molt con-

La situació de canvi del Casc Antic no ha estat escollida pels seus habitants, sinó imposada per les administracions i els poders econòmics.

Les bases dels actuals PERI es van assentar en el franquisme quan es decideix tractar els espais sotmesos a reforma com a homogenis, esborrant tota consideració sobre la diversitat social.

La reforma és una ruptura per als veïns “de tota la vida” que la perceben “des de fora” com a especialment traumàtica.

cret de la població, els grups dominants que amb la reforma del centre històric de Barcelona estan intentant tornar a apropiarse de bens immobles d'aquests barris per tal de construir oficines, comerços i habitatges a la seva mida⁹.

La reforma urbanística que afecta el Casc Antic, tot i que parteix d'una certa idea de la dinàmica urbana de la ciutat de Barcelona, no significa una ruptura en la visió de la ciutat que es té des del poder. L'actuació en profunditat per tal de remodelar, urbanísticament i social certes àrees ja era una pràctica comú a la ciutat des del Pla Cerdà¹⁰. De fet, les bases dels actuals PERI (Plans Especials de Reforma Interior) es van assentar en el període franquista. És llavors quan es decideix que els espais sotmesos a reforma han de ser tractats com a homogenis, esborrant tota consideració sobre la diversitat social i els diferents tipus de veïns.

La reforma com a ruptura en la història del barri

La reforma és una ruptura, en canvi, per als veïns “de tota la vida” que perceben aquest procés de reforma “des de fora” com a especialment traumàtic¹¹. Però aquests veïns “de tota la vida”, que podríem definir com aquells que estan socialment integrats i que tenen una certa cohesió i convivència, han anat canviant al llarg del temps.

La nova immigració no europea es diferencia clarament de la que havia arribat amb anterioritat a Barcelona. La incorporació dels immigrants de la resta d'Espanya a la societat catalana es va produir en un context de dictadura militar i travessat per fortes desigualtats de classe i per la solidaritat grupal, que propiciava el treball conjunt i la vivència homogènia de la pobresa, enfortia les relacions socials i l'acció col·lectiva.

Els PERI, la reforma avui

La reforma que s'està duent a terme actualment ja es va idear en certa manera a principis del segle xx. Les autoritats municipals de la República, amb l'actuació el 1934 dels arquitectes racionalistes del GATPAC, va introduir el terme "sanejament" per a denominar les actuacions de reforma que pretenien fer al districte de Ciutat Vella. Durant el mandat d'Oriol Bohigas com a regidor d'Urbanisme es van redactar els PERI del Raval i del Sector Oriental (Casc Antic).

El PERI (Pla Especial de Reforma Interior) del Casc Antic ha anat transformant-se, de la iniciativa democratitzadora que era en els seus inicis, en un mecanisme d'intervenció urbanística depredadora sobre el territori. A mesura que progressava el Pla, nombrosos edificis històrics, amb arcades gòtiques i altres elements arquitectònics valuosos van ser descatalogats i enderrocats en comptes de ser reformats, per tal de construir nous habitatges, a vegades pisos d'alt *standing* que els veïns no podien comprar, a vegades pisos de protecció oficial fets amb materials de baixa qualitat¹².

El resultat va ser la degradació de les condicions de vida del barri per l'efecte agreujat dels enderrocs i la desindustrialització. Aquest fet va afectar tot el districte de Ciutat Vella però la temporalitat de la reforma ha estat diferent als diferents barris, reflectint els diferents interessos de les administracions i els poders econòmics a cada àrea.

La constitució de la societat mixta de capital públic i privat PROCIVESA (Promoció de Ciutat Vella, Societat Anònima), va significar la creació de l'organisme que s'encarregaria des d'aleshores de dur a terme els plans de reforma urbanística. A l'empara de les seves actuacions i les de l'INCASOL (Institut Català del Sòl) es faria

Durant el mandat d'Oriol Bohigas com a regidor d'Urbanisme es van redactar els PERI del Raval i del Sector Oriental (Casc Antic).

La temporalitat de la reforma ha estat diferent als diferents barris, reflectint els diferents interessos de les administracions i els poders econòmics a cada àrea.

una reforma urbanística que ha estat acusada per una part important del sector veïnal d'especulació i irregularitats econòmiques.

El procés que vol portar les classes altes un altre cop al centre històric, no és un fenomen nou ni propi de Barcelona; de fet, ha succeït abans a altres ciutats. Aquest procés es coneix com a *gentrification* (terme que podríem traduir com a "ennobliment").

Reforma urbanística i canvi econòmic

El canvi urbanístic comporta una sèrie de fenòmens interrelacionats. Per a molts ciutadans les formes d'integració tradicionals en l'entorn urbà (un lloc de treball estable a la indústria, les associacions veïnals organitzades entorn d'una cultura homogènia, etc.), entren en conflicte amb les noves (els nous tipus de treball basats en el processament de la informació i els serveis, les associacions voluntàries construïdes entorn d'identitats projecte, etc.).

Esponjament i gentrification. Legitimadors de la reforma

L'esponjament i la *gentrification* són utilitzades per les administracions i els poders econòmics per tal de legitimar la reforma urbanística de Ciutat Vella.

L'esponjament i la *gentrification* són utilitzades per les administracions i els poders econòmics per tal de legitimar la reforma urbanística de Ciutat Vella. *Gentrification* es un terme que sorgeix als Estats Units al decenni de 1950 per a designar la reforma urbanística feta per a fer més atractiu un veïnat a les classes dominants, habitualment a través de la incorporació de la inversió privada. Aquests barris havien estat prèviament objecte de la negligència institucional que els havia deixat degradar¹³. Tot i la idea de revitalitzar que suggereix el terme, el fet és que el Casc Antic no estava mort amb ante-

rioritat a aquest procés. De fet, el principal efecte de la *gentrification* és afeblir la cultura comuna i la solidaritat grupal de barris que anteriorment havien estat importants centres per a la classe obrera.

Al Casc Antic, la manifestació principal del canvi està essent l'expulsió dels vells residents i l'enderrocament dels seus habitatges per a construir blocs de pisos de preu alt on anirà a viure un nou tipus de veïns, la major part dels quals estan deslligats de la dinàmica social del barri.

A través de l'esponjament, s'enderroquen illes de cases i es fan noves edificacions tot destruint patrimoni arquitectònic valuós. Al voltant de les zones enderrocades no es reforma, sino que es deixa degradar encara més i es propicia l'amuntegament de persones en un mateix immoble.

Propostes: la societat civil vers la reforma

Sense moviments cívics no es podrà donar una resposta veïnal als canvis en el territori i les necessitats de la població immigrada. Cal doncs crear una cultura política que proporcioni legitimitat als moviments cívics. Les associacions de veïns que ja estan arrelades al Casc Antic pateixen especialment els efectes de la reforma en la seva representativitat i legitimitat. En els discursos que hem trobat es reflecteix aquesta sensació de final d'una època, i de consciència que hi ha una necessitat d'expandir la seva activitat a les noves poblacions, però a la vegada no hi ha una idea clara de com fer-ho. La seva base ha declinat a mesura que els veïns tradicionals del barri que han estat més afectats han mort o se n'han anat del barri. A més, cal dir que moltes d'aquestes associacions ja tenen interessos corporatius que van més allà dels que tenen els seus membres,

La manifestació principal del canvi està essent l'expulsió dels vells residents i l'enderrocament dels seus habitatges per a construir blocs de pisos de preu alt on anirà a viure un nou tipus de veïns.

Cal crear una cultura política que legítimi els moviments cívics. Les associacions de veïns arrelades al Casc Antic pateixen els efectes de la reforma en la seva representativitat i legitimitat.

Les entitats de serveis que funcionen al barri són les principals emissores del discurs legitimador de la reforma pels beneficis socials i de qualitat de vida que poden acompanyar-la.

cosa que els ha induït a posicionar-se d'una manera o altra respecte al procés de reforma.

Tot i l'intent del Pla Integral del Casc Antic de dinamitzar la participació ciutadana, la majoria dels actors col·lectius del barri no se senten representats en aquest espai de participació i en les seves decisions, sobretot aquells que treballen de forma específica la temàtica urbanística. Per altra banda, la contestació al projecte de l'Ajuntament s'ha fet en part des de grups de pressió creats expressament per això. Els dos més importants són els Veïns en Defensa de Ciutat Vella i el col·lectiu d'expropiats del Forat de Vergonya, associació creada pels antics inquilins de l'illa de cases del mateix nom.

Per acabar, cal assenyalar la poca atenció que les associacions d'immigrants dediquen a la reforma, possiblement pel seu desconeixement de la dinàmica social del barri. Per altra banda, les entitats de serveis que actualment funcionen al barri són les principals emissores del discurs legitimador de la reforma pels beneficis socials i de qualitat de vida que poden acompanyar aquest procés. Algunes d'aquestes s'han vist directament beneficiades per la reforma en aconseguir disposar de noves infraestructres cedides per PROCIVESA.

Participació

En aquest apartat tractarem la visió de la participació dels actors entrevistats pel que fa a qüestions tan diverses com l'actitud i la predisposició de la ciutadania a participar, els mecanismes que es poden impulsar per a fomentar la participació ciutadana, com afecten a la participació les relacions de poder amb l'Administració i entre els mateixos actors de la societat civil, les barres a la participació, i en concret, aquelles que afecten a la població immigrada, etc.

Per ordenar la gran quantitat d'informació aportada per les persones entrevistades en aquesta temàtica, distingim entre dos subtemes principals. En primer lloc, analitzarem les reflexions contínues referents al que podríem qualificar de "crisi de la participació", és a dir, les causes per les quals la majoria de la població no s'implica en els afers del seu entorn comunitari o per què actualment el moviment associatiu no està dinamitzant i catalitzant aquesta participació de manera efectiva. En segon lloc, incloem tota la informació referent a elements facilitadors i afavoridors de la participació. En ambdós punts emfatitzarem la relació de la població immigrada i les seves organitzacions amb els temes tractats.

Crisi de la participació: febleses i amenaces

Amb relació als factors que els entrevistats i entrevistades consideren que es troben darrere de la que hem qualificat de "crisi de participació" hi trobem:

a) **El factor temps:** La manca de temps és una barreira important per a la participació de les persones. No disposar del temps que es considera necessari dificulta que les persones s'impliquin en els afers del barri o s'associïn en els col·lectius que l'integren.

"Y vamos trampeando contra el tiempo, porque aquí todo el mundo trabaja y primero está el trabajo, que fue el motivo por el que vinimos a España."

No és d'estranyar doncs que, en coherència amb aquest factor, les persones que actualment lideren la dinàmica associativa i veïnal siguin persones que o bé estan jubilades o bé estan assalariades per la seva organització.

La manca de temps és una barreira important per a la participació de les persones.

Les persones que actualment lideren la dinàmica associativa i veïnal són jubilades o bé estan assalariades per la seva organització.

b) Passivitat de la població: Des d'aquest discurs es parla d'una població acomodada i poc participativa, que opta per la passivitat i perquè siguin "altres" els que solucionin els problemes o organitzin les activitats de què en seran beneficiaris o usuaris.

"No sé, possiblement sigui diferent en els altres baris, però la gent no és que sigui massa participativa. La tens que anar implicant constantment i a vegades és molt... No és que sigui molt participativa tampoc."

La població, sobretot la més vulnerable socialment, a més de comptar amb menys recursos per a participar, sent inseguretat a l'hora d'organitzar-se encara que sigui per defensar els seus interessos.

"(...) si un està sota l'amenaça de l'expropiació, té por, es pensa que si parla amb nosaltres el tractaran pitjor."

c) Inseguretat a l'hora de participar. La població, sobretot la més vulnerable socialment, a més de comptar amb menys recursos per a participar, sent inseguretat a l'hora d'organitzar-se encara que sigui per defensar els seus interessos.

"No, o sigui, els veïns estan tant matxacats que no tenen ni esma per fer-se respectar [...], nosaltres, clar, amb aquest tipus de veïns que estan més matxacats són amb els que costa més, moltes vegades, d'arribar-hi sí que hi arribem, i moltes vegades ens feliciten per coses que fem, però tenen por; si un està sota l'amenaça de l'expropiació, doncs té por, es pensa que si parla amb nosaltres que llavors el tractaran pitjor."

La població immigrada, en concret la que no té una situació regularitzada, és la que pot perdre-hi més si es mou per l'esfera pública amb certa actitud reivindicativa.

d) Crisi del moviment veïnal. Aquest discurs se centra en què el moviment veïnal (i els diferents actors que el componen) viu un període de cert declivi: baixa afiliació, manca de relleu, poca representativitat de la composició del veïnat (poca presència, sobretot, de gent jove i de persones immigrades). Són diverses les explicacions que es fan d'aquesta situació: les associacions

de veïns han perdut part del seu potencial reivindicatiu; tenen una dependència econòmica excessiva respecte de l'Administració; no s'ocupen dels afers més importants de la comunitat; estan excessivament dividides (només al Casc Antic hi ha sis associacions que es qualifiquen de veïnals); l'Administració exerceix un control excessiu sobre elles; molts líders veïnals han estat cooptats o s'han corromput, etc.

“De esto se ha encargado la Administración, de dividirnos, porque yo soy iniciadora de la asociación de vecinos de Casc Antic [...], porque nosotros empezamos con otros objetivos todavía más políticos, porque hacían falta muchas cosas en el barrio, que en estos momentos faltan muchas cosas pero también hemos conseguido muchas cosas; de todas maneras cuando entraron los socialistas nos relajamos, pensando: ¡qué coño! si había entrado un Gobierno de izquierdas nos iba a solucionar el problema, ¡y una mierda! Fue peor...”

e) **Desavinences i distanciament amb l'Administració local.** Moltes organitzacions, sobretot les que tenen un tarannà més reivindicatiu, senten que des del consistori municipal, que és paradoxalment l'Administració més propera, no se'ls té prou en consideració. Com veurem més endavant, entre altres raons es considera que l'Administració pren com a interlocutors actors amb una posició més favorable a les seves demandes o que estan menys polititzats.

“Sempre hi hem convidat l'Ajuntament [als debats públics que organitzaven sobre el PERI], a regidors com el Cases, que és regidor d'Urbanisme [...] però mai no hi hem pogut parlar, li hem demanat per parlar moltes vegades, per carta... i mai ens ha atès... bé una vegada la seva secretària ens va dir que ens convocava, llavors ens va desconvoacar dient que no sé què tenia i ja no ens va trucar més ni res. I l'hem convidat a ell i a altres càrrecs de

“De esto se ha encargado la Administración, de dividirnos, [...], porque nosotros empezamos con otros objetivos todavía más políticos...”

Es considera que l'Administració pren com a interlocutors actors amb una posició més favorable a les seves demandes.

l'Ajuntament com la senyora Kati Carreras o responsables de PROCIVESA per explicar el què..., per a debatre amb ells els criteris de la reforma i no han volgut mai..., al mateix acte del vídeo els vàrem convidar públicament i no van voler venir, no..."

Entre els arguments que s'esgrimeixen a favor que les associacions gestionin serveis públics hi trobem la major proximitat de les associacions als problemes del seu entorn, la major capacitat d'adaptació als canvis i, en definitiva, l'eficàcia i la desburocratització.

f) **La terciarització de la societat civil.** En aquest apartat recollim referències sobre la reconfiguració del mapa del teixit associatiu caracteritzada per l'emerència d'un nou tipus d'entitats, centrat en la cogestió de tota mena de serveis públics. Aquestes noves funcions assumides per la societat civil solen ser objecte de crítiques dels membres del moviment associatiu, tot i que també hem trobat discursos favorables a aquest viratge. Entre els arguments que s'esgrimeixen a favor d'aquest nou estat de la qüestió hi trobem la major proximitat de les associacions als problemes del seu entorn, la major capacitat d'adaptació als canvis i, en definitiva, l'eficàcia i la desburocratització que permet que les entitats gestionin determinats serveis.

En canvi, des del corrent més crític amb la terciarització del moviment associatiu es qüestiona, en primer lloc, la relació de "conveniència" establerta entre moltes organitzacions i l'Administració pública. Moltes d'aquestes entitats fonamenten la seva activitat en allò que interessa a l'Administració que realitzin. Les entitats que entren en aquest joc perden potencial crític. A més, fan possible que l'Estat es desresponsabilitzi d'algunes de les seves responsabilitats o abarateixi costos en determinats afers socials.

"Es massa curiós, totes aquestes grans ONGs, fundacions que estan desembarcant a Ciutat Vella como si fuesen a ver a los negritos africanos del Biafra, a donar serveis. Però és que tindriem de parlar dels drets de les persones, jo dono un servei perquè vull, no!, és obligació de

l'Administració pública, perquè estem parlant dels drets de les persones, dels drets com a ciutadans i ciutadanes i tot això fet des de la no oposició.”

Es considera que la cogestió Estat-societat civil de serveis públics s'està traduint en la precarització d'aquests. Els afectats per aquesta tendència a la precarització són, en primer terme, els usuaris o les persones amb necessitats socials, però també els mateixos treballadors o professionals dels serveis.

“Hi ha tot un seguit d'entitats que estan fent serveis de coses que corresponen a l'administració... que l'Administració donen unes subvencions que no arriben per fer els serveis, però la militància de les persones i la voluntat de servei els és igual [...] la majoria dels professionals treballem per ETT que es diuen empreses de serveis, no es diuen ETT, però no deixen de ser que tu treballes per una empresa que et presta a tu com a treballador a l'Administració pública, és la millor manera en què els professionals perdem la immensa majoria de drets que es van guanyar [...], però com que som molts bones persones seguirem treballant d'això.”

En el marc d'aquesta nova funció de la societat civil, moltes de les organitzacions creixen econòmicament i en infraestructura en participar en la gestió de partides importants de diner públic. Arran d'aquest fet adopten formes de funcionament burocratitzades i tecnificades i, en moltes ocasions, similars a la gestió empresarial. Conseqüentment, la participació és supeditada a objectius més instrumentals i minva el rol de les organitzacions com a agents de dinamització de la participació en el seu entorn.

“Nos gustaría poder gestionar algo más de dinero... pero tampoco mucho porque la idea tampoco es convertirnos en una gran organización, por decirlo así, con mu-

Es considera que la cogestió Estat-societat civil de serveis públics s'està traduint en la precarització d'aquests.

“[...] la majoria dels professionals treballem per ETT que es diuen empreses de serveis, però no deixa de ser una empresa que et presta a tu com a treballador a l'Administració pública.

chas personas contratadas... porque tambien, creo yo, es interesante esta búsqueda entre lo que ahora es inevitable para organizar una asociación y para prestar servicios y mantenerla y lo que es la participación de la gente, ¿eh?.”

Avui dia l'activitat de moltes organitzacions de la societat civil queda supeditada a allò finançable.

Una de les principals conseqüències que s'atribueix a aquesta relació de l'Administració amb la iniciativa social és la *dependència econòmica que es genera*: l'activitat de moltes organitzacions de la societat civil queda supeditada a allò finançable. Els socis i les sòcies perden sobirania pel que fa al destí de l'entitat; els ritmes, i fins i tot els continguts, ja no es poden determinar íntegrament des de l'organització, ja que s'han de respectar determinades prerrogatives que els són donades des de fora.

“Uno pide crédito en el área que más ve posibilidades [de finançament], hacemos el proyecto y se lo presentamos al Ayuntamiento.”

“Uno pide crédito en el área que más ve posibilidades [de finançament], hacemos el proyecto y se lo presentamos al Ayuntamiento.”

“Funcionem per projectes concrets, quan tenim els diners ho tirem endavant, sinó es talla i quan tornem a tenir diners... Bé els projectes fixos res, però de vegades en tenim, com els d'accions formatives per aturats que dura sis mesos i quan la subvenció s'acaba hem de buscar un altre recurs. Ara mateix, avui, tenim dotze persones contractades, però el mes vinent n'hi haurà unes quantes menys. El complicat d'aquestes entitats és que no tenim un patrimoni estable, és que depenem de l'Administració, col·laboracions econòmiques, altres fundacions, donatius..., que són la nostra manera de viure. No tenim un finançament molt estable.”

Per alguns actors, la dependència econòmica condiciona negativament l'activitat de les organitzacions més polititzades i desactiva així la seva línia de treball d'incidència política i reivindicativa. Si les associacions de veïns tenien la funció de denunciar els problemes

dels barris i exigir a l'Administració que donés una resposta efectiva, actualment aquesta dinàmica es reverteix.

“Penso que les entitats [de serveis] fem una feina molt important de contenció amb totes les dificultats que hi ha. Mentre [els joves immigrants] estan en una entitat o l'entitat fa una activitat per ells, fa un projecte o dinamitza també en temes de lleure, això és una cosa que fa contenció quan una persona té una dificultat, seguríssim, seguríssim.”

“Des que hi sóc jo sí que he intentat que l'associació fos un miqueta més crítica. Això també té un cost polític, ser més crítica amb segons quins aspectes de l'Administració i sobretot de l'Ajuntament. [...] perquè estan intentant que no fem l'activitat pròpia de l'entitat. I això sí que és un cost polític.”

Una altra característica, doncs, de l'associacionisme terciaritzat és la seva *retirada de la política*. Moltes associacions s'han transformat en veritables empreses de serveis o, les de creació recent, han estat constituïdes directament amb aquest objectiu. Es dona el cas que aquest sector emergent ocupa l'espai que abans es reservava a entitats de caire més reivindicatiu, com les del moviment veïnal, a l'hora de ser l'interlocutor vàlid per a l'Administració.

“Es curiós que totes aquestes entitats que estan donant servei a la pobresa, no estan denunciant les causes de la pobresa. Penso que entitats com el Pla Integral són unes bones iniciatives que poden treballar per la dignificació del barri, però en realitat el que estan fent és ocupar l'espai tradicional, l'espai de lluita, l'espai d'oposició que tradicionalment havien tingut les associacions de veïns des de la no oposició, i això al partit que governa —sigui socialista, sigui el partit que sigui— li va de conya perquè els deixa entreveure el joc democràtic. [...]

Una altra característica de l'associacionisme terciaritzat és la seva *retirada de la política*.

Les entitats de serveis ocupen l'espai que abans es reservava a entitats de caire més reivindicatiu, com les del moviment veïnal, a l'hora de ser l'interlocutor vàlid per a l'Administració.

Parlem amb les entitats, no senyor, estan parlant amb una part de les entitats. Que jo no tinc clar si són les entitats més representatives.”

Com veiem, en el cas del Casc Antic, des d'aquest discurs crític amb la terciarització de l'associacionisme, s'assenyala el Pla Integral, amb un nucli de treball integrat bàsicament per entitats de serveis, com l'interlocutor veïnal més còmode per a l'Ajuntament.

“[...] em van dir que és que el Pla Integral en el tema de l'especulació eren neutrals i jo vaig contestar que la neutralitat es una aliança al costat del poder.”

“En una conversa amb unes persones del Pla Integral jo els vaig preguntar què passava amb el tema de l'especulació, per què no es pronunciava el Pla Integral en el tema de l'especulació i em van dir que és que el Pla Integral en el tema de l'especulació eren neutrals i jo vaig contestar que la neutralitat es una aliança al costat del poder.”

En un entorn de competitivitat per accedir als recursos econòmics de l'Administració pública, la cogestió de pressupost públic esdevé difícil de compatibilitzar amb la lluita veïnal o política.

En un entorn de competitivitat per accedir als recursos econòmics de l'Administració pública, la cogestió de pressupost públic esdevé difícil de compatibilitzar amb la lluita veïnal o política. Per tant, la relació d'institucions com el Pla Integral (com a subjectes de dependència econòmica) amb l'Administració no pot ser tant de confrontació o reivindicació com de negociació i confiança mútua.

“A cada una de les comissions [del PICA] hi participa un tècnic de l'Administració, com si fos una entitat més, per dir-ho d'alguna manera, i això, pot ser vist que sembli fiscalitzador, que hi hagi l'Administració allà dins pot ser vist al revés, és un vincle més directe perquè les coses funcionin, s'assabenten directament del que opinem a diferència de si hem d'anar a parlar amb l'Administració a posteriori d'haver-nos reunit. S'agilitza molt si ens basem en la mútua confiança, clar, si hi ha recels ja no funcionarà, però de moment diria que l'hem encertada, hem tingut molta sort amb les persones, amb els tècnics que han vingut, que han sigut molt propers i assequibles

per poder fer aquesta feina. No són polítics, llavors si estan per la labor i s'interessen pel barri ja ho fan bé."

g) Recursos escassos i competència. Els recursos són elements bàsics amb què poder impulsar projectes des de la iniciativa social. La manca de recursos és assenyalada com un dels factors que dificulta portar a la realitat els projectes de molts dels actors que hem entrevistat. Com a agreujant de la limitació de recursos, i com a conseqüència d'aquesta, les organitzacions que a priori treballen per un objectiu comú entren en competència a causa de la lògica de la dinàmica establerta per accedir a aquests recursos, sigui convocatòries de subvencions, concursos públics, etc. Així, la lògica de les sinèrgies, de la coordinació i de la cooperació queda relegada per fenòmens com el corporativisme i la conseqüent atomització del teixit associatiu.

"Jo crec que no es treballa molt en xarxa al barri. Potser alguns sí, per afinitat. Alguns s'entenen molt bé però perquè hi ha una afinitat, com per exemple això, no? Els professionals s'entenen molt bé entre ells. Però xarxa real jo crec que no, no molt. Cadascú va a la seva, i bueno, quan hi ha activitats al barri, realment tenen que arrencar a la gent perquè participi. Així de manera espontània, la consciència de que estem tots en una xarxa..., no."

En aquest sentit, des d'iniciatives com el Pla Integral es pretén superar part d'aquesta competència entre les entitats de serveis i treballar per la coordinació de projectes, així com per establir xarxes de derivació entre els diferents recursos que hi ha al barri.

Barreres per a la població immigrada

h) Idioma. Per a les persones immigrades, el desconeixement de l'idioma del país on acaben d'arribar

Les organitzacions que a priori treballen per un objectiu comú entren en competència a causa de la dinàmica establerta per accedir a aquests recursos.

Des d'iniciatives com el Pla Integral es pretén superar part d'aquesta competència entre les entitats de serveis i treballar per la coordinació de projectes.

és un factor que s'afegeix a les dificultats per a participar de la majoria de la població.

“Otra cosa, que por ejemplo, yo creo que siempre nos mandan las notas [circulars]... “que tal día hay una reunión del APA, y tal” . Nos mandan las notas en catalán y esto siempre pasa. Si me pasas la nota en catalán, y yo no entiendo ni el castellano, cómo esperas que yo vaya a participar de la reunión si desde del principio se nota que no estoy aceptado, no estoy... no sé cómo decirlo... Las personas se sienten rechazadas.”

La població immigrada reivindica el reconeixement pertinent per ser considerada com a agent actiu en la dinamització cultural del territori.

i) Manca de reconeixement de la població immigrada com a subjecte actiu. La població immigrada reivindica el reconeixement pertinent per ser considerada com a agent actiu en la dinamització cultural del territori. En la dinamització social, cultural i política es reivindica bidireccionalitat i enriquiment mutu; en definitiva, es fa una crida a la interculturalitat.

“Nosotros no sólo tenemos que recibir, recibir y recibir... Nosotros también podemos dar.”

“En la escuela, donde van los niños, siempre dicen que los inmigrantes no participan, sobre todo la mujer inmigrante no participa y tal... no se qué... y bueno, yo empecé a hacer un estudio... por qué no van a las reuniones del APA, por qué no participan en las actividades, fiestas y todo... Pues la mayoría dijo que... ‘nosotros no sólo tenemos que recibir, recibir y recibir... Nosotros también podemos dar, porque somos...’. Hay gente que tiene un nivel de estudios, hay gente que tiene... ¿sabes? Ellos no sólo tienen que recibir, ellos también pueden dar, y pueden dar muchas cosas.”

Aquesta reivindicació de reconeixement sovint té relació amb la concepció passiva que hom té de la mateixa població immigrada, sobretot moltes entitats de serveis o de caire proimmigrant. El discurs dominant en l'àmbit de la intervenció social té connotacions clarament assimilacionistes, ja que sembla que sigui l'inter-

ventor, com a agent extern, qui hagi de decidir el que convé o no al nouvingut, al qual se'l percep més com a subjecte de necessitats que com a subjecte polític actiu.

“Ara el que són usuaris es cerca que ajudar-li's, que aprenguin hàbits i no tant que participin en l'entitat.”

“Per exemple, doncs, SAIER, envia aquí a una persona, però que alhora l'ha enviat a un club esportiu, perquè faci esport, i que també l'ha enviat a un altre lloc perquè faci una altra cosa.”

j) **No reconeixement d'altres formes de participar.**

Moltes persones immigrades no estan familiaritzades amb vies de participació com l'associativa, però això no vol dir que no participin o no estiguin participant en la societat d'acollida. Per exemple, tot i que molts d'ells no vagin al centre cívic del barri, la presència i la participació de persones immigrades en l'espai públic (la plaça, el carrer) és molt alta. Però la població autòctona i l'Administració pública no reconeixen sovint aquesta com una de les vies estandaritzades per a “participar”; és més, aquesta presència d'immigrats al carrer es percebut des d'un sector de la població autòctona com a font d'amenaça i inseguretat o, gairebé, com una “tara cultural”.

“La gente confunde en estos momentos quién son unos y quién son otros, el robo no tiene color, no saben... que normalmente los dominicanos no roban, se dedican a otras cosas pero la gente si ve mucha gente por la calle agrupada se piensa que..., en estos momentos el tema de circulación en el barrio, como había antes, pues, no lo hay aquí, los comerciantes cierran más pronto de lo habitual, sobre todo los bares y tal por el medio a la inseguridad que hay en el barrio...”

“Ni el marroquí amb el senegalès, ni els paquistanís, que a part de religions diferents tenen cultures diferents:

“Ara el que són usuaris es cerca que ajudar-li's, que aprenguin hàbits i no tant que participin en l'entitat.”

Moltes persones immigrades no estan familiaritzades amb vies de participació com l'associativa, però això no vol dir que no participin o no estiguin participant en la societat d'acollida.

els dominicans amb tot el tema relacional que treballen molt al carrer i parlen molt, els hi agrada molt fer la xerrada al carrer, tenir el bafle a tope i fotre el veí a les tantes de la nit, doncs la cultura aquesta nosaltres potser no la tenim tant, almenys allò.”

Mentre existeix una sobreoferta de recursos d'insersió laboral, altres recursos orientats a la participació en la societat d'acollida, menys instrumentals que el treball, queden relegats a un segon terme.

k) L'immigrat com a subjecte econòmic. Gran part de la població immigrada desconeix l'entramat de recursos existents a l'esfera pública, tant els generats per l'Administració com els generats des de la iniciativa social. Així, en les polítiques d'acollida actuals, és palesa la manca d'informació i la dinamització de recursos en sentit ampli. Però resulta excepcional la situació (presència i difusió) d'aquells recursos destinats a la inserció en el mercat laboral de les persones novingudes. Mentre existeix una sobreoferta de recursos d'aquesta mena, altres recursos orientats a la participació en la societat d'acollida, menys instrumentals que el treball, queden relegats a un segon terme. Veiem com des d'institucions públiques o de la societat civil es representa l'immigrant com a actor econòmic abans que com a actor polític.

“Després està el tema de si volen treballar [els immigrants], que això és una altra cosa, que un altre dia podem parlar del tema dels drets i deures, que de vegades n'hi ha que només es queixen o dels que es queixen, tenen raó i volen treballar, que també hi ha de tot. Amb això hem de ser curosos, que no tot és del mateix color, no tots són iguals, és com aquí, alguns no fotran un pal mai i d'altres sí...”

La població immigrada gairebé mai no es percep com a veïna per part dels autòctons.

l) Veï / immigrant com a disjuntiva. Des de molts discursos s'estableix una barrera simbòlica des de la qual la població immigrada gairebé mai no es percep com a veïna per part dels autòctons, sigui per la seva arribada recent, per la seva mobilitat territorial o, mal-

auradament també, per actituds xenòfobes i de distinció racial. Aquest factor simbòlic o discursiu s'agreuja per la manca d'articulació real entre organitzacions d'immigrants i associacions d'autòctons o per la poca afiliació d'immigrants en associacions veïnals.

—Entre els membres de l'associació hi ha persones immigrades?

—No, és complicat que els immigrants hi participin. Nosaltres fa gairebé deu anys que vam fer una comissió d'immigrants que paulatinament ha deixat de funcionar bàsicament perquè cadascun dels grups d'immigrants el que han anat fent amb els anys és formar el seu grup: siguin els dominicans, siguin els marroquins, siguin les entitats que treballen per tal, siguin les entitats que treballen per qual, els senegalesos... s'han anat deslligant i coalicionant entre ells mateixos però dintre també dels seus col·lectius.”

m) Estigmatització. La que anem definint com a dicotomia entre veí i immigrant és construïda des del discurs de veïns i veïnes, però també per aquells que es dediquen a la intervenció social al barri. Algunes iniciatives que tenen com a objectiu sensibilitzar els autòctons envers qüestions relacionades amb la convivència, tot i la seva bona intenció, poden remarcar en excés la diferència cultural o, fins i tot, estigmatitzar la població nouvinguda.

Algunes iniciatives que tenen com a objectiu sensibilitzar els autòctons envers qüestions relacionades amb la convivència poden remarcar en excés la diferència cultural.

—Y el programa este de Walk on the Wild Side, ¿en qué consiste exactamente?

—Pues sobre todo es una actividad de tipo vivencial, a partir de la canción jugar con esto. Y nosotros jugábamos además con la palabra “wild” inglesa, que quiere decir salvaje y arriesgado y divertido, no? Es en estos términos. Pues que los jóvenes de otros entornos vean este entorno de manera positiva. El barrio, Ciutat Vella, como un barrio que tiene muchos elementos en positivo y evi-

tar perjudicis, evitar estereotips, este tipus de distorsions que arriben per mitjà de les notícies, que arriben a vegades les coses més negatives, y que lo veuen com un espai en el que la vida se desenvolupa con normalitat.”

Facilitant la participació: oportunitats i propostes

Mentre en l'apartat anterior recollim tota una sèrie de barreres, febleses i amenaces per a fer efectiva la participació ciutadana, a continuació presentem aquells elements, mecanismes o aspectes que poden enriquir la participació en un entorn comunitari concret, com es el Casc Antic, de boca dels seus protagonistes. Entre aquestes propostes destaquen les orientades a assolir una veritable i efectiva participació intercultural.

Per a facilitar la participació cal que les entitats es coordinin, uneixin esforços i treballin col·lectivament per assolir aquells objectius comuns i d'interès comunitari.

Si les organitzacions desitgen mantenir la sobirania sobre la seva activitat, la via proposada és buscar la màxima autonomia en la gestió política i/o econòmica dels projectes.

a) Sinèrgies versus corporativisme. Un dels factors més reiterats per a facilitar la participació és la importància i necessitat que les entitats es coordinin, uneixin esforços i treballin col·lectivament per assolir aquells objectius comuns i d'interès comunitari. Des del discurs de les sinèrgies, no només cal coordinar-se amb altres organitzacions, cal també millorar la comunicació externa de les entitats, connectar amb l'entorn comunitari, esforçar-se perquè la població sàpiga el que s'està fent i convidar-la activament a la participació.

b) Autogestió versus dependència. Si les organitzacions desitgen mantenir la sobirania sobre la seva activitat, no dependre dels temps i dels desitjos definits per agents externs, la via proposada és buscar la màxima autonomia en la gestió política i/o econòmica dels projectes.

“A nivel político a lo mejor estamos más libres porque no tenemos nada que nos diga lo que tenemos que ha-

cer, hacemos lo que queremos y que la gente nos pide que hagamos y que sabemos que nos toca. [...] La verdad es que nunca esperamos a que nos ayuden para hacer las cosas porque todavía no habríamos hecho nada, cuando tenemos algún proyecto o pensamos que vamos hacer algo importante entonces presentamos un proyecto y entonces a lo mejor nos dan o a lo mejor no nos dan y entonces nos lo arreglamos sobre la marcha..."

c) **Interès.** Una premissa bàsica per a la participació col·lectiva és treballar sobre un tema o problema que *interessi* a la població. En el cas de la participació de les persones més precàries econòmicament, un dispositiu clau consisteix en què amb la seva implicació puguin resoldre problemes i respondre a interessos propis.

"La gente está interesada cuando hay tema de, por ejemplo, Ley de extranjería, participa todo el mundo porque este tema afecta..., o todo el mundo tiene interés de saber la nueva realidad, la nueva... nuevo campo legal de su situación... y según la necesidad o según el tema hay más o menos participación."

d) **Representació pròpia.** Des d'aquest discurs es creu que les persones amb necessitats concretes, com les que acaben d'immigrar, són les que han de protagonitzar la representació dels seus interessos. Això no exclou el treball coordinat amb aquelles entitats altruistes o proimmigrants, que massa sovint insisteixen a ser considerades "la veu dels sense veu" mentre dediquen pocs recursos a donar poder a als que no tenen veu o no són escoltats.

"Nosotros optamos por la autogestión del inmigrante y su participación directa, sin poner el acento en su religión o de su ideología o de su participación en otra entidad."

"La gente está interesada cuando hay tema de, por ejemplo, Ley de extranjería, participa todo el mundo porque este tema afecta... [...]"

Les entitats proimmigrants massa sovint insisteixen a ser considerades "la veu dels sense veu" mentre dediquen pocs recursos a donar poder a als que no tenen veu o no són escoltats.

e) Reconeixement de noves formes de participar.

Certes representacions i concepcions pròpies de la població immigrada, elements de la seva identitat col·lectiva o certes tradicions haurien de ser reconegudes des de la població i les institucions autòctones i així poder transcendir l'esfera privada. Entre els elements que configuren aquesta idiosincràsia podríem esmentar la que fa referència a altres formes de participar que actualment no estan reconegudes en la nostra societat.

Vas a Marruecos o a uno de estos países y la gente está en la calle, son sus espacios de encuentro social y de participación.

“¡Claro!, las plazas, las calles... Vas a Marruecos o a uno de estos países y la gente está en la calle, son sus espacios de encuentro social y de participación. Por lo tanto yo pienso que... ¡por qué no! se pueden dar aquí. Yo creo que es básico que tanto en las carnicerías como en las mezquitas, como si fuese un baño en un *hamman* pues también son espacios de relación pública, de relación social, de participación que ellos tienen y que a mí me encantaría poder participar además. Yo no creo que sea tan distinto de nosotros, porque tu te vas a la plaza y es que te enteras de todo lo que pasa en el barrio.”

“Por ejemplo la carnicería o la mezquita es como un espacio de encuentro, ahí se encuentran, [...] hablan de los problemas... No solamente van a comprar o a rezar, sino, por ejemplo, en la mezquita cuando acaban de rezar, hablan de los problemas, de la vida cotidiana... Es un espacio de encuentro.”

Per a establir ponts de diàleg i promoure la participació conjunta entre autòctons i immigrants, a més de reconèixer l'“altre” cal conèixer-lo.

f) El diàleg intercultural.

Per a establir ponts de diàleg i promoure la participació conjunta entre autòctons i immigrants, a més de reconèixer l'“altre” cal conèixer-lo. L'aproximació als nouvinguts ens permetrà concebre'ls com a subjectes actius en l'entorn que compartim, a més de fer més complexa la realitat i les representacions dels nous veïns. En definitiva la relació i l'intercanvi horitzontal amb els nouvinguts és una peça fonamental per a percebre'ls com a nous veïns i veïnes i,

en concret, com a agents actius de la comunitat. Volem afegir que el diàleg intercultural també ens permetrà distingir quines diferències culturals comporten barres "insalvables" per a compartir projectes comuns (n'hi haurà?), descobrir quins prejudicis hi ha en el nostre imaginari de la diferència i, sobretot, distingir quina part de la diferència és producte de la desigualtat socioeconòmica i no tant de qüestions culturals (terme del qual sovint s'abusa per a explicar massa coses).

"Para romper este tipo de imágenes que tenemos monolíticas, pues aquí viene un señor paquistaní que es comunista y su mujer es profe en la Autónoma y a él no le hables mucho de los grupos paquistaníes, en el sentido que le gusta mas relacionarse con otro tipo de personas."

"Estamos hablando de culturas diferentes, de estudios diferentes, de orígenes diferentes... pero esto no impide llegar a una base de acuerdo, a una base de trabajo donde estemos de acuerdo todos, tenemos derecho a ser diferentes pero podemos convivir, podemos trabajar conjuntamente sin ningún problema cuando hay un diálogo abierto y permanente."

"Se hace necesario que se forme un equipo de softball y de beisbol y que los hijos de los españoles vayan; no sólo a vernos sino que se integren a nosotros y de paso, les enseñaremos."

g) La pràctica necessària. Immigració i moviment veïnal. Amb relació a l'anterior, es veu la necessitat o el repte d'assolir major articulació entre el moviment veïnal i la població immigrada i les seves organitzacions, així com reconèixer aquests darrers com a un actor més en el moviment veïnal. Sens dubte, consideracions com aquesta poden ser una passa endavant cap a la superació de la que hem qualificat de crisi del moviment veïnal i, sobretot, permetrà obrir espais de participació intercultural que tanta falta fan al barri. El PICA en va ser

El diàleg intercultural ens permetrà distingir quina part de la diferència és producte de la desigualtat socioeconòmica i no tant de qüestions culturals.

Caldria reconèixer les associacions d'immigrants com a un actor més en el moviment veïnal.

en un primer moment un bon intent, tot i que amb el temps totes les entitats d'immigrants, per diferents motius, es van desvincular del procés.

“En el nivell de dir [les organitzacions d'immigrants] s'integren en una associació de veïns, jo diria que encara no estan en aquest nivell, però hi ha un bon rotllo, hi ha una bona comunicació i a mi em sembla que això és positiu. Treballar conjuntament amb entitats d'immigrants i associacions de veïns es dona però a nivell individual, com a veïns i veïnes em sembla que encara és un pas a fer i una assignatura pendent.”

h) Obertura i accés a la participació. Per tal que l'accés a la participació sigui efectiu per a les persones amb dificultats socials o econòmiques, serà clau facilitar-los l'accés a les organitzacions o a altres processos participatius. Per exemple, si un grup d'esplai vol que els nens immigrants del barri participin a les seves activitats, no n'hi haurà prou amb una actitud d'obertura envers ells, sinó que possiblement s'hi hauran d'apropar de manera activa. Cal doncs prendre mesures actives perquè la participació deixi de ser quelcom propi de persones amb un determinat capital econòmic i cultural. Cal destacar també el fet que la participació comporta formació, *empowerment* i desenvolupament de les persones i que, quan es dona en condicions de diversitat, respon a un veritable procés d'educació intercultural.

Cal prendre mesures actives perquè la participació deixi de ser quelcom propi de persones amb un determinat capital econòmic i cultural.

“Tenim també socis que són amb estudis i coneixements universitaris i gent que no, és una barreja que està molt bé perquè es complementa molt, perquè de vegades doncs gent més universitària no toquen tant la realitat del carrer i gent d'un tarannà més de carrer no té tant l'accés al coneixement universitari, als coneixements més sistematitzats de les coses i aquí s'ha creat una fusió que és molt enriquidora.”

i) Cap a una veritable participació intercultural.

L'anterior punt ens porta a establir matisos, de nou, en el concepte de cultura. Si abans parlàvem de distingir el que és un resultat de la diferència (cultural) del que són conseqüències de la desigualtat (socioeconòmica), ara volem introduir com els "grups culturals" i les identitats col·lectives poden estar configurades per diversos eixos, a banda de l'origen nacional, com poden ser la classe social, el sexe, la salut, l'edat, etc. Per tant, l'educació i la participació interculturals no té per què donar-se únicament quan hi participen conjuntament persones de diferents països o un grup d'autòctons amb un grup de persones estrangeres. L'intercanvi intercultural es donarà també entre persones amb diferents graus de formació o edats diferents, entre persones que tenen discapacitats i persones que no en tenen, etc.

Els "grups culturals" i les identitats col·lectives poden estar configurades per diversos eixos, a banda de l'origen nacional, com la classe social, el sexe, la salut, l'edat, etc.

La nostra anàlisi

Analitzats els discursos sobre participació dels actors del barri, ens aventurem a aportar dades i reflexions per a fer més completa l'anàlisi de la participació ciutadana en els contextos actuals. Distingirem entre els factors estructurals que podem considerar comuns a la majoria de societats urbanes en països de tradició capitalista, i els factors i processos específics que es viuen en la ciutat de Barcelona i, en concret, al Casc Antic.

Globalment, els principals factors que condicionen l'estat actual de la participació i els nous rols assumits per la societat civil podem considerar que són:

a) **Crisi de l'Estat del benestar.** En els darrers temps es parla de crisi de l'Estat del benestar: s'afirma que la

Ens trobem amb un nou escenari anomenat Estat del benestar pluralista, on el proveïment de serveis passa a ser càrrec del sector privat.

Mentre minva la solidaritat "estructural", que s'intentava garantir en les nostres societats des de l'Estat del benestar, la societat civil adopta noves funcions i omple els buits deixats per la retirada de l'Estat en el terreny social.

situació actual és insostenible a causa de pressions demogràfiques, pressupostàries i financeres; s'atribueixen efectes "perversos" a la intervenció directa de l'Estat; es considera que la gestió privada contribueix a millorar l'eficiència i l'eficàcia, la flexibilitat o, simplement, a abaratir els costos. Pel que fa al proveïment de benestar ens trobem amb un nou escenari anomenat Estat del benestar pluralista, on la titularitat de molts serveis continua estant a mans de l'Estat però les formes de gestió i proveïment passen a ser a càrrec del sector privat, ja sigui amb ànim de lucre (mercat) o no (societat civil). En aquest context, moltes organitzacions de la societat civil, com la majoria de les que pertanyen al PICA, entren a participar en la cogestió de recursos públics. Aquest factor condiona en gran mesura el teixit associatiu a causa del nou rol social adoptat per moltes d'aquestes organitzacions. El fenomen en qüestió es tradueix en l'hegemonia, tant per qüestions de potencial econòmic com pel grau de presència, de les entitats dedicades a oferir serveis. Un dels arguments de la conveniència de la cogestió de serveis (Estat-societat civil) acostuma a ser precisament la importància de la participació i involucració de la comunitat en els seus afers, tot i que, tal i com s'està duent a terme actualment, la cogestió es tradueix sobretot en la reducció de la despesa pública en afers socials amb el cost de la precarització dels serveis i de la vulneració i mercantilització dels drets de la ciutadania. En definitiva, mentre minva la solidaritat "estructural", que s'intentava garantir en les nostres societats des de l'Estat del benestar, la societat civil adopta noves funcions i omple els buits deixats per la retirada de l'Estat en el terreny social. A la vegada, les entitats de la societat civil perden autonomia per les relacions de dependència que s'estableixen amb l'Administració pública i perquè la seva

activitat s'adhereix a determinades polítiques públiques, en la definició de les quals el control i poder decisor de les entitats sol ser molt baix.

b) Noves necessitats, nous eixos de desigualtat. A la vegada que parlem de crisi en les garanties socials, moltes de les noves necessitats socials que sorgeixen ja no són assumides per l'Estat com a responsabilitat seva o només són assumides després de la forta pressió dels mitjans de comunicació o de la societat civil perquè ho faci. Un dels nous col·lectius que sovint arriba desprotegit i en situació de risc és el de la població immigrada. A més, aquest sector de la població no compta amb els mateixos drets de ciutadania que la població autòctona, de manera que podem parlar de la nacionalitat com un nou eix de desigualtat. Però en els graus més baixos de la cada cop més dilatada estratificació social també s'hi troben sectors de població autòctona, sobretot arran dels canvis en els sistemes productius i de la conseqüent precarització i exclusió que generen.

Val a dir que les persones excloses o més precàries econòmicament, siguin o no immigrades, solen conformar la població que menys participa o que s'implica en menor mesura en els afers de la seva comunitat. La situació de necessitat d'aquest sector de la població fa comprensible que no s'impliquin en la participació d'orientació altruista o comunitària, però no així en la de caire mutualista, és a dir, en la lluita o participació organitzada per a resoldre interessos propis. L'existència d'una xarxa de serveis socials relativament forta i amb una clara funció de control i contenció, i fonamentada en l'atenció individualitzada; o la manca d'un determinat capital cultural i social o d'altres recursos per a incidir de manera efectiva en la seva problemàtica,

La població immigrada no compta amb els mateixos drets de ciutadania que la població autòctona, de manera que podem parlar de la nacionalitat com un nou eix de desigualtat.

són alguns dels elements que explicarien per què la participació reivindicativa de la població exclosa és encara molt minoritària en els nostres contextos.

El desenvolupament urbà i econòmic vigent condueix a què l'activitat humana es realitzi dissociadament del territori on es viu.

c) **Comunitats fragmentades.** El desenvolupament urbà i econòmic vigent condueix a què l'activitat humana es realitzi dissociadament del territori on es viu. Es pot consumir, treballar, residir, estudiar, gaudir del temps d'oci en llocs molt distants físicament. Es produeix un desarrelament, un distanciament i desancoratge del ciutadà respecte de la seva comunitat. Si bé es cert que les xarxes socials de les persones s'extenen i es diversifiquen, les relacions que consegüentment s'estableixen s'afebleixen respecte a les que es donaven en les comunitats tradicionals o en les minoritàries "ciutats compactes".

La tecnocratització ha comportat que la participació comunitària hagi perdut terreny a favor de la delegació passiva.

d) **Tecnificació dels afers socials.** La modernització ha anat acompanyada de la tecnificació i burocratització de la majoria d'afers socials, polítics i culturals. Aquesta tecnocratització ha comportat que la participació comunitària hagi perdut terreny a favor de la delegació passiva, per part del ciutadà, de la presa de decisions en mans de personal tècnic i expert o en la mateixa classe política. Per aquest motiu, el control ciutadà i el poder d'incidència en el que succeeix al seu entorn és menor. Però mes enllà de culpabilitzar el ciutadà com a actor passiu o "objecte" de la participació d'agents aliens a la comunitat, cal posar l'èmfasi en el procés generalitzat de tecnocratització de la participació, es a dir, en com l'enfocament dominant de participació ciutadana ha seguit en les darreres dècades una tendència marcadament tecnocràtica, que ha promogut el predomini dels experts, de la legitimitat tècnica, del valor suprem del coneixement tecnicocientífic: són els

experts, els que saben el que ens convé i els que estan més capacitats per a resoldre els nostres problemes.

e) **Dèficit participatiu i mercantilització de les polítiques socials.** Tot i que la gestió d'una part important de les polítiques socials s'hagi descentralitzat o privatitzat en associacions sense ànim de lucre, això no s'ha traduït en una participació major de la ciutadania. Els protagonistes d'aquestes entitats de serveis segueixen essent els agents professionals (tot i que contractats per una associació) amb una cultura de la intervenció molt similar a la del funcionari públic. Així, les polítiques socials es continuen caracteritzant per emfatitzar l'assistència per sobre del vessant preventiu i educatiu, l'atenció individual per sobre de la comunitària, la superioritat del tècnic per sobre de la participació. Les polítiques socials dominants han suposat així la fragmentació i simplificació dels fenòmens, les demandes o les problemàtiques col·lectives. Les polítiques socials, vulnerant el principi de l'universalisme, acostumen a orientar-se al treball amb les persones amb necessitats i a l'atenció individualitzada. En aquest sentit, la fita de la majoria dels serveis està orientada normalment a la inserció dels usuaris en el mercat laboral, la qual cosa també reflecteix la tendència a la mercantilització dels drets socials. Per això diem que les entitats que es dediquen a la intervenció promouen un *empowerment* de caire individual, que es vehicula de dalt a baix i en detriment de la participació activa i organitzada de la persona intervinguda.

Les polítiques socials dominants han suposat així la fragmentació i simplificació dels fenòmens, les demandes o les problemàtiques col·lectives.

Les polítiques socials acostumen a orientar-se al treball amb les persones amb necessitats i a l'atenció individualitzada.

f) **La participació en el marc de la ideologia dominant.** L'exaltació de l'individu, la naturalització de la competitivitat i la promoció de l'hedonisme i el confort gairebé com a drets universals posen les bases ideolò-

Moltes persones han de lluitar individualment per fer-se un lloc en la societat i veuen en la persona que es troba en una situació idèntica un rival abans que un potencial aliàt.

giques perquè es desenvolupin amb poques tensions fenòmens com els que hem estat descrivint (fragmentació comunitària, tecnocratització, mercantilització de les polítiques socials). A més, l'interès individual per sobre del col·lectiu, l'exaltació de l'esforç personal, la competitivitat, etc., són sens dubte barreres que cal tenir en compte si es vol fomentar una cultura de la participació i d'implicació de la població en els afers comunitaris. Sens dubte, aquesta ideologia no es pot entendre dissociadament d'unes estructures que tendeixen a la insolidaritat, i que comporten la precarització, discriminació i exclusió econòmica i social de sectors de població cada cop més amples. Són moltes les persones que, en aquest context, han de lluitar individualment per fer-se un lloc en la societat i veuen en la persona que es troba en una situació idèntica un rival abans que un potencial aliàt o algú amb qui associar-se per assolir objectius comuns. Aquesta mateixa rivalitat pels recursos escassos fa la població autòctona que es troba en els darrers graons socials percebi la població immigrada com un agent "ocasionador" de la seva precarietat (sous a la baixa, ajuts socials repartits entre més persones, etc.) i es produeix així un rebrotament d'actituds i conductes xenòfobes.

Del *pool* de factors estructurals enunciats es dedueix que construir comunitat o afavorir la participació ciutadana, i en concret la de tall intercultural, suposa avui dia, sense cap mena de dubte, anar contracorrent de les inèrcies que ens condueixen en l'actual fase del capitalisme.

En el barri-ciutat, és a dir, en l'entorn concret en què es desenvolupa el nostre estudi, a finals del decenni de 1980 es va produir una sèrie d'esdeveniments significatius per entendre l'estat de la qüestió. En aquell mo-

ment, l'Associació de Veïns del Casc Antic impulsava la campanya reivindicativa "Aquí hi ha gana" per denunciar la situació d'extrema pobresa que patia un sector important del veïnat. Aquesta campanya era contraproduent per la campanya amb què l'Ajuntament, paral·lelament, pretenia promocionar la Barcelona olímpica. La resposta del consistori municipal es dirigí llavors a desarticlar i dividir el teixit associatiu i veïnal més crític (promovent o donant suport a la creació d'altres associacions veïnals), i afeblir la protesta (per exemple, finançant diferents iniciatives socials de tall assistencial i amb menor dimensió política com la Fundació Casc Antic o la Fundació PRISBA).

Així doncs, alguns factors per a explicar la situació característica del Casc Antic són la sobrep participació parcel·lada, un teixit associatiu fragmentat i la falta de cohesió veïnal. Altres factors són l'alt nombre de persones en situació d'exclusió o de risc que actualment viuen al barri (persones aturades; ancians que viuen sols; persones amb malalties físiques, mentals o amb discapacitats; immigrants sense drets de ciutadania, etc.), la qual cosa, a la vegada, desencadena que una part important de les associacions del barri i de les iniciatives socials centrin la seva activitat en els serveis d'ajuda social i no tant en la participació política.

Un altre factor explicatiu clau en la conjuntura actual del barri i que determina l'estat de la participació comunitària seria la reforma i la reconfiguració urbanística que s'està vivint. Sense dubte, el model de ciutat, tant urbanísticament com econòmicament, cap al qual tendeix Barcelona facilita clarament el desarrelament i la descohesió comunitària de la població. Des de les polítiques d'urbanisme actuals s'entén que els barris centrals com el Casc Antic haurien de formar part d'un centre de ciutat orientat al sector dels serveis, les finan-

El model de ciutat, tant urbanísticament com econòmicament, cap al qual tendeix Barcelona facilita clarament el desarrelament i la descohesió comunitària de la població.

ces i el turisme. Les polítiques d'habitatge, que no qüestionen en absolut els axiomes del mercat, comparten que, juntament amb la reconfiguració econòmica, es doni la substitució del teixit social i la mobilitat d'un ample sector del veïnat. Finalitzats aquests processos, els nous habitants del barri seran, sobretot, estudiants, turistes i, en major mesura, professionals de classe mitjana sense cap arrelament especial al territori-barri. Els efectes més radicals d'aquest fenomen es poden constatar actualment, per exemple, a la zona de la Ribera.

Val a dir que la que hem explicat és una tendència generalitzable a la majoria de ciutats dels països capitalistes avançats i que, per tant la seva inèrcia va més enllà dels que dissenyen les polítiques urbanístiques municipals. Però, tot i aquesta lògica sistèmica que hi ha darrere d'aquests processos, un govern local, teòricament socialdemòcrata, almenys hauria d'intentar corregir les desigualtats que aquest embat d'especulació immobiliària deixa al seu pas. En canvi, l'Ajuntament de Barcelona, pel que hem pogut comprovar, més enllà de ser una simple corretja de transmissió d'aquesta tendència, amb la seva acció política fins i tot ha accelerat activament el procés de *gentrification*. Un procés que, sense esmentar els casos de frau denunciats per molts dels actors entrevistats, s'ha caracteritzat per la pràctica inexistència de la promoció d'espais de participació ciutadana. És més, els espais de participació oberts pel propi veïnat, per debatre i intentar incidir en una temàtica tan clau com la reconfiguració urbanística, social i econòmica del Casc Antic, han estat silenciats i, en ocasions, durament reprimits.

Els espais de participació oberts pel propi veïnat, per debatre i intentar incidir en una temàtica tan clau com la reconfiguració urbanística, social i econòmica del Casc Antic, han estat silenciats i, en ocasions, durament reprimits.

5. *Conclusions*

A continuació, exposem les principals conclusions del nostre treball en tres blocs. Un primer referent a la participació ciutadana de la població immigrada. El segon, centrat en la controvertida temàtica de la convivència. I un tercer en el qual, més que conclusions, recollim una sèrie de propostes formulades tant pels agents entrevistats com pel nostre grup d'investigació, basades en les diverses anàlisis que hem fet dels diferents temes tractats.

La participació ciutadana de la població immigrada

Participa prou la població immigrada en els afers de la comunitat? Quins objectius pretenen assolir els immigrants des de les seves organitzacions? Des de quins canals i per quines vies? Quines particularitats té la seva participació respecte a la població autòctona? Amb quines barreres es troben? Aquestes són algunes de les preguntes que ens plantejàvem abans d'iniciar la recerca. En el present apartat ens aventurarem a respondre-les de manera que ens permetin estructurar part de les conclusions teòriques d'aquest treball.

Grau de participació de la població immigrada

Un primer tòpic que podem rebatre amb la nostra recerca és el que assegura que "la població immigrada participa poc en la societat d'acollida"; ja que almenys no ho fa en menor mesura que la població autòctona. Hi

Un primer tòpic que podem rebatre amb la nostra recerca és el que assegura que "la població immigrada participa poc en la societat d'acollida".

ha estudis quantitatis que corroboren aquestes dades (Lundberg i Svanberg, 1991; Institut d'Estudis Metropolitans, 1992)¹⁴. Però al marge de xifres absolutes, en el Casc Antic hem vist que la ràtio d'associacions de persones immigrades és molt elevada, així com és elevat el nombre de membres que en formen part.

Les associacions de persones immigrades

Les associacions d'immigrants responen a l'imperatiu afectiu de les persones d'aplegar-se i d'envoltar-se d'allò que coneixen en un entorn nou i massa sovint hostil, de no sentir-se estrany entre estranys.

Políticament, reivindiquen reconeixement cultural i polític o la garantia de drets socials.

La tònica general d'aquestes organitzacions és que segueixen el criteri d'agrupació per comunitats o països d'origen, i entre els seus objectius destaquen els de caire reflexiu. Les associacions d'immigrants respondrien així a l'imperatiu afectiu de les persones d'aplegar-se i d'envoltar-se d'allò que coneixen en un entorn nou i massa sovint hostil, de no sentir-se estrany entre estranys.

Però les mateixes febleses que els porten a associar-se per motius reflexius, també els motiven a treballar per incidir en el seu entorn en diferents àmbits. En l'àmbit cultural, difonen i reviu les seves tradicions, costums, gastronomia i folklore en espais públics. Políticament, reivindiquen reconeixement cultural (identitat col·lectiva) i polític (drets de ciutadania) o la garantia de drets socials (habitatge digne, treball, salut, etc.). En l'àmbit social impulsen serveis, normalment per als individus més vulnerables de la seva comunitat, com ara assessorament legal, informació, assistència, etc.

En aquest treball extern és on es diversifica l'activitat d'aquestes organitzacions, de manera que solen incidir i especialitzar-se en algun dels àmbits o nivells de treball. En parlar de la seva activitat o rol social, podem concloure que les associacions d'immigrants no es diferencien de forma significativa de les dels autòctons¹⁵. Podem establir doncs una mena de paral·lelisme entre

les associacions d'immigrats i les d'autòctons. És a dir, de la mateixa manera que les associacions veïnals autòctones, les d'immigrants dinamitzen el seu entorn socialment i culturalment, celebren les tradicions pròpies, participen en els actes i les festes del barri, etc.; com els grups de pressió d'origen autòcton, realitzen una tasca de reivindicació política; com les entitats de serveis, generen iniciatives d'ajuda i suport a la població amb necessitats. Tampoc no trobem diferències destacables quant al funcionament intern. Com les d'autòctons, trobem associacions amb major o menor grau de democràcia interna.

Vies o canals de participació

En el nostre estudi ens hem centrat en el treball per la via associativa clàssica, tot i que n'existeixen d'altres. Miller (1981) n'estableix fins a quatre: *a)* via extraparlamentària (o línia més movimentista); *b)* via de les institucions consultives; *c)* canal de la democràcia industrial (sindicats), i *d)* via associativa.

Resultaria imprecís parlar únicament de la via associativa, tot i que trobem en aquesta via els actors treballats, en les conclusions d'un treball de participació i immigració. Així, som conscients de la importància d'aquestes altres vies com a espais de participació de la població immigrada i de la seva incidència més o menys significativa en el barri i entorn més ample.

D'aquestes vies la més referenciada i la que més relació té amb la via associativa treballada és la via extraparlamentària. Gairebé totes les associacions d'immigrants i d'altres proimmigrants del barri participaren en les tancades de protesta en les esglésies contra la Llei d'estrangeria, així com en altres manifestacions puntuals relacionades amb aquest assumpte.

A més de la via associativa clàssica som conscients de la importància d'altres vies com a espais de participació de la població immigrada i de la seva incidència més o menys significativa en el barri.

Gairebé totes les associacions d'immigrants i d'altres proimmigrants del barri participaren en les tancades de protesta en les esglésies contra la Llei d'estrangeria.

En canvi, la vinculació amb el canal de la democràcia industrial no és tant forta, tot i el reconeixement de la seva presència: tots els sindicats majoritaris compten amb un grup de treballadors immigrants (Amic, Cite) i fins i tot n'hi ha alguns explícitament de població immigrada (Atime). Com també hem vist al capítol d' "Anàlisi de xarxes", sembla ser que la connexió dels sindicats amb la participació local o comunitària és gairebé nul·la, almenys al Casc Antic.

On els vincles no estan tant definits és en la via de les institucions consultives. La participació de les entitats en el Consell Municipal d'Immigració, així com a d'altres consells sectorials, tot i no ser baixa, no es caracteritza per la satisfacció dels participants en aquesta mena d'espais. Possiblement, el caire consultiu i no vinculant d'aquesta mena de consells desacredita la significació d'ocupar aquesta mena d'espais. Quant a aquesta mena d'òrgans, en l'àmbit estatal es produeix la paradoxa que l'organisme consultiu per excel·lència, el Fòrum d'Immigració, està gairebé protagonitzat per associacions pro-immigrants, en comptes de les integrades per immigrants, mentre que les poques organitzacions d'immigrants que pertanyen al Fòrum són de comunitats nacionals amb poca presència a l'Estat, com la dels colombians.

Finalment, cal dir que pel que detectem en el nostre estudi, es podria afegir una cinquena via a la taxonomia de Miller: seria una via *no formalitzada*, no detectable pels indicadors de participació estandaritzats, però que sí que està relacionada amb la presència i l'agrupació de persones en l'esfera pública. Així, tot i que moltes persones immigrades no estan familiaritzades amb vies de participació com l'associativa, no per això no participen en la societat d'acollida¹⁶. La presència de persones immigrades en espais públics és molt alta

Tot i que moltes persones immigrades no estan familiaritzades amb vies de participació com l'associativa, no per això no participen en la societat d'acollida.

(al carrer, a la plaça, als comerços, etc.), on es produeixen relacions interpersonals i d'intercanvi d'informació, coneixements o ajuda mútua. Tot i això, la població autòctona i l'Administració pública no reconeixen aquest fenomen com a via legítima de participació a la comunitat (si aquestes persones s'apuntessin a un curs de ball o assistissin a una xerrada a un centre cívic municipal ja es contemplarien com a *participants*). És més, aquesta presència d'immigrats al carrer fins i tot es percep des d'un sector de la població autòctona com a amenaça o factor d'inseguretat.

Hem pogut comprovar com en el cas concret de la població musulmana són molt importants els espais de participació que es creen al voltant de les mesquites. Cal tenir en compte, a més, que l'islam no diferencia entre l'esfera privada i la pública, entre la religió i la política, de manera que els indicadors que s'utilitzen per a avaluar el grau de participació no poden ser els mateixos que per a la població occidental.

En definitiva, són aspectes que ens obliguen a revisar i reformular el nostre concepte, els indicadors i estàndards de participació.

Barreres

La participació ciutadana de la població immigrada està condicionada profundament per un context desfavorable que es tradueix en un seguit de dificultats o barreres per exercir-la, barreres que no afecten de manera tant determinant la població autòctona.

Així i tot, algunes d'aquestes poden ser comunes, com la que suposa l'**exclusió socioeconòmica** patida per ambdues poblacions, que relega la necessitat de participar en els afers de la comunitat a la recerca de satisfer necessitats més bàsiques i immediates. Per a

La població autòctona i l'Administració pública no reconeixen el fenomen de les interrelacions en espais públics com a via legítima de participació a la comunitat.

La participació de la població immigrada està condicionada per un context desfavorable.

El procés de reforma urbanística comporta dificultats per a la participació de la població en general, en haver implicat la fragmentació i la substitució de gran part del teixit social, així com el desarrelament o esgotament de molts membres de la comunitat veïnal.

Miller (1981) la situació viscuda per molts immigrants és semblant a la del *lumpenproletariat*, és a dir, el d'una massa apolítica caracteritzada per una situació de vulnerabilitat legal i exclusió social funcional per a mantenir l'ordre establert.

El procés de **reforma urbanística** del barri comporta també dificultats per a la participació de la població en general, en haver implicat la fragmentació i la substitució de gran part del teixit social, així com el desarrelament o esgotament de molts membres de la comunitat veïnal. La forma com s'ha implementat aquesta reforma —i la poca participació ciutadana possible en quelcom tant significatiu com la política d'urbanisme—, així com la frustració causada des del consistori de tot intent popular d'incidir en el procés, ha fet perdre l'interès i la fe de moltes persones en la participació i, per descomptat, ha comportat el descrèdit de l'Ajuntament i la seva retòrica de la participació. Amb el procés de reforma, sobretot s'ha estès entre els veïns i veïnes un sentiment general de manca de control i d'incapacitat d'incidència sobre l'entorn.

En canvi, hi ha altres barreres que podem considerar més exclusives per a la població immigrada. Algunes d'aquestes són fàcilment salvables amb polítiques d'acollida, com ara el desconeixement de la llengua del país. D'altres tenen solucions més complicades, perquè són barreres culturals (algunes molt interioritzades entre la població autòctona) o de caire estructural, com el marc jurídic vigent al nostre context. Ens centrarem en aquestes dues tipologies de barreres:

1. Barreres culturals o simbòliques

Aquest és un fenomen bidireccional entre la població immigrada i l'autòctona. Per una banda la població immigrada, sobretot l'acabada d'arribar, desconeix els

recursos amb què pot comptar en la societat d'acollida, entre ells, les vies de participació. Per la qual cosa no és d'estranyar que s'aculli a les xarxes d'acomodació no formals establertes per membres de la seva comunitat nacional, procés que porta alguns sectors a denunciar la creació de guetos, i a veure en aquest recurs una no voluntat de convivència per part dels immigrants ("es que no se integran").

Per altra banda, entre la població autòctona l'imaginari de l'immigrant es caracteritza per estereotips que poden resultar estigmatitzants com el de la pobresa, la delinqüència o el de l'agent que competirà amb nosaltres pels recursos escassos i pel treball. Quant a la participació des dels discursos de la població autòctona, parafrasejant la legislació vigent, l'immigrant no és reconegut per gran part de l'opinió pública com a actor polític, ni com a veí de ple dret. Destaca en el discurs dels autòctons la forta disjuntiva marcada entre l'immigrant i el veí, o que es parli d'immigrants de segona i fins i tot de tercera generació.

En definitiva, manca diàleg intercultural efectiu, en situació d'igualtat i basat en la confiança i el respecte mutus.

En definitiva, manca diàleg intercultural efectiu, en situació d'igualtat i basat en la confiança i el respecte mutus.

2. Barreres legals o estructurals

En el context espanyol, resulta difícil parlar de polítiques d'immigració. Les existents són més aviat polítiques d'estrangeria, és a dir, enfocades al control i al tractament policial d'un tema que es considera com una circumstància temporal o transitòria, en comptes de polítiques que es prenguin de manera seriosa la presència de la població immigrada i considerin els mecanismes per la seva acomodació en condicions d'equitat, justícia i cohesió social. Aquests mecanismes d'integració haurein de poder ser definits tant des d'una

Les polítiques d'estrangeria estan enfocades al control i al tractament policial d'un tema que es considera com una circumstància temporal.

perspectiva política —participació, ciutadania— com socioeconòmica —política social, habitatge, mercat de treball— (Alegre, 2001).

La Llei d'estrangeria vigent és restrictiva en molts àmbits, entre ells el de la participació. Les restriccions s'agreugen en el cas de les persones que no tenen regularitzada la seva situació jurídica. Segons la Llei actual, no se'ls reconeix, entre d'altres drets, el dret a vot, a fer vaga, el dret de sindicació, d'associació o de participació pública.

La política d'estrangeria genera un efecte contradictori entre la participació de la població immigrada (desencadenant i inhibidor).

Cal dir que la política d'estrangeria genera un efecte contradictori entre la participació de la població immigrada (desencadenant i inhibidor), sobretot en el sector que no té la seva situació en regla. Així, la ciutadania no reconeguda a la població immigrada comporta que molts immigrants s'organitzin per a reivindicar el reconeixement de drets. Però la vulnerabilitat que suposa no tenir reconeguts drets com els d'associació, reunió o manifestació els inhibeix a l'hora de realitzar actes de reivindicació en l'esfera pública. Són conscients de les conseqüències legals d'implicar-se en aquesta mena d'actes, com poden ser l'empresonament o l'expulsió sistemàtica del país.

L'exclusió social i legal de la població immigrada no és casual i és funcional per al manteniment de certs privilegis.

Considerem que l'exclusió social i legal de la població immigrada no és casual i que és funcional per al manteniment de certs privilegis de les èlits econòmiques i de la ciutadania autòctona en general. És per aquest motiu que en el capítol de propostes incidim en la necessitat de superar i lluitar contra aquesta barrera estructural, primera passa a complir si volem parlar de forma sincera d'integració.

Espais de participació intercultural

L'estudi ens demostra la manca d'espais d'interculturalitat que hi ha al barri per la via associativa. A les associacions d'immigrants la participació d'autòctons és mínima, amb algunes excepcions, i viceversa. On sí que sembla que hi ha participació mixta és en alguns grups de pressió, tot i que els interlocutors sempre han estat d'origen autòcton.

Els impediments per a la creació d'espais d'interculturalitat per la via associativa poden ser diversos i dependran del tipus d'organització des d'on s'emetin. Les entitats d'immigrants tenen un interès fonamental, que no ha de ser l'únic: el benestar dels membres de la seva comunitat etniconacional. En les associacions veïnals hem trobat un discurs que pot resultar estigmatitzador, en tant que associa sovint immigració amb delinqüència, problemes de convivència, degradació i competència pels recursos. Finalment, les associacions de serveis, tot i que moltes d'elles són proimmigrants, els contemplen com a usuaris abans que com a actors polítics o agents de participació.

Cal dir que tot i que ara no sigui un espai de participació intercultural, una de les poques experiències que ha aspirat a ser-ho, i que fins i tot va aconseguir-ho en una primera etapa, és la del Pla Integral del Casc Antic. Però és més, les relacions de participació interculturals no es produeixen ni entre les mateixes associacions d'immigrants.

El cas de les associacions proimmigrants i el treball per la inclusió

Els diferents tipus d'espais tenen potencialitats per esdevenir espais d'interculturalitat a partir de la reflexió

L'estudi ens demostra la manca d'espais d'interculturalitat que hi ha al barri per la via associativa.

Les associacions de serveis contemplen els immigrants com a usuaris abans que com a actors polítics o agents de participació.

Els serveis socials no desenvolupen l'autonomia de les persones sinó que contribueixen a la seva dependència, a la vegada que fragmenten les demandes col·lectives en demandes individuals.

Alguns serveis socials generalistes acostumen a representar l'usuari-immigrant com a ciutadà.

sobre les barreres que els impedeixen esdevenir-ho. Ens estendrem en les entitats de serveis proimmigrants, a causa de la seva forta presència i la seva capacitat de mobilitzar recursos. A més, perquè en elles hi ha una clara voluntat d'incloure la població immigrada en situació d'exclusió¹⁷.

Un dels problemes que detectem en el treball per la inclusió de les entitats proimmigrants és que la via sovint escollida per assolir-la és l'econòmica. És una estratègia que dona la sensació de *seguidisme* de la legislació vigent, la qual estableix la inserció al mercat laboral com a única via per a la regularització. Des d'aquest plantejament, els serveis socials no desenvolupen l'autonomia de les persones sinó que contribueixen a la seva dependència, a la vegada que fragmenten les demandes col·lectives en demandes individuals.

Així, des de segons quina mena d'intervenció social podem estar treballant per la inserció acrítica dels immigrants en un sistema que és el mateix que els exclou i etiqueta i que, paradoxalment encara més gran, té un atur laboral estructural. No deu ser que en inserir-los al mercat laboral, si no anem més enllà, el principal servei no el fem als immigrants sinó a les elits econòmiques nacionals? No és cert que la legislació restrictiva vigent ha fet possible que moltes empreses catalanes destinades a desaparèixer o a deslocalitzar-se hagin pogut tirar endavant per la reducció de costos del treball?

Un aspecte positiu del plantejament de molts serveis socials generalistes amb què hem treballat és que s'acostumen a representar l'usuari-immigrant, independentment de la seva situació legal, com un **subjecte de drets socials universals** més, és a dir, com a ciutadà al qual l'Administració i la societat d'acollida ha de garantir uns drets fonamentals (dret a la vida, al treball, a l'habitatge digne, etc.). Aquesta concepció suposa un

avanç sobre concepcions com la de subjecte de necessitats relacionades amb l'assistència social¹⁸ o com a subjecte econòmic —present en la legislació d'estrangeria—, i superada per l'arribada d'una concepció de ciutadania: persona titular d'uns drets derivats de la seva pertanyença a una comunitat política.

La perspectiva de ciutadania fa possible que els individus que es veuen obligats a ser atesos per la xarxa de protecció pública no entrin en un procés d'estigmatització; i això és així, en primer lloc perquè accedeixen al servei a partir d'un dret reconegut de forma universal i reclamable davant la justícia i no com una simple concessió caritativa dels poders públics a una mena de ciutadans de segona. I, en segon lloc, perquè accedeixen a uns serveis generalistes creats per atendre tots els ciutadans i no un col·lectiu en concret. Així i tot, hem pogut comprovar com la pràctica i el discurs d'alguns agents d'intervenció es caracteritza sovint pel tracte individual a problemes col·lectius i per l'etiquatge sistemàtic d'usuaris o grups de potencials usuaris ("alguns no volen treballar", "són nanos difícils", "els uns no s'integren, els altres tracten malament les seves dones").

Cal advertir que tot i l'avanç que suposa la ciutadania, la concepció de la persona com a subjecte de drets corre el perill que aquests adoptin la forma de **drets crèdit** (Rosanvallon, 1992): l'exclòs percep de forma passiva una indemnització, una mena de compensació. És més, pot donar la sensació que se li compensa un mal sense causa, un mal que ningú li ha produït, amb el perill de que es dilueixi així la desigualtat social (Béjar, 2001).

Tot i la crítica a les limitacions de la ciutadania, considerem que, en l'actual conjuntura, l'extensió de drets a la població immigrant en forma de **drets de ciutada-**

La perspectiva de ciutadania fa possible que els individus que es veuen obligats a ser atesos per la xarxa de protecció pública no entrin en un procés d'estigmatització.

L'extensió de drets a la població immigrant en forma de drets de ciutadania és una fita desitjable i que cal lluitar per assolir, encara que no la poguem considerar com la solució ideal.

La retirada de l'Estat del benestar i el fet que la comunitat, cada cop amb menys recursos, sigui la que gestiona l'atenció dels individus està fent que es vulnerin els drets de ciutadania.

nia és una fita desitjable i que cal lluitar per assolir, encara que no la poguem considerar com la solució ideal o més igualitària. És més, la ciutadania és desitjable per la involució en la concepció de drets socials universals i pel procés de precarització dels serveis socials que alguns actors denuncien. De fet, al Casc Antic la xarxa de serveis socials públics està pràcticament desmantellada i molts serveis cogestionats per l'Administració pública i la societat civil es troben en situació precària quant a recursos materials i econòmics. Alguns dels actors entrevistats manifesten estar en una situació constant d'instabilitat en dependre de si s'aprovarà el seu projecte presentat a la darrera convocatòria de subvencions, i conscients que si se'ls aprova, en cobraran només la meitat, i que el pagament es farà efectiu l'any següent, etc.

La retirada de l'Estat en la gestió del benestar i el fet que la comunitat, cada cop amb menys recursos, sigui la que gestiona l'atenció dels individus amb necessitats està fent que es vulnerin els drets de ciutadania. En el cas de noves necessitats que sorgeixen a la societat, com les de la població immigrada, o les dels menors en situació de desemparament, etc., la manca d'intervenció estatal és més visible. Com ens manifestava una de les persones entrevistades:

“La Llei [del menor] lo que deia era que qualsevol menor sense referència d'adults que es trobi en territori català tenen de ser protegits per l'administració. Això vol dir emparar, es a dir donar l'estatut de desemparat al menor, per tant emparar, tutelar, i a part d'aquí el menor tindria de començar a fer tot un procés en el que té d'acabar o en una família d'acollida o té d'acabar en un centre residencial d'acció educativa. El que vam veure es que això no s'estava complint en aquell moment, que els menors no arribaven ni a centres, ni arribaven a famílies

d'acollida, entre altres coses perquè la Generalitat no tutela, ni tutela cap menor estranger, són molt pocs els que tutela. Per tant això es una vulneració dels drets dels infants, dels drets humans i vol dir que s'està cometent una il·legalitat, que en el nostre codi penal es diu prevariació.”

Per tots aquests motius concloem que en l'actual conjuntura no sols es vulneren els drets polítics de les persones immigrades, sinó els drets humans més bàsics (Zapata, 2002).

La lluita per la ciutadania i el reconeixement des de la societat civil

La lluita pel reconeixement de drets de ciutadania de la població immigrada des de la societat civil és bàsica en el moment que estem vivint. Podem considerar aquesta com la primera passa cap a una inclusió social real, que només podrà ser efectiva si se sumen els esforços la població immigrada i l'autòctona interessades en aquesta qüestió. La població immigrada no ho aconseguirà per si sola sense aliances amb les institucions i amb la població autòctona; i la població autòctona, per molt proimmigrant que sigui, no ho podrà ser sense la implicació de la població immigrada, tant per motius ètics com estratègics.

Les tancades dels immigrants a les esglésies (gener del 2001) o el congrés d'immigració protagonitzat i gestionat amplament per població immigrada (febrer del 2002) van en la línia del procés de participació que estem reivindicant i que creiem que encara pot ser més sinèrgic. La implicació dels actors en aquesta línia de debat social i acció política de gran abast no és ni ha de ser incompatible amb el treball local, tant per oferir serveis com per dinamitzar socioculturalment la comunitat.

En l'actual conjuntura no sols es vulneren els drets polítics de les persones immigrades, sinó els drets humans més bàsics.

La lluita pel reconeixement de drets de ciutadania de la població immigrada des de la societat civil és bàsica en el moment que estem vivint.

Un darrer advertiment és que el treball per la inclusió generat a la societat civil ha de tenir en compte altres iniciatives socials que van en la direcció contrària, és a dir, cap a l'exclusió i la discriminació de la població immigrada, com pretenen, per exemple, la Plataforma per Barcelona i altres grups no formalitzats d'extrema dreta.

La convivència en contextos pluriculturals

Les conclusions a què hem arribat pel que fa a la relació entre immigració i convivència estan dividides en dues parts: la visió que hom té de l'immigrant i del veïnatge o la convivència al barri i els factors estructurals condicionants. Finalment hem inclòs, a tall de resum, un apartat amb les potencialitats i amenaces que hem detectat amb relació a la immigració i la convivència.

Les persones immigrades no estan considerades veïnes del barri sinó que constitueixen una categoria diferent.

L'existència d'aquesta barrera invisible que divideix en dos els veïns i els "no veïns" comporta tota una sèrie de dinàmiques a l'hora de pensar, actuar o definir un model d'integració.

Visió de l'immigrant, veïnatge i convivència al barri

Les persones immigrades no estan considerades veïnes del barri sinó que constitueixen una categoria diferent, sobretot pel que fa a l'imaginari col·lectiu de les persones autòctones. L'exemple més il·lustratiu d'aquesta construcció és el fet que les associacions de veïns són entitats integrades per persones autòctones i, en canvi, les associacions de persones immigrades existeixen en funció de l'origen del col·lectiu.

L'existència d'aquesta barrera invisible que divideix en dos els veïns i els "no veïns" comporta tota una sèrie de dinàmiques a l'hora de pensar, actuar o definir un model d'integració. És a dir, són els "veïns" les persones legitimades per formular les demandes relatives al barri, encara que aquestes demandes va-

gin dirigides a lluitar pels drets de les persones immigrades.

La convivència és majoritàriament entesa com la possibilitat que col·lectius diversos comparteixin un espai físic i social de manera no conflictiva.

Aquesta formulació d'un mínim comú denominador del que les entitats entrevistades entenen com a convivència conté molts elements importants per entendre com es relacionen immigració i convivència:

- El fet de parlar de col·lectius ens indica que la imatge que hom té de les persones immigrades va associada al lloc d'origen de la persona; és a dir, tenen molt de pes els estereotips lligats a cada col·lectiu.

- Els diagnòstics de falta de convivència es refereixen majoritàriament a la falta de contacte, comunicació i diàleg entre diferents col·lectius i l'existència de guetos, no tant a l'existència d'una forta conflictivitat entre col·lectius o entre persones.

- La percepció del barri com un espai propi, sobretot, de les persones considerades "veïnes" fa que hi hagi una sensibilitat més gran cap a la gestió de la diversitat, ja que afecta l'espai vital de les persones del barri.

Tot i que les entitats tenen una composició més aviat homogènia pel que fa al lloc de procedència i en aquest sentit podríem parlar de poca convivència o interrelació entre els diferents col·lectius, en les relacions informals quotidianes es donen moltes més situacions normalitzades de convivència i intercanvi entre persones de diferent procedència i es trenquen els anomenats "guetos".

Cal afegir una observació sobre el paper dels mitjans de comunicació en la construcció d'imatges este-

Els diagnòstics de falta de convivència es refereixen majoritàriament a la falta de contacte, comunicació i diàleg entre diferents col·lectius no tant a l'existència d'una forta conflictivitat.

En les relacions informals quotidianes es donen moltes més situacions normalitzades de convivència i intercanvi.

L'excesiva associació de l'immigració amb la delinqüència és un problema afegit en l'esforç de crear un clima de convivència al barri.

reotipades sobre les persones immigrades i sobre el barri. Les persones del barri consideren distorsionada i perillosa la imatge que s'ha creat del barri com a lloc perillós i conflictiu. O l'excesiva associació de l'immigració amb la delinqüència. La construcció d'aquesta imatge és un problema afegit en l'esforç de crear un clima de convivència al barri.

En tot això, el factor temps juga un paper important. Des de les entitats entrevistades es dibuixa la realitat del barri com un realitat transitòria. Es viu el moment actual com una de les primeres fases d'un procés que ha d'anar evolucionant. S'expressa la consciència d'estar en un procés i la voluntat de participar i treballar en la seva evolució. Dit d'una altra manera, bona part del treball que es fa des de les entitats està pensat per incidir en el binomi immigració i convivència al barri.

Factors estructurals

Al factor cultural com a barrera d'accés, s'hi sumen les barreres socioeconòmiques, amb la qual cosa moltes de les persones immigrades pateixen una doble exclusió.

És molt important destacar també tot el conjunt de factors estructurals que afecten la convivència al barri. Les dificultats d'accés a l'habitatge, al dret a ciutadania o al món laboral fa que moltes de les persones immigrades del barri es vegin empeses cap a l'exclusió social. Aleshores, al factor cultural com a barrera d'accés, s'hi sumen les barreres socioeconòmiques, amb la qual cosa moltes de les persones immigrades pateixen una doble exclusió.

De fet, les principals divisions que es produeixen dintre de col·lectius de persones d'un mateix lloc d'origen estan determinades per la situació social.

Els factors estructurals i les problemàtiques socials actuen a nivells diferents:

1. El barri

Les problemàtiques socials que afecten el barri també són part de les preocupacions de les entitats. Però si a l'anterior punt la convivència entesa com a interculturalitat era vista com un potencial, en el cas de la situació de degradació del barri sembla que el factor temps actua en sentit negatiu. És a dir, les condicions de degradació del barri han anat augmentant. Existeix la percepció que l'arribada de persones immigrades ha fet que es produís un desplaçament a la baixa en les condicions de vida de les persones de "tota la vida" del barri si s'associen amb immigrants.

En aquest aspecte trobem dues tendències, cap d'elles predominant al barri: la solidaritat i la conflictivitat o competència. És a dir, en alguns casos la barrera entre immigrants i persones autòctones es difumina i la persona immigrada és entesa com una exclosa més o una afectada més i, en aquest cas, es creen mecanismes de solidaritat horitzontal, sobretot en les relacions informals.

Però en altres casos el problema que planteja la competència pels escassos recursos entre persones en situació marginal és una font de conflictes tant conceptualment –a l'hora de definir el dret d'accés a aquests recursos– com a la pràctica.

En aquest cas, la solució dels problemes de convivència al barri passa per modificar les condicions estructurals que generen exclusió i, en aquest cas, les demandes van dirigides a les diferents administracions.

2. Més ellà del barri

Es considera que la Llei d'estrangeria és l'arrel dels problemes de marginació que pateixen les persones immigrades. Però a més de la lluita contra la Llei d'es-

Existeix la percepció que l'arribada de persones immigrades ha fet baixar les condicions de vida de les persones de "tota la vida".

La solució dels problemes de convivència al barri passa per modificar les condicions estructurals que generen exclusió.

L'especulació urbanística suposa un impediment per a l'accés a l'habitatge en condicions dignes.

trangeria hi ha tot un seguit de demandes dirigides a les administracions.

Al barri destaca la lluita contra la reforma urbanística que es considera que afecta en bona part les condicions de les persones amb pocs recursos econòmics que arriben al barri, ja que l'especulació urbanística suposa un impediment per a l'accés a l'habitatge en condicions dignes.

Una de les raons de ser d'algunes entitats de Ciutat Vella és treballar per la dignificació de les condicions de vida del barri, enteses en un sentit ampli. Algunes d'elles centren el seu treball en la reivindicació de diversos tipus de recursos i serveis o en la prestació d'aquests.

Propostes

En aquest últim apartat, explicarem quines propostes de treball han sorgit de l'estudi que hem fet. Algunes són fetes pels actors entrevistats, les quals compartim, i d'altres les han fet els membres de l'equip d'Escenaris de Participació Ciutadana.

Aquestes propostes intenten respondre a la pregunta de com millorar les condicions i la qualitat de vida al barri i la cohesió social a partir dels canvis de significat necessaris —sobretot referents al fenomen migratori— i com crear espais de participació ciutadana que puguin respondre a les necessitats actuals al territori.

En primer lloc, hem vist que la visió de la persona immigrant al barri moltes vegades està acompanyada de trets negatius (com quan és associada a la delinqüència o com a generadora dels problemes de convivència al barri). Per una altra banda, aquestes persones són considerades persones amb problemes socials,

sobretot per les entitats —tant d'autòctons com d'immigrants— que els presten serveis. En gairebé tots els casos, la persona immigrada és vista com a diferent de l'autòctona, establint així una barrera simbòlica al diàleg i a la participació de les persones que viuen al barri, al marge del seu origen nacional. Pensem que d'aquesta manera es reproduïxen concepcions que tendeixen a veure la cultura com allò inamovible que la persona té, i que dificulten la recerca de trets i necessitats comuns de les persones del barri, de manera que es reproduïxen fenòmens d'estigmatització i es dificulta la participació de les persones immigrades en els espais socials del barri.

Els significats associats a les característiques de les persones immigrades —que són variats i depenen dels diferents orígens nacionals— es reproduïxen en diferents àmbits de la societat; per exemple les definicions fetes des de les institucions (com per exemple mitjançant la Llei d'estrangeria), les dels mitjans de comunicació o les que es fan en les relacions del barri, i totes elles ajuden a produir i reproduir els discursos abans esmentats.

A partir d'aquesta conclusió general de l'estudi, una de les propostes que podem fer és treballar en aquells àmbits que hem identificat com els que generen més clarament una visió negativa de la persona immigrada. La idea és treballar de cara a trencar tòpics sobre la població immigrada com a generadora dels diferents problemes actuals de la societat autòctona i, també, com a persona sense recursos i amb poc o res a aportar per a la construcció de la societat d'acollida.

En l'àmbit estructural, proposem recolzar la mobilització social contra la Llei d'estrangeria i altres formes de discriminació, institucionalitzades o no, vers les persones immigrades. Des d'alguns moviments socials es

La persona immigrada és vista com a diferent de l'autòctona, establint així una barrera simbòlica al diàleg i a la participació.

A partir d'aquesta conclusió general de l'estudi cal en aquells àmbits que hem identificat com els que generen més clarament una visió negativa de la persona immigrada.

Proposem recolzar la mobilització social contra la Llei d'estrangeria i altres formes de discriminació.

denuncien les formes d'exclusió social que es generen a partir de la manca de drets socials, polítics —i fins i tot humans— que pateixen les persones immigrades i que hem diagnosticat com a barrera, tant per a la convivència al barri com per a la participació o implicació política d'un ample sector de persones.

Al Casc Antic cal establir ponts de diàleg i treball conjunt, a més de reconèixer l'altre i conèixer-lo.

Al Casc Antic cal, per una banda, establir ponts de diàleg i treball conjunt, a més de reconèixer l'altre i conèixer-lo. El coneixement, element bàsic per al reconeixement dels nous veïns com a agents vàlids de participació, permetrà fer més complexa la realitat i les representacions dels nous veïns i veïnes, és a dir, els potencials companys i companyes de treball comunitari. Aquest coneixement no es pot fer a partir de continguts abstractes sobre com són les persones immigrades, sinó més aviat a partir del contacte i la relació entre les persones en diferents espais de participació al si del barri. La idea seria treballar per tal d'evitar els discursos negatius associats al fenomen migratori i qüestionar aquests discursos mitjançant discursos associats a la necessitat de convivència entre veïns i veïnes del barri i a la societat d'acollida, tenint en compte què poden aportar a aquesta societat a partir de la posada en pràctica d'una societat realment intercultural.

Cal treballar per d'evitar els discursos negatius associats al fenomen migratori.

Per una altra banda, s'ha de treballar vers la dignificació de l'espai i la vida de les persones al barri, com a context concret on es desenvolupen les relacions entre veïns i veïnes al Casc Antic. Es a dir, la degradació del barri —producte de fenòmens com la reforma urbanística, la deixadesa de funcions de l'Administració al Casc Antic, l'augment de la delinqüència o la desestructuració del teixit comercial del barri— serveix com a motiu per a l'estigmatització de la població immigrada. Així, surten discursos de culpabilització de tots els problemes del barri relacionats amb l'arribada d'aquestes

Cal treballar vers la dignificació de l'espai i la vida de les persones al barri.

persones. Com a proposta, plantegem que cal treballar —conjuntament amb col·lectius i entitats que ja ho estan fent— cap a la millora de les condicions de vida de les persones del barri, la reivindicació de drets (treball, habitatge, pensions...) i cap a la difusió d'anàlisis profundes de les raons que generen els problemes actuals de la població del barri. S'evitarien així discursos que assenyalen erròniament el conjunt de la població immigrada com a font de molts d'aquests problemes. Un cas paradigmàtic en aquest sentit és el de la Plataforma per Barcelona, que actua al barri i que relaciona directament immigració amb delinqüència, degradació i precarietat laboral. Aquest és un discurs molt atractiu per a la població autòctona en situació precària i que cal rebatre des d'una societat civil crítica i responsable.

Per poder treballar vers aquest canvi de concepció sobre les persones immigrades hem vist, al llarg del treball de recerca, que també cal revisar la nostra pròpia visió del fenomen migratori. Les idees que caracteritzen els diferents col·lectius d'immigrants amb certs trets concrets i homogenis o aquelles que fan recaure el pes de la responsabilitat d'adaptació sobre aquest col·lectiu, poden reproduir des del mateix equip de treball els discursos segregacionistes cap a les persones d'altres indrets. Després de les reflexions fetes arran de la recerca, pensem que és necessari entendre i fer ús de la categoria de veí/veïna del barri com a categoria que inclou les persones de diferents orígens nacionals que viuen en un mateix territori, tot incloent en aquesta categoria el dret a la diferència i el respecte per les formes de vida diverses que tenen les persones. La categoria de veí/veïna pot obrir espais de participació «mixtos» on són possibles processos de coneixement mutu entre les persones i, per tant, de reconeixement tant de les semblances que poden tenir les persones al voltant de

Cal treballar cap a la millora de les condicions de vida de les persones del barri, la reivindicació de drets i la difusió d'anàlisis profundes de les raons que generen els problemes actuals.

Pensem que és necessari entendre i fer ús de la categoria de veí/veïna del barri com a categoria que inclou les persones de diferents orígens nacionals que viuen en un mateix territori.

Seria important crear xarxes de col·laboració entre les diferents propostes que existeixen per treballar tant els problemes del barri com les formes d'entendre el fenomen migratori en aquest context.

Cal coordinar-se amb altres organitzacions, cal també millorar la comunicació externa, connectar amb l'entorn comunitari, esforçar-se perquè la població sàpiga el que s'està fent.

necessitats, expectatives i formes d'entendre el barri, com de les diferències entre elles.

Un altre àmbit de propostes fetes —molt relacionat amb l'àmbit de significats treballats abans— és la creació d'espais de participació al barri en els quals intervinguin diferents entitats i persones del barri. Seria important, doncs, crear xarxes de col·laboració entre les diferents propostes que existeixen per treballar tant els problemes del barri com les formes d'entendre el fenomen migratori en aquest context (cosa que ja s'està fent al barri a partir de diferents iniciatives).

Així, les persones immigrades serien vistes no tant com a receptores de serveis sinó com a participants en processos comunitaris concrets. A continuació presentarem algunes de les propostes fetes per les persones entrevistades, que des dels Escenaris de Participació Ciutadana subscriuim, vers l'obertura i idoneïtat dels espais de participació:

- *Sinèrgies versus corporativisme*: Un dels factors més reiterats respecte a facilitar la participació és la importància i necessitat de coordinar-se, de sumar esforços i treballar junts pels objectius comuns. Des del discurs de les sinèrgies, no només cal coordinar-se amb altres organitzacions, cal també millorar la comunicació externa, connectar amb l'entorn comunitari, esforçar-se perquè la població sàpiga el que s'està fent i convidar-los així a la participació.

- *Autogestió versus dependència*: Si les organitzacions desitgen mantenir la sobirania sobre la seva activitat, no dependre dels temps marcats per agents externs, la via proposada per aquest discurs és la de gestionar els projectes de forma autònoma, en contraposició amb aquelles iniciatives que proposa generalment l'Administració. Aquesta proposta està relacionada

amb la necessitat de crear espais de decisió que depenguin dels propis actors del barri, incloent espais de denúncia dels actors socials responsables dels processos de degradació al Casc Antic.

- *Interès*: Una premissa bàsica per a la participació col·lectiva és treballar sobre un tema o un problema que interessi la població. En el cas de la participació de les classes populars o més necessitades és un dispositiu clau que amb la seva implicació puguin resoldre problemes i interessos propis. En aquest sentit, la idea de considerar les persones immigrades com a veïns i veïnes del barri, assumeix que hi ha interessos comuns entre les persones pel fet de viure en un mateix barri. Cal, doncs, treballar per ubicar aquests interessos compartits.

- *Representació pròpia (reconeixement)*: Des d'aquest discurs es creu que són les mateixes persones immigrades les que han de protagonitzar la representació dels seus interessos. Encara que és important que les persones immigrades tinguin veu pròpia als diferents espais socials tant del barri com de la societat d'acollida, també són importants, com ja hem dit, les feines de coordinació —tant per a la reflexió com per l'acció compartida— entre diferents actors del barri.

- *Formes de participar*: Els discursos referents a la participació moltes vegades tenen en compte només les maneres de participar més formalitzades, com ara la participació feta des d'organitzacions i entitats o als espais institucionals de participació, com els consells sectorials. Una altra proposta està relacionada amb el reconeixement de formes de participar — presents sobretot entre la població immigrada— que normalment no són preses en consideració, com ara les converses al carrer, les reunions a les places o als bars, entre altres. Cal conèixer millor aquests espais i entendre qui

Hi ha la necessitat de crear espais de decisió que depenguin dels propis actors del barri.

Són les mateixes persones immigrades les que han de protagonitzar la representació dels seus interessos.

Cal reconèixer les formes de participar — presents sobretot entre la població immigrada— que normalment no són preses en consideració.

nes possibilitats tenen de cara al treball de convivència necessari al Casc Antic.

- *Diàleg.* A partir de l'obertura de diferents espais de participació pren importància el diàleg entre les diferents persones del barri —tant autòctones com immigrants— per promoure el coneixement i reconeixement mutu.

Com a conclusió general podem dir que moltes de les propostes giren al voltant de la necessitat d'incidència en els significats associats al fet migratori, que cal fer a partir de l'obertura d'espais de participació veïnal en els quals es puguin fer processos de coneixement mutu entre les persones participants i en els quals es pugui treballar a la recerca d'interessos comuns entre aquestes persones. Tot això, per tal d'engegar accions per a la transformació social i la millora de les condicions de vida de les persones que viuen al barri.

A partir d'aquí es dedueix la necessitat o el repte que alguns actors assoleixin major articulació entre el moviment veïnal i la població immigrada i les seves organitzacions, així com el reconeixement d'aquests darrers com a actors, individuals o col·lectius, propis del moviment veïnal. De la mateixa manera que es reconeix els comerciants del carrer o els afectats per una reforma urbanística com a actors del moviment veïnal, pot acabar fent-se vers els veïns i veïnes que s'han associat perquè comparteixen un mateix origen nacional. Sense dubte, consideracions com aquesta poden ser una passa endavant cap a la superació de les mancances de participació de les persones en les decisions pertinents al barri on viuen.

S'han d'engegar accions per a la transformació social i la millora de les condicions de vida de les persones que viuen al barri.

Es dedueix la necessitat d'una major articulació entre el moviment veïnal, la població immigrada i el reconeixement d'aquests darrers com a actors propis del moviment veïnal.

Bibliografia

- AADD, *La Barcelona dels barris*. FAVB Textos, Barcelona, 1999.
- Alegre, M. A., "Las políticas de inmigración" a ADELANTADO, J., *Cambios en el Estado del Bienestar*. Icària, Barcelona, 2001.
- Alexandre, O., *Catàleg de la destrucció del patrimoni arquitectònic historicoartístic del centre de Barcelona*. Barcelona, 2000.
- Béjar, E., *El Mal Samaritano*. Anagrama, Barcelona, 2001.
- Bourdieu, P., *La miseria del mundo*. Akal, Madrid, 1999.
- Casey, J., "Les associacions i la integració d'immigrants estrangers" a *Revista Catalana de Sociologia*, núm. 6, juny 1998.
- Castells, M., *La era de la informació. El poder de la identitat* (Vol. II). Alianza Editorial, Madrid, 1997.
- Goldberg, D. T. (ed.), *Multiculturalism. A Critical Reader*. Blackwell Publishers, Oxford, 1998.
- Habermas, J., *La inclusió del otro*. Paidós, Barcelona, 1999.
- Kymlicka, W., *Ciudadanía multicultural*. Paidós, Barcelona, 1996.
- Kincheloe, J. L. i Steinberg, S. R., *Repensar el multiculturalismo*. Octaedro, Barcelona, 2000.
- Martín, P., "Mapas sociales: método y ejemplos prácticos" a Vil lasante, T., Montañés, M., Martín, P., *Prácticas locales de creatividad social. Construyendo ciudadanía 2*. El Viejo Topo, Barcelona, 2001.
- Miller, M. J., *Foreign workers in Western Europe*. Praeger Publishers, Nova York, 1981.
- Rosanval Ion, P., *La crise de l'État Providence*. Éditions du Seuil, París, 1992.
- Simon, P., "Gentrification of Old Neighbourhoods in Europe", ponència presentada al Seminari on-line Eurex, 2002.
- Smith, N., *The New Urban Frontier: Gentrification and the Revanchist City*. Routledge, Londres, 1996.
- Susser, I., *La sociología urbana de Manuel Castells*. Alianza, Madrid, 2001.
- Todd, E., *El destino de los inmigrantes*. Tusquets, Barcelona, 1996.

- Vranken, J., "No Social Cohesion Without Social Exclusion", ponència presentada al Seminari on-line Eurex, 2002.
- Zapata, R., *L' hora dels immigrants*. Proa, Barcelona, 2002.
- Zimmerman, M. i Rappaport, J., "Citizen participation, perceived control and psychological empowerment" a *American Journal of City Psychology*, 16 (5), 1998.

Notes

1. Les entitats amb què vam treballar, perquè són les més representatives de la vida associativa al barri, són: Associació per a la Formació de Persones Adultes al Casc Antic (AFPACA), Associació de la Comunitat Dominicana a Catalunya, Associació Catalana de Residents Senegalesos, Associació de Veïns del Casc Antic, Bayt-al-Thaqafa, Càritas, Comissió Unida de Joves Immigrants a Catalunya, Coordinadora de Veïns del Casc Antic, Federació d'Associacions de Veïns de Barcelona (FAVB), Fundació ADSIS, Fundació Comtal, Fundació PRISBA, Forat de la Vergonya, Insha Allah, Associació d'Estudiants i Joves de Guinea Equatorial, Associació de Joves Algerians, Pla Integral del Casc Antic, Plataforma de Veïns de la Ribera, Plataforma Ciutadana en Defensa dels Menors Immigrats Desemparats, Plataforma per Barcelona, Rai, Sodepau (Xivella), SOS Racisme i Veïns en Defensa de la Barcelona Vella.

2. A les associacions d'immigrants els atorguem una categoria específica, ja que la participació de la població immigrada és un dels principals eixos temàtics d'aquest treball. Així i tot, som conscients que les associacions d'immigrants poden tendir als serveis (Associació de Joves Algerians) o al treball de caire més polític (Coordinadora Unificada d'Immigrants).

3. El Casc Antic està integrat per barris com Santa Caterina, la Ribera, Sant Pere i Portal Nou.

4. Quan vam estudiar-lo, aquest actor es definia com una associació cultural. Arribats a l'any 2003, s'ha constituït com a partit polític per tal de presentar-se a les eleccions locals de maig del 2003.

5. *Empowerment* és un concepte en llengua anglesa que, literalment, es traduiria com empoderament. L'empoderament és el procés pel qual els individus esdevenen subjectes socials i assolixen control sobre les seves vides i capacitat d'incidència en el seu entorn a través de la seva participació (Zimmerman i Rappaport, 1998).

6. Segons aquest discurs, molts dels veïns a qui s'havia d'expropiar rebien cartes en les quals PROCIVESA els donava un ultimàtum: si no signaven l'acord amb les condicions d'expropiació proposades, al cap de pocs dies perdrien els drets als habitatges. La desinformació de molts dels veïns va fer que "caguessin a la trampa".

7. Vegeu Alexandre, 2000.

8. Aquest concepte neix amb el pla racionalista que van realitzar els arquitectes del GATPAC durant la Primera República (1934).

9. “[...] la principal consecuencia de la renovación urbana en ciudades industriales como París o Nueva York es el desplazamiento temporal de los sectores sociales humildes y de la industria y su sustitución por espacio para oficinas.» (Castells, 2001).

10. Alexandre, 2000.

11. Recentment, la pel·lícula *En construcció* (Jose Luis Guerin, 2000) ha reflectit com una reforma urbanística, en aquest cas la del Raval, afecta els veïns.

12. Alexandre, 2000.

13. Smith, 1996.

14. Citat per Casey, 1998.

15. Tot i així, incloure-les en el nostre estudi com una categoria explícita té un interès analític.

16. Una gran part de la població immigrada prové de zones rurals o de societats tradicionals, en les quals, com també passa en les zones rurals de Catalunya, la participació contempla fórmules i espais diferents als dominants a les societats urbanes. Així, a les societats tradicionals es participa de forma més espontània i informal, i des d'espais com el carrer, la plaça, el mercat, el centre de culte, etc.

17. Són minoritàries les experiències al barri que treballen per la no discriminació, en lloc de la no exclusió. És el cas de SOS Racisme, associació amb la qual hem treballat, o de la iniciativa de la Regidoria de Drets Civils de l'Ajuntament de Barcelona, que consisteix precisament en una oficina per a la no discriminació.

18. L'assistència social, en sorgir de l'arbitrarietat i la “bona voluntat” dels seus agents, i en ser portada a terme en comunitats fragmentades com les actuals, no assegura cap garantia de drets per a les persones assistides. No és així en comunitats tradicionals o basades en altres valors, on trobem experiències de “bon veïnatge” que sí que poden arribar a implicar un grau elevat de garantia social per als membres de la comunitat.

Col·lecció Finestra Oberta

1. Col·lectiu Ronda RCCL. *Immigració i estrangeria: l'estat de la qüestió*. 99 pp. Març 1998.
2. Enric Marín i Joan Manuel Tresserras. *Seguiment de l'impacte social de les tecnologies de la informació i la comunicació (1/3)*. 56 pp. Maig 1998.
3. Fundació CIREM. Jaume Funes (coord.), Quim Casals, Oriol Homs, Xavier Martínez, Ferran Miquel, Neus Roca i Jaume Trilla. *Proposta de mesures davant la desigualtat d'èxit a l'ESO*. 88 pp. Juny 1998.
4. Salvador Cardús amb la col·laboració de Lluís Tolosa. *La premsa diària a les Illes Balears, el País Valencià i Catalunya (1976-1996)*. 122 pp. Març 1998.
5. Enric Marín i Joan Manuel Tresserras. *Seguiment de l'impacte social de les tecnologies de la informació i la comunicació (2/3)*. 75 pp. Octubre 1998.
6. Oriol Alsina i Roger Sunyer. *Informe sobre la Banca ètica a Europa*. 74 pp. Novembre 1998.
7. M. José Montón i Montse Solerdecoll. *Experiències socioeducatives amb adolescents nousvinguts*. 46 pp. Febrer 1999.
8. Carme Mayol i Eugènia Salvador. *Materials de lectura fàcil*. 85 pp. Març 1999.
9. Francesc Deó, Marisa Abad, Encarna Larrey i Francesc Notó. *Un dia en la vida d'un nen. Un dia en la nostra vida*. 77 pp. (Quadern del professor) i 105 pp. (Quadern de l'alumne). Febrer 1999.
10. Enric Marín i Joan Manuel Tresserras. *Seguiment de l'impacte social de les tecnologies de la informació i la comunicació (3)*. 67 pp. Maig 1999.
11. Marta Casas i Núria Casas en col·laboració amb Cristina Cerdà, Anna Montells i David Picó. *Projecte d'educació musical de La Lluna Blava*. 121 pp. Novembre 1999.
12. Grup d'Estudis sobre els Drets dels Immigrants de la Universitat de Barcelona. *Les proposicions de reforma de la Llei d'estrangeria*. 77 pp. Setembre 1999.
13. Jaume Funes i Fina Rifa (coord.). *Adolescents i dificultats socials a l'escola*. 98 pp. Febrer 2000.
14. Laura Giménez i Laia Pineda. *La recerca social en l'administració local: una via d'aprofundiment de la democràcia*. 72 pp. Març 2000.

15. Moisès Amorós, Ferran Camps i Xavier Pastor. *Mediació comunitària i gestió alternativa de conflictes a Catalunya. Una guia per a la governabilitat*. 91 pp. Abril 2000.

16. Miquel Casanovas i Alfons Formariz. *Educació de persones adultes i immigració extracomunitària*. 62 pp. Maig 2000.

17. ECOCONCERN. Robert González (coord.). *Processos participatius en la gestió d'espais naturals*. 94 pp. Juny 2000.

18. Ana Escobar, Coro Luengo i M. José Pérez. *Aula d'acollida per a alumnes nouvinguts de l'IES Ramon de la Torre*. 92 pp. Desembre 2000.

19. Marta Comas (coord.). *L'atenció als menors immigrants no acompanyats a Catalunya. Anàlisi de la realitat i propostes d'actuació*. 210 pp. Gener 2001.

20. Marta Comas i Jaume Funes. *Educadores i educadors de carrer: de l'opció ideològica a l'opció tecnicometodològica*. 107 pp. Gener 2001.

21. Equip d'Anàlisi Política de la UAB i Fundació Jaume Bofill. *Informe sobre la consulta ciutadana per a la revisió del Pla General d'Ordenació Urbana de Cardedeu*. 110 pp. Febrer 2001.

22. Antoni Segura (coord.), Pilar Comes, Santiago Cucurella, Andreu Mayayo i Francesc Roca. *Els llibres d'història, l'ensenyament de la història i altres històries*. 125 pp. Juliol 2001.

23. Fundació FICAT. Irma Rognoni (coord.). *Menors del carrer: visió sociojurídica*. 139 pp. Novembre 2001.

24. Equip d'Anàlisi Política de la UAB i Universitat del País Basc. *Xarxes crítiques a Catalunya i Euskadi: solidaritat internacional i antiracisme*. 124 pp. Febrer 2002.

25. Equip d'Anàlisi Política de la UAB i Universitat del País Basc. *Xarxes crítiques a Catalunya i Euskadi: antimilitarisme i okupació*. 126 pp. Febrer 2002.

26. Violeta Quiroga (relatora). *Atenció als menors immigrants: col·laboració Catalunya-Marroc*. 105 pp. Març 2002.

27. Mònica Nadal, Rosa Oliveres i Miquel Àngel Alegre. *Les actuacions municipals a Catalunya en l'àmbit de la immigració*. 196 pp. Març 2002.

28. Alfons Formariz, Miquel Casanovas i Clara Balaguer. *Educació de persones adultes per a la convivència i la cooperació en una societat multicultural*. 120 pp. Gener 2003.

29. Fundació Jaume Bofill. *Granollers participa! Quina ciutat vols?* Informe del procés. 110 pp. Març 2003.

30. Alicia Gómez, Rosa Patino i Jaume Funes (col·laborador). «*Fugint del futur*»: *La reserca de la mirada adolescent utilitzant tècniques audiovisuals*. 64 pp. Maig 2003.

31. Laia Jorba i Lluís Planes. *Els consells veïnals i sectorials de Sitges, una experiència d'Agenda 21*. 56 pp. Maig 2003.

32. Francesc Carbonell i Albert Quintana (coords.). *Immigració i igualtat d'oportunitats a l'ensenyament obligatori. Aportacions al debat sobre una futura llei d'educació a Catalunya*. 61 pp. Juliol 2003.

33. Escenaris de Participació Ciutadana d'Ecoconcern. *Participació i immigració en contextos pluriculturals. La situació del Casc Antic de Barcelona*. 132 pp. Setembre 2003.

